

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIUS**

P A Ž Y M A
DĖL TYRIMO VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS INICIATYVA
DĖL NELYDIMŲ NEPILNAMEČIŲ UŽSIENIEČIŲ PADĖTIES
2021-11-16 Nr. (6.7-2021-42)PR-142

Vykdydama vaiko teisių užtikrinimo stebėseną, vaiko teisių apsaugos kontrolierė atliko tyrimą savo iniciatyva dėl nelydimų nepilnamečių užsieniečių padėties Lietuvoje.

Atlikdama tyrimą, vaiko teisių apsaugos kontrolierė rinko informaciją iš Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VVTAĮT), Vidaus reikalų ministerijos (toliau – VRM), Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – VSAT), Pabėgėlių priėmimo centro (toliau – PPC), Valstybinės teismo medicinos tarnybos apie identifikuotus nelydimus nepilnamečius, jų apgyvendinimą, kiek laiko jie apgyvendinti ir kokiose apgyvendinimo vietose, kas paskirtas skirtingose apgyvendinimo vietose esančių nelydimų nepilnamečių atstovu (globėju), dėl kokių priežasčių atstovas galimai nepaskiriamas, taip pat informaciją apie globėjo nustatymo, amžiaus nustatymo procedūras, pan.

Siekdama spręsti su nelydimų nepilnamečių padėtimi Lietuvoje susijusius klausimus, vaiko teisių apsaugos kontrolierė 2021-09-10 raštu kreipėsi į Vidaus reikalų ministeriją, VSAT, Migracijos departamentą dėl nelydimų nepilnamečių situacijos bei jų perkėlimo iš pasienio užkardų ir kitų valstybės bei savivaldybių apgyvendinimo vietų į nepilnamečiams pagal amžių tinkamas apgyvendinimo vietas.

Siekiant nustatyti vaikų apgyvendinimo situaciją, vaiko teisių apsaugos kontrolierė su patarėjomis lankėsi migrantų vaikų apgyvendinimo vietose (pasienio užkardose, valstybės bei savivaldybių kuruojamose migrantų užsieniečių apgyvendinimo vietose, kt.), bendravo su minėtose vietose apgyvendintais asmenimis, apgyvendinimo vietų administratoriais bei darbuotojais. Kontrolierė taip pat dalyvauja valstybės institucijų bei nevyriausybinių organizacijų susitikimuose, kuriuose sprendžiami įvairūs su užsieniečių padėtimi Lietuvoje, priėmimo sąlygomis, pagalbos teikimu susiję klausimai (švietimo, sveikatos paslaugų, apgyvendinimo, maitinimo, taip pat nelydimų nepilnamečių apsaugos, kt.).

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, matydama netinkamą globos nustatymo nelydimiems nepilnamečiams praktiką, kartu su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo organizavo diskusiją dėl netinkamo teisės normų taikymo įtakos nelydimų nepilnamečių teisės į tinkamą atstovavimą įgyvendinimui.

Tyrimo metu nustatyta:

1. 2021-10-25 duomenimis, Ruklos PPC buvo apgyvendinti 62 nelydimi nepilnamečiai (iš jų 54 berniukai ir 8 mergaitės). Visi 62 nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai yra pateikę prašymus dėl prieglobsčio suteikimo (VRM pateikti duomenys).

Pagal amžių: vienas nelydimas nepilnamečis užsieniečis yra 10 m. amžiaus, du – 12 m., penki – 14 m., vienuolika – 15 m., keturiolika – 16 m. bei dvidešimt devyni – 17 m. (VRM pateikti duomenys).

Minėtų užsieniečių pasiskirstymas pagal kilmę: Irako piliečiai – 21; Somalio – 2; Nigerijos – 4; Gvinėjos – 5; Siera Leonės – 3; Gambijos – 4; Ganos – 1; Sirijos – 1; Indijos – 1; Afganistano – 6; Kongo – 4; Kamerūno – 1; Malio – 2; Libano – 1; Eritrėjos – 1; Dramblio Kaulo Kranto – 2, Irano – 3 (VRM pateikti duomenys).

2. Valstybės institucijos (VRM, VSAT) nepateikė prašytos informacijos dėl tikslaus skaičiaus užsieniečių asmenų, kurie atvykus į Lietuvos Respubliką, prisistatė nelydimais nepilnamečiais. VSAT nurodė, jog pareigūnams kilo pagrįstų abejonių dėl 200 užsieniečių, prisistačiusių nepilnamečiais, amžiaus, dėl visų jų atlikta amžiaus nustatymo procedūra Valstybinėje teismo medicinos tarnyboje bei gautos eksperto išvados, iš jų 29 atvejais nustatyta, jog jie yra nepilnamečiai. Valstybinė teismo medicinos tarnyba nurodė, jog per 2021 metus tiriamųjų asmenų dėl amžiaus nustatymo buvo 214 (po 2021-07-02 – 212 asmenų). Atsižvelgiant į tai, jog kai kuriems nelydimiems nepilnamečiams, šiuo metu gyvenantiems PPC, amžiaus nustatymo tyrimas nebuvo atliekamas (33 nepilnamečiams), darytina išvada, jog nelydimais nepilnamečiais prisistatančiais užsieniečiais į Lietuvos Respubliką galimai atvyko apie 250 asmenų.

3. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė 2021-09-10 raštu kreipėsi į Vidaus reikalų ministeriją, VSAT bei Migracijos departamentą dėl nelydimų nepilnamečių užsieniečių situacijos (apgyvendinimo įvairiose vietose, nepritaikytose vaikams, kartu su suaugusiaisiais) bei su jais susijusių sprendimų, atkreipdama dėmesį, jog nelydimi nepilnamečiai, kaip ypatingai pažeidžiamų keliaujančių vaikų grupė, susiduria su didesne rizika tapti smurto, išnaudojimo ar seksualinio piktnaudžiavimo aukomis; valstybė yra įsipareigojusi ypatingai rūpintis vaiku, netekusiu šeimos bei imtis visų būtinų priemonių, siekiant užtikrinti tinkamą nelydimo ar atskirto vaiko geriausių interesų atstovavimą; taip pat atkreipė dėmesį, jog rašto teikimo metu pasienio užkardose vis dar yra apgyvendinti nelydimi nepilnamečiai, Rūdninkų migrantų stovykloje yra apgyvendintas mažametis ir galimai daugiau nelydimų nepilnamečių bei prašė kaip įmanoma greičiau spręsti ir informuoti apie priimtus sprendimus dėl nelydimų nepilnamečių užsieniečių perkėlimo į nepilnamečiams pagal amžių tinkamas apgyvendinimo vietas, kur būtų teikiamos jiems reikalingos paslaugos, bei informuoti apie nelydimų nepilnamečių statistiką, apgyvendinimą, padėtį.

4. Vidaus reikalų ministerija 2021-10-25 raštu informavo, jog:

4.1. Rašte minimas Rūdninkų stovykloje (Viešojo saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos mokymo centre) gyvenęs 12 metų berniukas šioje stovykloje buvo apgyvendintas kartu su pilnamečiu broliu, tačiau dar 2021 m. rugpjūčio mėnesį perkeltas į PPC.

4.2. 2021-10-20 duomenimis, VSAT pareigūnams kilo pagrįstų abejonių dėl 200 užsieniečių, prisistačiusių nepilnamečiais, amžiaus. Dėl visų užsieniečių gautos Valstybinės teismo medicinos tarnybos Medicinos kriminalistikos laboratorijos eksperto išvados dėl amžiaus nustatymo. Iš jų dėl 29 užsieniečių gautose išvadose nurodyta, kad jie yra nepilnamečiai, kitų amžius – nuo 18 iki 28 m.

4.3. Prieš darant amžiaus nustatymo tyrimą, užsieniečiai yra raštu jiems suprantama kalba informuojami apie šį tyrimą ir gaunamas jų raštiškas sutikimas.

4.4. Paminėtina, kad PPC buvo apgyvendinti 3 užsieniečiai, kurie pagal eksperto išvadas yra pilnamečiai, tačiau pagal šių užsieniečių telefonuose esančias dokumentų nuotraukas galimai yra nepilnamečiai. Dėl minėtų užsieniečių perkėlimo į PPC rūpinosi VVTAIT.

5. Taip pat Vidaus reikalų ministerija minėtame rašte nurodė, jog:

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021-07-02 nutarimu Nr. 517 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo ir valstybės lygio ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo paskyrimo“ paskelbus ekstremaliąją situaciją visoje šalyje dėl masinio užsieniečių antplūdžio, VSAT 2021-07-16 organizavo susitikimą su VVTAIT. Jo metu VSAT informavo apie neteisėtai valstybės sieną kirtusius užsieniečius, kurie prisistato nepilnamečiais, tačiau labai dažnai kyla pagrįstų abejonių dėl jų amžiaus. Minėto pasitarimo metu buvo suderinta, kad, kai kyla pagrįstų abejonių dėl užsieniečio, prisistačiusio nepilnamečiu, amžiaus, VSAT, vadovaudamasi Užsieniečių teisinės padėties įstatymo (toliau – UTPĮ) 123 straipsnio 1 punktu, organizuoja amžiaus nustatymo tyrimo atlikimą. VSAT, gavusi išvadą, kad užsieniečiai yra laikomas nepilnamečiu (nelydimu nepilnamečiu), visais atvejais informuoja VVTAIT ir jos teritorinius padalinius, kurie toliau rūpinasi atstovo nelydimam nepilnamečiui skyrimu.

6. Vaiko teisių apsaugos kontrolierės ir patarėjų vizito Ruklos PPC metu 2021-10-11 buvo 58 nelydimi nepilnamečiai: 46 jų buvo apgyvendinti Centro pastatuose ir 12 stovykloje (čia jie gyvena nameliuose su šeimos nariais – broliais, seserimis, dėde; nurodoma, jog prieš priimant sprendimus

dėl apgyvendinimo buvo jų atsiklausta, ar nori gyventi kartu). Vizito metu didžioji dalis nelydimų nepilnamečių, gyvenančių centre (pastatuose), izoliavosi dėl teigiamo Covid-19 testo tyrimo.

Gauta informacija iš PPC administracijos, jog vaikui globa (rūpyba) nustatoma tik tuomet, kai jis atvyksta į PPC. Taip pat buvo pateikta informacija, jog PPC nėra davęs sutikimų amžiaus nustatymo procedūroms atlikti nelydimiems nepilnamečiams gyvenant pasienio užkardose. Paskyrus PPC nelydimo nepilnamečio atstovu, paskiriamas atsakingas socialinis darbuotojas (yra du darbuotojai – vienas atsakingas už pastatą, kitas – už stovykloje apgyvendintus nelydimus nepilnamečius, darbą su jais). PPC administracijos teigimu, perimdami nelydimą nepilnamečių iš VSAT, jie negauna jokios informacijos apie jį, tik perdavimo-perėmimo aktą, kuriame yra vaiko vardas, pavardė bei gimimo data. PPC patiria iššūkių dėl nelydimų nepilnamečių, tiek ir vaikų šeimose, nes vaikai nesijaučia gerai uždarose stovykloje, jie kaip „kalėjime“; jaučiami emociniai šuoliai iš šeimų.

Lankymosi metu susipažinta su keliomis nelydimų nepilnamečių asmens bylomis. Vieno nelydimo nepilnamečio byloje užfiksuota, kad jis į Centrą atvyko 2021-06-28, tačiau iš globos dokumentų matyti, jog globa nustatyta tik 2021-07-26, byloje iš VSAT yra gautas tik vaiko perdavimo aktas. Iš kito nelydimo nepilnamečio bylos yra žinoma, jog VSAT Varėnos pasienio rinktinės veikimo teritorijoje nepilnamečių buvo nustatytas 2021-06-28, tačiau Kauno apylinkės teismo 2021-07-19 nutartimi, VVTAIT prašymas išduoti teismo leidimą paimti nepilnamečių iš jo tėvų buvo paliktas nenagrinėtu, todėl globa tuo metu dar nenustatyta (byloje nebuvo kitų dokumentų apie globos nustatymą).

Lankymosi metu bendrauta su vienos nelydimos nepilnamečių seserimi, jos apgyvendintos PPC stovykloje (konteineriniame namelyje), atvyko iš VSAT Adučiškio pasienio užkardos. Jauna moteris išreiškė rūpestį, kad turi gyventi sulaikymo sąlygomis. Nurodė, kad sesuo eina į pamokas, tačiau psichologo paslaugų nurodė negaunanti. Skundėsi brangiomis kainomis parduotuvėje, nurodė, kad papildomo maisto gauna iš Raudonojo Kryžiaus organizacijos davinių. Nurodė, kad yra ilgos eilės patekti pas gydytoją stovykloje. Taip pat bendrauta su nelydimomis nepilnamečėmis (per vertėją) – jų šeima (2 suaugę ir 3 nepilnamečiai broliai ir seserys) gyvena 2 kambarių konteineriniame namelyje. Mergaitės nurodė, kad pasienio užkardoje iki perkelti į stovyklą gyveno 2 mėnesius nuo liepos 26 d. Nurodė, kad mokyklą lanko, tačiau psichologo pagalbos negavo. Bendrauta su nelydimu nepilnamečiu, perkeltu iš Vydenių mokyklos migrantų apgyvendinimo vietos bei apgyvendintu PPC pastate, jis teigė esantis patenkintas apgyvendinimo sąlygomis, čia jam „daug geriau“ (2021-10-15 tarnybinis pranešimas).

7. Gavus informacijos apie apgyvendinimo vietose vis dar gyvenančius nelydimus nepilnamečius, 2021-10-06 kreiptasi į VSAT pasienio užkardų (PU) atstovus bei Varėnos rajono savivaldybės administracijos Vydenių seniūnę dėl vaikų ir nelydimų nepilnamečių situacijos (buvimo) apgyvendinimo vietose:

- *Kabelių pasienio užkardos* vadas informavo, jog užkardoje yra 10 nelydimų nepilnamečių (jų nurodomas 15-17 m. amžius). Tik prieš savaitę (2021-09-27) buvo atlikti jų amžiaus nustatymo tyrimai, laukiama atsakymų. Kiek yra žinoma pasienio užkardos vadui, jiems nėra skirtas atstovas (globėjas). Amžiaus nustatymo, nelydimų nepilnamečiai užkardoje yra nuo liepos 10 dienos (beveik tris mėnesius); gyvena šildomame angare, šiltas maistas jiems tiekiamas nuo rugsėjo mėnesio;

- *Druskininkų pasienio užkardos* vadas informavo, jog pasienio užkardoje yra 3 nelydimi nepilnamečiai, 2021-09-27 jie buvo vežami amžiaus nustatymo tyrimui atlikti. Pasak PU vado, jie užkardoje yra apgyvendinti jau apie du mėnesius;

- *Vydenių seniūnė* informavo, jog 2021-10-01 iš Vydenių apgyvendinimo vietos perkeltas paskutinis nelydimas nepilnamečių, kuris mokykloje gyveno nuo 2021-07-04 (t.y. apie tris mėnesius). Tai nepilnamečių A. M. H. iš Eritrėjos. 2021-07-30 jis pateikė prieglobsčio prašymą. Jis nuo pat pradžių teigė, jog jis nepilnamečių, nurodė savo gimimo datą; atsakymas dėl jo nepilnamečiųystės buvo gautas tik rugsėjo viduryje. Pasak seniūnės, dar trys nelydimi nepilnamečiai iš Vydenių mokyklos buvo perkelti liepos mėnesį, galimai rugpjūčio pradžioje (gyvenę apie vieną mėnesį), buvo atlikti amžiaus nustatymo tyrimai, tai pirmosios grupės, kuriems buvo atliekamas amžiaus nustatymo

tyrimas, vėliau buvo tam tikras ilgas tarpas, kai asmenų tyrimams nevežė. Iš 30 kitų užsieniečių, prisistačiusių nelydimais nepilnamečiais, nė vienas nebuvo pripažintas nepilnamečiu (2021-10-07 tarnybinis pranešimas Nr. TP-24).

8. 2021-10-14 gauta informacija, jog iš Kabelių užkardoje gyvenusių nelydimų nepilnamečių, amžiaus nustatymo tyrimas nepilnametystę patvirtino dviem nelydimiems nepilnamečiams, jie 2021-10-13 perkelti į PPC; Druskininkų pasienio užkardoje gyvenusiems asmenims amžiaus nustatymo tyrimas parodė, jog jie pilnamečiai.

VSAT žodžiu pateiktais duomenimis, 2021-10-12 Medininkų užsieniečių stovykloje gyveno 3 nelydimi nepilnamečiai.

9. Ruklos PPC 2021-10-11 raštu informavo vaiko teisių apsaugos kontrolierę:

9.1. PPC 2021 m. spalio 11 d. gyvena 58 nelydimi nepilnamečiai, kurie yra apgyvendinti Migracijos departamento, VVTAIT sprendimu. Nelydimi nepilnamečiai yra apgyvendinami įstaigos pastatuose, prie įstaigos įrengtoje modulinių namelių stovykloje. PPC pastatuose, moduliniuose nameliuose gyvenantys nelydimi nepilnamečiai perkelti nuo 2021 m. liepos 5 d. iki spalio 11 d.

9.2. Nelydimi nepilnamečiai atvyko iš Užsieniečių registracijos centro, Puškų, Padvarionių, Purvėnų, G. Žagunio, Švenčionių, Kapčiamiesčio, Vilniaus pasienio rinktinės, Varėnos pasienio rinktinės. Centras neturi informacijos, kiek laiko nelydimi nepilnamečiai gyveno VSAT, kitose apgyvendinimo vietose iki atvykstant į Centrą. PPC nėra kreipęsis dėl prieglobsčio suteikimo nelydimiems nepilnamečiams.

9.3. PPC modulinių namelių stovykloje 2021 m. spalio 11 d. gyvena 12 nelydimų nepilnamečių užsieniečių, jie gyvena kartu su dėdėmis, broliais ir seserimis. PPC pastatuose 2021 m. spalio 11 d. gyvena 46 nelydimi nepilnamečiai.

9.4. Globa nelydimiems nepilnamečiams nustatyta: 51 – VTAS / Jonavos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus sprendimu, 7 – laukiamas sprendimas dėl globos suteikimo.

9.5. Migracijos departamento iniciatyva buvo organizuotas amžiaus nustatymas 23 nelydimiems nepilnamečiams, iš kurių tirti – 9, kadangi kiti pasišalino iš PPC. PPC atstovas dalyvauja atliekant nelydimų nepilnamečių tyrimus, lydi užsieniečius į medicinos įstaigą. PPC neturi duomenų dėl amžiaus nustatymo tyrimo iniciavimo nelydimiems nepilnamečiams VSAT apgyvendinimo vietose.

9.6. Nelydimiems nepilnamečiams nuo 2021-10-04 yra organizuojamas lietuvių kalbos mokymas Centre įrengtose klasėse, ugdymu rūpinasi Vilniaus lietuvių namai. Nelydimi nepilnamečiai taip pat dalyvauja neformalaus ugdymo veiklose. Nelydimiems nepilnamečiams Centre teikiamos socialinės paslaugos, psichologo konsultacijos, organizuojamas ugdymas, grupinės terapijos užsiėmimai. Socialinis darbuotojas/socialinio darbuotojo padėjėjas nuolat bendrauja su nelydimais nepilnamečiais, sprendžia kartu kylančius klausimus, organizuoja maisto produktų įsigijimą, aprūpina būtiniausiaisiais higienos reikmenimis, drabužiais, avalyne, mokykliniais reikmenimis. Nelydimi nepilnamečiai turi galimybę gauti medicininę pagalbą, susirgus kreiptis į Centre dirbantį gydytoją, gauti vaistus, gamintis maistą su darbuotojo pagalba arba savarankiškai, naudotis nemokamu internetu.

9.7. Nelydimi nepilnamečiai, turintys teisę palikti Centro teritoriją, neretai bando palikti Lietuvos Respublikos teritoriją. Dauguma nelydimų nepilnamečių neturi teisės palikti Centro teritorijos, kas daro įtaką jų emocinės būklės stabilumui, riboja jų galimybes integruotis į Lietuvos visuomenę.

10. VVTAIT 2021-10-01 raštu informavo vaiko teisių apsaugos kontrolierę:

10.1. Tarnyba laikotarpiu nuo 2021-01-01 iki 2021-07-01 gavo informaciją apie 32 nelydimus nepilnamečius užsieniečius (iš jų – 1 nebuvo prieglobsčio prašytojas), o nuo 2021-07-02 iki 2021-09-15 gavo informaciją apie 163 nelydimus nepilnamečius užsieniečius (iš jų – 10, kurie nebuvo prieglobsčio prašytojai).

10.2. *Dėl Tarnyboje vykdomos procedūros, gavus informaciją apie nustatytą nelydimą nepilnametį užsienietį*

Vaiko teisių apsaugos skyriai (toliau – VTAS), gavę informaciją apie nustatytą nelydimą nepilnametį užsienietį, kuris nėra prieglobsčio prašytojas, vadovaujasi Lietuvos Respublikoje nustatytą nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, amžiaus nustatymo, apgyvendinimo ir kitų procedūrinių veiksmų tvarkos aprašu¹, ir atlieka jame nustatytus veiksmus. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021-07-02 nutarimu šalyje paskelbus ekstremaliąją situaciją dėl masinio užsieniečių antplūdžio, VVTAIT papildomai parengė atmintinę VTAS dėl VVTAIT veiksmų su nelydimais nepilnamečiais užsieniečiais. Pateikiamos pagrindinės šios atmintinės nuostatos:

1) VTAS dalyvavimas nelydimų nepilnamečių užsieniečių (ir prieglobsčio prašytojo, ir neprašancio prieglobsčio) apklausoje būtinas. Apie planuojamą vykdyti nelydimo nepilnamečio užsieniečio apklausą ar kitus procedūrinius veiksmus, kuriuose būtinas Tarnybos specialistų dalyvavimas, VSAT pareigūnai visais atvejais turi informuoti koordinatorius <...>. Informacija apie tokią pranešimo tvarką VSAT pateikta VVTAIT 2021-06-03 raštu Nr. S-1503 „Dėl bendradarbiavimo vykdant procedūrinius veiksmus su nelydimais nepilnamečiais užsieniečiais“.

2) Nustačius nelydimą nepilnametį užsienietį, kuris yra prieglobsčio prašytojas, sprendimą dėl jo apgyvendinimo PPC priima Migracijos departamentas, vadovaujantis <...>. Nustačius nelydimą nepilnametį užsienietį, kuris nėra prieglobsčio prašytojas, VVTAIT priima sprendimą dėl jo apgyvendinimo PPC, vadovaujantis <...>

3) VTAS, VSAT kvietimu dalyvavęs nelydimų nepilnamečių apklausoje, bei VSAT pareigūnams pranešus apie poreikį priimti sprendimą dėl nelydimo nepilnamečio užsieniečio, kuris nėra prieglobsčio prašytojas, apgyvendinimo PPC, ne vėliau negu per 6 val. užpildo Lietuvos Respublikoje nustatytą nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, amžiaus nustatymo, apgyvendinimo ir kitų procedūrinių veiksmų tvarkos aprašo 3 priede patvirtintos formos sprendimą (pagal VSAT pareigūnų pateiktus nelydimų nepilnamečių užsieniečių duomenis). Sprendimas dėl nelydimo nepilnamečio užsieniečio apgyvendinimo PPC pasirašomas įgaliojimą pasirašyti sprendimą turinčio, sprendimą nukreipiant vykdyti Tarnybos Kauno apskrities VTAS Jonavos r. Sprendimo kopija el. paštu išsiunčiama PPC ir VSAT (g. b. įteikiama pasirašytinai, jeigu sprendimas priimtas nedelsiant, po dalyvavimo nelydimo nepilnamečio apklausoje).

4) Pagal Lietuvos Respublikoje nustatytą nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, amžiaus nustatymo, apgyvendinimo ir kitų procedūrinių veiksmų tvarkos aprašo 21 p., nelydimo nepilnamečio užsieniečio atvežimą į PPC vykdo VSAT padalinio, kurio priskirtoje teritorijoje nustatytas ar perimtas iš kitos institucijos ar įstaigos nelydimas nepilnametis užsienietis, pareigūnai.

5) Į kiekvieną nustatyto nelydimo nepilnamečio atvejį reaguojama kaip į galimą vaiko teisių pažeidimą. Nustačius vaiko apsaugos poreikį, kreipiamasi į teismą dėl leidimo paimti vaiką iš atstovų pagal įstatymą išdavimo, vadovaujantis Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 42 str., Civilinio kodekso 3.250 str. nuostatomis ir organizuojama globos (rūpybos) nustatymo procedūra, su nurodymu kreipiantis į savivaldybės administraciją, vadovaujantis Vaiko globos organizavimo nuostatais.

Kauno apygardos teismui 2021-08-25 priėmus nutartį civilinėje byloje Nr. 2S-1606-273/2021 ir palikus nepakeistą Kauno apylinkės teismo nutartį, kuria buvo atmetas prašymas paimti nelydimą nepilnametį užsienietį iš atstovų pagal įstatymą, Tarnyboje buvo keičiamas veikimo algoritmas dėl laikinosios globos (rūpybos) organizavimo nelydimiems nepilnamečiams užsieniečiams.

Papildomai pažymima, kad <...> VVTAIT direktoriaus 2021-06-04 įsakymu Nr. BV-188 „Dėl Lietuvos Respublikoje nustatytą nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, amžiaus nustatymo, apgyvendinimo ir kitų procedūrinių veiksmų tvarkos aprašo įgyvendinimo“, kuris įsigaliojo 2021-06-11, buvo suteikti įgaliojimai teritorinių skyrių vedėjams, vyresniesiems patarėjams ir patarėjams ar juos pavaduojantiems asmenims jų darbo metu, bei teritoriniuose skyriuose dirbantiems vyriausiesiems specialistams (budėtojams) jų darbo metu priimti ir pasirašyti sprendimus dėl nelydimų nepilnamečių užsieniečių apgyvendinimo PPC.

¹ Patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. balandžio 23 d. įsakymu Nr. A1-229/IV-289/V-491.

2021-09-13 VVTAIT direktorius priėmė įsakymą Nr. BV-277 „Dėl darbo organizavimo ekstremalios situacijos metu“ (toliau – 2021-09-13 Įsakymas), kuriuo VTAS pavesta ne rečiau kaip 1 kartą per savaitę organizuoti ir vykdyti užsieniečių apgyvendinimo vietų, kuriose yra nelydimų nepilnamečių užsieniečių, lankymą, ir ne rečiau kaip 1 kartą per dvi savaites organizuoti ir vykdyti užsieniečių apgyvendinimo vietų, kuriose yra apgyvendintos šeimos su nepilnamečiais vaikais, lankymą, apsilankymo užsieniečių apgyvendinimo vietose pastebėjus sudėtingą emocinę, psichologinę apgyvendintų asmenų situaciją, informaciją ne vėliau kaip kitą dieną perduoti paslaugas ir pagalbą teikiančioms nevyriausybinėms organizacijoms dėl pagalbos inicijavimo. Taip pat pavesta organizuoti mobiliosios komandos darbą su nelydimais nepilnamečiais užsieniečiais, pasitelkiant vertėjus, tuo atveju, jei yra šių aplinkybių visuma: nelydimas nepilnametis užsienietis vaiko situacijos vertinimo metu pateikia savo atstovų pagal įstatymą duomenis bei galimą buvimo vietą, nelydimo nepilnamečio užsieniečio laikino apgyvendinimo vietoje nėra galimybių teikti jam būtinų paslaugų, taip pat nėra nelydimam nepilnamečiui užsieniečiui artimų, emociniais ryšiais susijusių asmenų, galinčių tinkamai juo pasirūpinti, kiekvienu atveju taip pat turi būti vertinamos kitos aplinkybės, kurių (ne)buvimas sudarytų poreikį organizuoti mobiliosios komandos darbą. Atsižvelgiant į besiformuojančią teismų praktiką, kuomet teismai atsisako išduoti teismo leidimus dėl nelydimo nepilnamečio užsieniečio paėmimo iš jo atstovų pagal įstatymą bei leidimus steigti laikinąją globą nelydimiems nepilnamečiams užsieniečiams, pavesta nustačius nelydimą nepilnametį užsienietį, neturintį asmens dokumentų, užtikrinti atstovo pagal įstatymą skyrimą teisės aktų nustatyta tvarka, kreipiantis į savivaldybės administraciją su nurodymu dėl laikinosios globos (rūpybos) nustatymo (atsižvelgiant į Kauno apygardos teismo 2021-08-25 nutartį civilinėje byloje Nr. 2S-1606-273/2021).

10.3. Dėl nelydimų nepilnamečių užsieniečių, paprašiusių prieglobsčio, nelydimų nepilnamečių užsieniečių, nepaprašiusių prieglobsčio, skaičiaus

VVTAIT gautais duomenimis, laikotarpiu nuo 2021-01-01 iki 2021-07-01 prieglobsčio paprašė 22 nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai, o laikotarpiu nuo 2021-07-02 iki 2021-09-15 prieglobsčio paprašė 149 nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai. VVTAIT tikslaus skaičiaus, kiek nelydimų nepilnamečių užsieniečių nepaprašė prieglobsčio, pateikti neturi galimybių, nes asmenys ne iš karto pateikdavo prašymus dėl prieglobsčio suteikimo, buvo atvejų, kai prašymą atsiimdavo, taip pat pasitaikydavo atvejų, kad iki prieglobsčio suteikimo asmenys pasišalindavo iš laikino apgyvendinimo vietos ir ne visais atvejais būdavo pakartotinai sulaikomi arba galimai prisistatydavo kitais vardais ir pavardėmis, nes absoliučia dauguma atvejų asmenys teigia neturintys jokių asmens dokumentų. <...>

10.4. Dėl VVTAIT atstovų dalyvavimo nelydimų nepilnamečių apklausose

VVTAIT informavo, jog VVTAIT atstovai laikotarpiu nuo 2021-01-01 iki 2021-07-01 dalyvavo 22 nelydimų nepilnamečių užsieniečių apklausose, o laikotarpiu nuo 2021-07-02 iki 2021-09-15 dalyvavo 165 nelydimų nepilnamečių užsieniečių apklausose.

VVTAIT paaiškino, kad pateikiami skaičiai šiek tiek skiriasi galimai dėl to, kad ne į visas apklausas buvo kviečiami Tarnybos atstovai. Prasidėjus masiniam užsieniečių antplūdžiui 2021 m. birželio–liepos mėnesiais, Tarnybos atstovai buvo kviečiami į visas nelydimais nepilnamečiais užsieniečiais prisistatančių asmenų apklausas, vėliau Tarnybos atstovai buvo kviečiami į apklausas tik po atlikto amžiaus nustatymo tyrimo, t. y. informacija, kad yra atvykusių nelydimų nepilnamečių užsieniečių, pasiekdavo VTAS tik po to, kai būdavo tyrimu patvirtinta, kad asmuo nepilnametis. Negaudama šios informacijos iš atsakingų valstybės institucijų, VVTAIT neturėjo galimybės užtikrinti vaiko teisių apsaugos specialistų tinkamo dalyvavimo nelydimų nepilnamečių užsieniečių apklausose ir su jais atliekant kitus procesinius ir procedūrinius veiksmus.

Tarnyba 2021-08-26 organizavo pasitarimą su VSAT ir Migracijos departamento atstovais aptarti aktualius klausimus. Sutarta, kad visa reikalinga informacija apie nelydimus nepilnamečius užsieniečius ir užsieniečių migrantų šeimas su vaikais VVTAIT bus teikiama nedelsiant, tačiau iki šiol dalis reikalingos informacijos VVTAIT nepasiekia, dėl ko VVTAIT susiduria su informacijos trūkumu ir ne visada gali atlikti būtinus veiksmus.

Tarnybos Alytaus apskrities VTAS 2021-09-15 raštu „Dėl informacijos pateikimo“ kreipėsi į VSAT Varėnos pasienio rinktinės Migracijos skyrių, prašydamas pateikti informaciją apie nelydimų

nepilnamečių užsieniečių, laikinai apgyvendintų Varėnos pasienio rinktinės teritorijoje, situaciją ir numatomus atlikti ir (ar) atliktus veiksmus ir procedūras jų atžvilgiu (apklausas, amžiaus nustatymo procedūras ir jų rezultatus, numatomą tolimesnį apgyvendinimą ir pan.) ir visą kitą turimą reikšmingą informaciją, susijusią su nelydimais nepilnamečiais užsieniečiais. VSAT Varėnos pasienio rinktinės Migracijos skyrius, atsakydamas į minėtą Alytaus apskrities VTAS raštą, 2021-09-17 raštu nurodė, kad Varėnos pasienio rinktinės Alytaus apskrities teritorijoje esančiose migrantų stovyklose ir pasienio užkardose laikinai apgyvendinti buvo 73 nelydimi nepilnamečiai (2021-09-17 duomenimis). VSAT Varėnos pasienio rinktinės Migracijos skyrius minėtame rašte taip pat nurodė, kad visi nelydimi nepilnamečiai yra apklausti ir jiems visiems buvo paskirta atlikti amžiaus nustatymo tyrimą. Gavus nelydimų nepilnamečių amžiaus nustatymo tyrimų rezultatus ir kam bus nustatytas amžius, patvirtinantis, kad yra nepilnametis, tokie nelydimi nepilnamečiai bus apgyvendinti PPC.

Alytaus apskrities VTAS 2021-09-21 tarnybiniu pranešimu informavo VVTAIT administraciją, kad nuo 2021-08-27 Alytaus apskrities VTAS specialistai nebuvo kviečiami į nelydimų nepilnamečių užsieniečių apklausas. VVTAIT vertinimu, tokiu būdu buvo galimai netinkamai atlikta nepilnamečių asmenų apklausa bei galimai pažeistos nelydimų nepilnamečių užsieniečių teisės. Atsižvelgdama į tai, VVTAIT 2021-09-27 raštu Nr. S-2651, adresuotu VSAT ir Migracijos departamentui, pakartotinai prašė minėtų institucijų užtikrinti, kad VVTAIT laiku ir nuolat gautų informaciją apie atliekamus procedūrinius veiksmus su nelydimais nepilnamečiais užsieniečiais, užsieniečių migrantų šeimų su vaikais perkėlimą į kitas apgyvendinimo vietas, o taip pat VVTAIT atkreipė institucijų dėmesį į tai, kad vadovaujantis tarptautinės teisės ir Europos Sąjungos standartais, atlikus asmens amžiaus nustatymo procedūras (tyrimus) ir nustatčius, jog asmuo yra pilnametis, tačiau liekant abejonių dėl šio asmens amžiaus, turėtų būti daroma prielaida, kad asmuo yra nepilnametis.

10.5. Dėl nelydimų nepilnamečių užsieniečių apgyvendinimo konkrečiose vietose ir jiems teikiamų paslaugų minėtose apgyvendinimo vietose.

UTPI (2020-11-21 – 2021-07-22 redakcija), 5 str. 6 d. buvo nustatyta, kad prieglobsčio prašytojai, pateikę prašymus suteikti prieglobstį pasienio kontrolės punktuose ar tranzito zonose, iki nepriimtas sprendimas įleisti juos į Lietuvos Respubliką, laikinai apgyvendinami pasienio kontrolės punktuose, tranzito zonose arba VSAT. UTPI 5 str. 7 d. buvo nustatyta, kad UTPI 5 str. 6 d. nurodytų prieglobsčio prašytojų laikino apgyvendinimo pasienio kontrolės punktuose, tranzito zonose ir VSAT sąlygas ir tvarką nustato vidaus reikalų ministras. UTPI 5 str. 8 d. taip pat buvo nustatyta, kad jeigu per 28 dienas nuo prieglobsčio prašytojo, laikinai apgyvendinto pasienio kontrolės punkte, tranzito zonoje ar VSAT, prašymo suteikti prieglobstį pateikimo dienos nebuvo priimtas galutinis sprendimas, Migracijos departamentas priima sprendimą įleisti tokį prieglobsčio prašytoją į Lietuvos Respubliką. 2021-07-13 priimtas UTPI pakeitimas Nr. XIV-506 (įsigaliojęs nuo 2021-07-23), kuriuo UTPI 5 str. 6 d. praplėstas laikinojo apgyvendinimo vietų sąrašas, nustatant, kad esant karo padėčiai, nepaprastajai padėčiai, dėl masinio užsieniečių antplūdžio paskelbtai ekstremaliajai situacijai ar ekstremaliajam įvykiui, prieglobsčio prašytojai, pateikę prašymus suteikti prieglobstį pasienio kontrolės punktuose, tranzito zonose ar netrukus po neteisėto Lietuvos Respublikos valstybės sienos kirtimo, iki nepriimtas sprendimas įleisti juos į Lietuvos Respubliką, laikinai apgyvendinami pasienio kontrolės punktuose, tranzito zonose, VSAT ar kitose tam pritaikytose vietose, nesuteikiant jiems teisės laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje. UTPI 5 str. 7 d. nustatyta, kad UTPI 5 str. 6 d. nurodytų prieglobsčio prašytojų laikino apgyvendinimo UTPI 5 str. 6 d. nurodytose laikino apgyvendinimo vietose sąlygas ir tvarką nustato vidaus reikalų ministras.

Tarnyba, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės Ekstremalių situacijų komisijos 2021-07-09 protokoliniu sprendimu, kuriuo nuspręsta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai „<...> užtikrinti vaiko teisių apsaugos specialistų apsilankymus užsieniečių apgyvendinimo vietose, ypač kur yra nelydimų nepilnamečių, <...>“, buvo pavedusi Tarnybos direktoriaus 2021-08-16 įsakymu Nr. BV-253 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės Ekstremalių situacijų komisijos protokolinio sprendimo įgyvendinimo“ VTAS apsilankyti užsieniečių migrantų šeimų su vaikais ir nelydimų nepilnamečių užsieniečių apgyvendinimo vietose iki 2021-08-24 ir

įvertinti vaikų apsaugą nuo smurto užpildant nustatytos formos Anketas dėl vaikų apsaugos nuo smurto užsieniečių apgyvendinimo vietose.

VTAS pateikė informaciją apie nelydimų nepilnamečių užsieniečių laikinojo apgyvendinimo vietas ir jiems teiktas paslaugas VTAS veiklos teritorijose nuo 2021-07-02 iki 2021-09-15. Vilniaus apskrities VTAS nurodė, kad nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai buvo apgyvendinti Šalčininkų r. sav. esančioje užkardoje ir Švenčionių r. sav. teritorijoje esančiame VSAT Užsieniečių registracijos centre (toliau – URC) Migracijos departamento sprendimu. URC buvo teikiamos apgyvendinimo, maitinimo, vertėjo, advokato, konsultavimo, humanitarinės pagalbos ir sveikatos priežiūros paslaugos. Skyrius informacijos apie apgyvendinimo laikotarpį neturėjo. Kauno apskrities VTAS nurodė, kad visais atvejais nelydimi nepilnamečiai buvo apgyventi PPC Migracijos departamento arba VSAT sprendimu, teikiamos apgyvendinimo, socialinio darbuotojo, psichologo, bendrosios konsultacinės paslaugos. Alytaus apskrities VTAS nurodė, kad nelydimi nepilnamečiai buvo apgyvendinti Kabelių, A. Barausko, Kapčiamiesčio, Druskininkų pasienio užkardose, Vydenių mokykloje, Kapčiamiesčio pabėgėlių stovykloje, Švendubrės upių PKP, Alytaus miesto pabėgėlių stovykloje, Alytaus rajono pabėgėlių stovykloje. Skyrius neturėjo informacijos dėl apgyvendinimo trukmės. Nurodytose laikino apgyvendinimo vietose buvo teikiamos informavimo, vertėjo, maitinimo, sveikatos priežiūros paslaugos, teiktas aprūpinimas drabužiais, avalyne. Utenos apskrities VTAS nurodė, kad nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai buvo apgyvendinti Tverečiaus pasienio užkardoje, Kazitiškio stovykloje, Linkmenų stovykloje. Skyrius neturėjo tikslios informacijos, kokios institucijos sprendimu šie nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai buvo apgyvendinti šiose įstaigose ir kiek tiksliai laiko jie konkrečioje vietoje gyveno. Skyriaus duomenimis, šiems nelydimiems nepilnamečiams užsieniečiams šiose įstaigose buvo teikiamos būtiniausios paslaugos: minimalaus apgyvendinimo, minimalaus maitinimo, minimalaus higienos poreikių patenkinimo (iš dalies). Skyriaus duomenimis, Ignalinos r. esančiose migrantų užsieniečių laikino apgyvendinimo vietose, kai kurie nelydimi nepilnamečiai gyveno netgi du mėnesius su kitais vyrais ir moterimis, kurie jam buvo svetimi asmenys. Paskutinis nelydimas nepilnamečis užsienietis iš Skyriaus teritorijoje esamų laikinojo apgyvendinimo vietų į PPC buvo perkeltas 2021-09-15.

10.6. Dėl Tarnybos priimtų sprendimų dėl nelydimų nepilnamečių užsieniečių apgyvendinimo.

Tarnyba laikotarpiu nuo 2021-01-01 iki 2021-07-01 priėmė 1 sprendimą dėl nelydimo nepilnamečio užsieniečio apgyvendinimo PPC. Laikotarpiu nuo 2021-07-02 iki 2021-09-15 priimta 10 sprendimų dėl nelydimų nepilnamečių užsieniečių apgyvendinimo, iš jų Vilniaus apskrities VTAS priėmė sprendimus dėl 3 nelydimų nepilnamečių užsieniečių (ne prieglobsčio prašytojų) apgyvendinimo PPC (vienas iš nelydimų nepilnamečių užsieniečių – Baltarusijos Respublikos pilietis), Utenos apskrities VTAS priėmė sprendimus dėl 7 nelydimų nepilnamečių užsieniečių (ne prieglobsčio prašytojų) apgyvendinimo PPC.

10.7. Dėl nelydimų nepilnamečių užsieniečių amžiaus nustatymo tyrimo

Nelydimų nepilnamečių užsieniečių amžiaus nustatymo tyrimas atliekamas VSAT iniciatyva arba PPC prašymu, neinformuojant apie tai VVTAĮT. Pastaruoju metu VVTAĮT negauna informacijos iš VSAT apie nelydimus nepilnamečius užsieniečius, kol jiems neatlikta amžiaus nustatymo procedūra. Atsižvelgdama į tai, VVTAĮT 2021-09-27 raštu Nr. S-2651 atkreipė VSAT ir Migracijos departamento dėmesį į tai, kad nekviečiant VVTAĮT atstovų į nepilnamečiais prisistatančių asmenų VSAT ir Migracijos departamento vykdomas apklausas, iki amžiaus nustatymo tyrimų šiems asmenims atlikimo, buvo galimai netinkamai atliktos nepilnamečių asmenų užsieniečių apklausos ir galimai pažeistos nelydimų nepilnamečių užsieniečių teisės.

Apie poreikį gauti informaciją apie visus nelydimus nepilnamečius užsieniečius, esančius Lietuvos Respublikos teritorijoje, nors nėra priimtas sprendimas jų įleisti į šalį, VVTAĮT aptarė 2021-08-26 susitikime su VSAT ir Migracijos departamentu, tačiau buvo žodžiu informuota, kad nei VSAT, nei Migracijos departamentas neturi tikrų ir patikimų skaičių, kiek kiekvienoje laikino apgyvendinimo vietoje yra nelydimų nepilnamečių, kadangi asmenys nuolat keičia apie save pateikiamą informaciją: tie, kurie anksčiau prisistatė, kaip nelydimi nepilnamečiai, vėliau teigia esantys pilnamečiai, o tie, kurie anksčiau teigė esantys pilnamečiai, ima prisistatinėti nepilnamečiais.

Tarnybos atstovai atkreipė kitų bendradarbiaujančių institucijų dėmesį, kad asmuo, save įvardinantis kaip nelydimas nepilnametis užsienietis, turi būti laikomas nepilnamečiu, kol nėra įrodyta kitaip.

Utenos apskrities VTAS kreipėsi į VSAT 2021-09-09 Nr. 8SD-2416 raštu „Dėl informacijos dėl lankymosi migrantų apgyvendinimo stovyklose“, kuriame nurodė, kad 2021 m. rugpjūčio ir rugsėjo mėn. lankydamiesi Linkmenų migrantų apgyvendinimo stovykloje bendravo su keliais asmenimis, kurie po amžiaus nustatymo procedūros (rentgenodiagnostinio tyrimo) buvo pripažinti pilnamečiais. Šie asmenys teigė esantys nepilnamečiai, tačiau įrodyti to negalėjo, nes neturėjo savo asmens dokumento, o dėl esamų neramumų kilmės šalyje negalėjo pateikti savo dokumento kopijos. Bendraujant su šiais asmenimis, vaiko teisių apsaugos specialistams kilo pagrįstų abejonių, ar šie asmenys gali būti pilnamečiai. Šie asmenys nuo atvykimo į Lietuvą nuosekliai teigė esantys nepilnamečiai, nekeitė savo galimos gimimo datos. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, Utenos apskrities VTAS minėtu raštu prašė VSAT apsvarstyti galimybę ir esant galimybei inicijuoti bei atlikti visus kitus galimus amžiaus nustatymo tyrimus šioms asmenims, nes kilo pagrįstų abejonių dėl šių asmenų amžiaus (šie asmenys galimai yra nepilnamečiai). VSAT Vilniaus pasienio rinktinės Migracijos skyrius 2021-09-10 raštu nurodė, kad vadovaujantis teisės aktų nuostatomis buvo atlikti amžiaus nustatymo tyrimai Utenos VSAT rašte minimiems užsieniečiams ir kiti užsieniečio amžiaus nustatymo tyrimo būdai Lietuvos Respublikos teisės aktuose, reglamentuojančiuose užsieniečių teisinę padėtį Lietuvoje, nėra numatyti.

Pažymėtina, kad 2021-09-23 į VVTAIT kreipėsi VSAT atstovai, prašydami VVTAIT pateikti poziciją dėl 2 Utenos apskrities VTAS 2021-09-09 rašte Nr. 8SD-2416 minimų asmenų. VVTAIT pateiktais duomenimis, buvo gautos šių asmenų tapatybę patvirtinančių dokumentų nuotraukos, iš kurių matyti, jog asmenys yra nepilnamečiai. VSAT prašė VVTAIT pateikti nuomonę, ar aptariamais asmenimis, amžiaus nustatymo tyrimo metu gautais duomenimis, esantys pilnamečiais, turėtų būti laikomi nepilnamečiais. VVTAIT, atsakydama VSAT, išreiškė poziciją, kad visais atvejais, net ir po amžiaus nustatymo tyrimo, patvirtinusio asmens pilnametystę, kilus abejonių, kad asmuo gali būti nepilnametis, šis asmuo turėtų būti laikomas nepilnamečiu. Tarnybos vertinimu, šiuo konkrečiu atveju, t. y. kilus abejonių dėl 2 asmenų amžiaus, šie asmenys laikytini nepilnamečiais. VVTAIT turimais duomenimis, VSAT šiuos du asmenis pripažino nepilnamečiais ir 2021-09-24 perkėlė į PPC. Inicijuotas globos (rūpybos) nustatymo procesas.

10.8. Dėl globėjo (atstovo) skyrimo procedūros (VVTAIT formuojamos praktikos)

Nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai yra laikomi be atstovo pagal įstatymą likusiais nepilnamečiais. Nustačius nelydimą nepilnametį užsienietį reaguojama kaip į galimą vaiko teisių pažeidimą, vertinama vaiko situacija, apsaugos vaikui poreikis ir rizikos veiksniai, kaip numatyta Vaiko situacijos vertinimo tvarkos aprašo² 30.5 ir 30.6 punktuose. Gavus informaciją iš VSAT, kad atlikus amžiaus nustatymo tyrimą pasitvirtino, kad asmuo yra pilnametis – vaiko situacijos vertinimo procedūra nutraukiama, nebesant subjekto. Tuo atveju, jei atlikus amžiaus nustatymo tyrimą pasitvirtina, kad asmuo yra nepilnametis, vertinama vaiko situacija, nustatant apsaugos vaikui poreikį ir kreipiamasi į teismą dėl leidimo paimiti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą, siekiant nustatyti laikinąją globą (rūpybą).

Nagrinėjant pranešimą dėl galimo vaiko teisių pažeidimo nelydimo nepilnamečio atžvilgiu (tais atvejais, kai VVTAIT yra vaiko atstovas pagal įstatymą iki globos nustatymo), atlikus vaiko situacijos vertinimą ir nustačius vaiko apsaugos poreikį, VTAS specialistas kreipiasi į VTAS vedėją dėl mobilios komandos (toliau – MK) sudarymo. Tokiu atveju, VTAS vedėjas gali užduotimi sudaryti MK, atsižvelgiant į tai, kokia pagalba prieinama PPC ar kitoje vaiko apgyvendinimo vietoje, koks vaiko teisių pažeidimo pobūdis ir pan.

Nelydimas nepilnametis, kurio tėvai yra nežinomi ar nežinia kur esantys, turi tokią pačią teisę į tinkamą jo teisių ir teisėtų interesų apsaugą ir atstovavimą. Nors ir nėra grėsmės vaiko saugumui, sveikatai ir gyvybei (dėl ko nėra pagrindo paimiti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą), tačiau valstybė turi pareigą tinkamai užtikrinti pažeidžiamų nepilnamečių interesus ir paskirti jų atstovą pagal

² patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2019 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. A1-803 „Dėl Vaiko situacijos vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“

įstatymą. VVTAIT pozicija, jog pagal teisinį reglamentavimą vaikui laikinoji globa yra skiriama tik gavus teismo leidimą (VTAPI 36 str. 5 d. 3-4 p., Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatų 8 dalis), o teismas leidimus gali išduoti tik nustačius apsaugos vaikui poreikį. Tuo tarpu dėl laikinosios globos steigimo būtinybės, kuomet vaiko tėvai yra nežinomi ar nežinia kur esantys, teisinio reglamentavimo nėra. Taigi šioje situacijoje, atsižvelgiant į UTPI 32 str. 1 d., kurioje įtvirtinta, kad nelydimam nepilnamečiui užsieniečiui, neatsižvelgiant į jo buvimo Lietuvos Respublikos teritorijoje teisėtumą, jų buvimo Lietuvos Respublikos teritorijoje laikotarpiu Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka nedelsiant skiriamas atstovas, teismo galėtų būti prašoma leisti nustatyti globą (rūpybą) nelydimam nepilnamečiui užsieniečiui. Padaugėjus kreipimusi į teismą dėl leidimo paimti nelydimą nepilnamečių užsieniečių iš atstovų pagal įstatymą išdavimo, siekiant nelydimam nepilnamečiui užsieniečiui nustatyti laikinąją globą, teismai pradėjo atmesti tokius prašymus.

Jeigu VTAS, gavęs pranešimą iš VSAT apie nepilnamečio užsieniečio apklausą, nustato be tėvų globos likusį nepilnamečių vaiką, vadovaudamasis VTAPI 36 str., pradeda nagrinėti pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą: išklauso nepilnamečio nuomonę ir išsiaiškines, kad nepilnametis Lietuvos Respublikoje likęs be įstatyminio atstovo, vadovaudamasis Vaiko situacijos vertinimo tvarkos aprašo nustatyta tvarka, atlieka vaiko situacijos vertinimą. Vaiko situacijos vertinimo metu, atsižvelgiant į tai, kad vaikas pabėgęs iš savo šalies, svetimoje šalyje jis likęs vienas be įstatyminių atstovų, tėvai nežino, kur šiuo metu yra vaikas, nes nėra galimybės susisiekti su vaiko tėvais, vaikas yra prieglobsčio prašytojas, nustatomas Vaiko situacijos vertinimo tvarkos aprašo 30.6 p. numatytas rizikos veiksnys, t. y. vaiko atstovai pagal įstatymą yra dingę ir jų ieškoma (kol teismas juos pripažins nežinia kur esančiais arba paskelbs mirusiais) arba laikinai negali rūpintis vaiku dėl abiejų tėvų ar vieno iš jų ligos, suėmimo, bausmės atlikimo ar kitų svarbių priežasčių. Atsižvelgiant į tai, kad nepilnametis jau apgyvendintas saugioje aplinkoje (PPC), tačiau likęs be įstatyminių atstovų, vaiko situacijos vertinimo metu nustatomas vaiko apsaugos poreikis ir priimamas sprendimas paimti nepilnamečių iš jo tėvų bei kreiptis į teismą dėl teismo leidimo išdavimo. Teismai tokius VVTAIT prašymus atmets, motyvuodami, kad Tarnyba neįrodė įstatyminio pagrindo (Civilinio kodekso 3.254 str. 1 p.) leidimui paimti vaiką iš jo tėvų, kadangi nepateikė įrodymų, kad vaiko tėvai būtų buvę Lietuvos Respublikoje ir dingę bei jų būtų ieškoma. Kelios tokios apylinkės teismo nutartys buvo Tarnybos apskųstos, tačiau apygardos teismas apylinkės teismo nutartis paliko nepakeistas.

Atsižvelgiant į tai, kad Kauno apygardos teismas 2021-08-25 nutartimi civilinėje byloje Nr. 2S-1606-273/2021 paliko nepakeistą Kauno apylinkės teismo nutartį, kuria buvo atmestas prašymas paimti nelydimą nepilnamečių užsieniečių iš atstovų pagal įstatymą, pasikeitė Tarnybos veikimo algoritmas dėl kreipimosi į teismą dėl leidimo paimti nelydimą nepilnamečių užsieniečių iš atstovų pagal įstatymą išdavimo. Nutarta vadovautis Kauno apygardos teismo 2021-08-25 nutartimi civilinėje byloje Nr. 2S-1606-273/2021 ir organizuoti nelydimų nepilnamečių užsieniečių globos (rūpybos) nustatymo procedūrą, su nurodymu kreipiantis į savivaldybės administraciją, vadovaujantis Vaiko globos organizavimo nuostatais³, bei nesikreipiant į teismą dėl leidimo paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą išdavimo. Nurodytoje byloje Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, nagrinėjamoje faktinėje situacijoje (vaiko motinos nėra kartu su vaiku Lietuvoje (tėvas miręs), vaikas likęs be įstatyminio atstovo svetimoje šalyje, vaiko motina šiuo metu negali pasirūpinti savo vaiku) egzistuoja laikinosios globos nustatymo nelydimam nepilnamečiui užsieniečiui pagrindas, numatytas Civilinio kodekso 3.254 str. 2 p. Apeliacinės instancijos teismas pasisakė, kad atmesdamas Tarnybos prašymą dėl leidimo paimti vaiką išdavimo, pirmosios instancijos teismas iš esmės teisingai išsprendė klausimą. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad nėra imperatyviai nustatyta, kad Tarnyba ar jos įgaliotas VTAS privalo paimti vaiką iš jo tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą, nustačius Civilinio kodekso 3.254 str. nurodytus pagrindus laikinajai globai skirti. Todėl, Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, konkrečiu atveju nėra būtina paimti nelydimą nepilnamečių užsieniečių iš jo motinos. Vaiko laikinojo globėjo paskyrimo klausimas gali būti išspręstas laikantis Vaiko

---

³ patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-03-27 nutarimu Nr. 405 „Dėl Vaiko globos organizavimo nuostatų patvirtinimo“.

laikinosios globos (rūpybos) nuostatuose nustatytos tvarkos ir be vaiko paėmimo iš šeimos procedūros taikymo.

10.9. Dėl nelydimų nepilnamečių užsieniečių globėjų (atstovų) paskyrimo, (globėjo (atstovo) paskyrimo procedūros trukmė nuo nelydimo nepilnamečio užsieniečio nustatymo (informacijos Tarnyboje apie nelydimą nepilnamečių užsieniečių gavimo)).

Nelydimų nepilnamečių užsieniečių globėju / rūpintoju (atstovu) visais atvejais buvo skiriamas PPC. Kauno apskrities VTAS nurodė, kad nustačius nelydimą nepilnamečių užsieniečių ir atlikus reagavimo į vaiko teisių pažeidimo veiksmus, vadovaujantis Vaiko situacijos vertinimo tvarkos aprašu, kreipdavosi į teismą dėl leidimo paimti vaiką iš jo atstovų (vieno iš jų), globos nustatymo procedūra trukdavo iki 8 darbo dienų, išskyrus tuos atvejus, kai nutartis buvo skundžiama dėl teismo atsisakymo išduoti leidimą dėl nelydimo nepilnamečio paėmimo iš atstovo pagal įstatymą. Tais atvejais, kai nustačius nelydimą nepilnamečių užsieniečių ir atlikus vaiko teisių pažeidimo veiksmus, nesikreipiama į teismą dėl leidimo paimti vaiką iš jo atstovų (vieno iš jų), globos / rūpybos nustatymo procedūra trunka iki 3 darbo dienų.

Utenos apskrities VTAS nurodė, kad vienam nelydimam nepilnamečiui užsieniečiui ši procedūra truko iki dviejų mėnesių, kadangi buvo sustabdytas klausimas dėl globėjo / rūpintojo skyrimo iki bus atlikta amžiaus nustatymo ekspertizė. Kitiems nelydimiems nepilnamečiams užsieniečiams ši procedūra truko iki 10 dienų, kadangi operatyviai atlikus vaiko situacijos vertinimą ir gavus teismo leidimą, buvo kreipiamasi į Jonavos rajono savivaldybę dėl rūpintojo skyrimo. Vienu atveju teismas nepriėmė VTAS prašymo, kurį pateikė Skyrius dėl leidimo nustatyti globą / rūpybą, motyvuodamas, kad šiam teisiniam veiksmui nereikia teismo leidimo, o VTAS turi pareigą su nurodymu kreiptis į savivaldybės administraciją. Savivaldybės administracija nustatė šiam vaikui globą.

10.10 Dėl VTAS veikimo kaip atstovų pagal įstatymą iki konkretaus nelydimo nepilnamečio užsieniečio atstovo (globėjo) skyrimo.

VVTAIT dalyvavo visose apklausose ir kituose procedūriniuose veiksmuose, apie kuriuos informavo VSAT. Tarnyba, siekdama, kad būtų išvengta galimų nelydimų nepilnamečių užsieniečių ir kitų vaikų, gyvenančių su migrantais tėvais, teisių ir teisėtų interesų pažeidimo, bent kartą per savaitę lankosi laikino apgyvendinimo vietose, kuriose yra žinoma, kad yra nelydimų nepilnamečių užsieniečių, ir bent kartą per dvi savaites lankosi kitose apgyvendinimo vietose, kuriose apgyvendintos šeimos su nepilnamečiais vaikais.

VVTAIT direktorė ne kartą kreipėsi į visas bendradarbiaujančias, pagalbą ir paslaugas užsieniečiams migrantams teikiančias nevyriausybinės organizacijas, kviesdama ypatingą dėmesį atkreipti į vaikus. VVTAIT kreipėsi raštu į nevyriausybinės organizacijas, kaip arčiausiai neteisėtų migrantų esančius specialistus ir savanorius, kviesdama bendradarbiauti ir informuoti VVTAIT, kai atsiranda poreikis ginti vaiko teises bei teisėtus interesus, kartu su kreipimusi pateikiant ir kontaktus informacijai apie galimus vaiko teisių pažeidimus pateikti.

10.11. Pastebėjimai, įžvalgos dėl besiformuojančios praktikos, susijusios su nelydimų nepilnamečių užsieniečių apgyvendinimu, globos nustatymu bei globėjo paskyrimu, paslaugų jiems teikimu, dėl praktinio įgyvendinimo problemų ir jų galimo sprendimo

Kauno apskrities VTAS nurodė, kad nuolatos bendradarbiauja su PPC, organizuoja susitikimus, siekdamas PPC gyventojams paaiškinti vaiko teisių apsaugos sistemą, kaip ji veikia, kokia atsakomybė kyla tėvams prižiūrint vaikus, taip pat paaiškinti asmenims, kur galima kreiptis dėl pagalbos ir kokiais atvejais.

VVTAIT direktorius 2021-09-13 priėmė įsakymą Nr. BV-277 „Dėl darbo organizavimo ekstremalios situacijos metu“, kuriuo VTAS pavesta ne rečiau kaip 1 kartą per savaitę organizuoti ir vykdyti užsieniečių apgyvendinimo vietų, kuriose yra nelydimų nepilnamečių užsieniečių, lankymą, <...> organizuoti mobiliosios komandos darbą su nelydimais nepilnamečiais užsieniečiais, pasitelkiant vertėjus <...>.

VTAS, vykdydami nurodytą VVTAIT direktoriaus įsakymą, pateikė duomenis apie situaciją, esančią užsieniečių migrantų apgyvendinimo vietose.

Vilniaus apskrities VTAS 2021-09-23 tarnybiniu pranešimu Nr. 3TSD-2296 nurodė, kad skyriaus veiklos teritorijoje (Šalčininkų r., Švenčionių r., Vilniaus r.) yra 16 užkardų, 11 iš jų nėra nei nelydimų nepilnamečių užsieniečių, nei šeimų su nepilnamečiais vaikais. VTAS atstovai lankydami užkardose sudėtingos emocinės, psichologinės apgyvendintų asmenų situacijos nepastebėjo, tačiau apsilankymų metu užsieniečių apgyvendinimo vietose buvo pastebėta vaiko teisių apsaugos užtikrinimui reikšminga informacija, todėl buvo parengti tarnybiniai pranešimai, kuriuose išsamiau išdėstyta informacija.

Alytaus apskrities VTAS 2021-09-21 tarnybiniame pranešime Nr. 11TSD-1048 nurodė, kad 2021-09-20 buvo gautas atsakymas iš VSAT Varenos pasienio rinktinės migracijos skyriaus, kad Alytaus apskrityje laikino apgyvendinimo vietose buvo 73 nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai, jie visi buvo apklausti Migracijos departamento mobilių grupių specialistų, jiems visiems buvo paskirta atlikti amžiaus nustatymo tyrimą, o gavus tyrimo rezultatus, patvirtinančius, kad asmuo yra nepilnametis, toks asmuo bus apgyvendintas PPC.

Utenos apskrities VTAS 2021-09-22 tarnybiniu pranešimu Nr. 8TSD-8.8.3-1440 informavo, kad 2021-09-21 Skyriaus specialistai apsilankė užsieniečių migrantų laikinojo apgyvendinimo vietoje Kazitiškio k. Bendraujant su vaikais nepastebėta sudėtingos emocinės, psichologinės būsenos. Vaikai buvo linksmi, gerai nusiteikę, triukšmingi. Apygyvendinimo vietoje nelydimų nepilnamečių užsieniečių nebuvo. Apie smurto atvejus ar kitus vaiko teisių pažeidimus informacijos negauta nei iš pačių gyventojų, nei iš pareigūnų. Apsilankius kambariuose pastebėta, kad gyvenimo sąlygos gana skurdžios, kambariuose didelė netvarka, primėtyta šiukšlių. Kambariai nevėdinami, patalpos nešildomos. Kai kur naudojami elektriniai šildytuvai. Kambariuose bandoma sukurti atskiras erdves atidalinant jas užuolaidomis iš paklodžių. Trūksta tualetų ir dušų. Saugumo situacija žymiai pagerėjo perkėlus į kitas apgyvendinimo vietas viengungius migrantus. Taip pat buvo teikiamos mobiliosios sveikatos priežiūros paslaugos. Apsilankymo metu VSAT pareigūnai informavo, kad 2021-09-22 47 užsieniečiai migrantai perkeliama į Ruklą. Iki 2021-09-27 ten pat turėtų būti perkelti likusieji 37 užsieniečiai migrantai. 2021-09-22 turėjo būti perkeliama šeimos su mažamečiais vaikais. Naujose apgyvendinimo vietose sąlygos pagerės iš esmės.

Atsižvelgiant į tai, kad nėra vieningos praktikos dėl laikinosios globos (rūpybos) nustatymo, (vieni apylinkių teismai tenkina prašymus dėl leidimo nustatyti laikinąją globą (rūpybą), o kiti – atsisako priimti prašymus (pridedamos kelios teismų nutartys), Tarnyba rengia kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2021-08-23 nutarties civilinėje byloje Nr. 2S-1607-273/2021. Šia nutartimi Kauno apygardos teismas paliko nepakeistą 2021-07-12 apylinkės teismo nutartį, kuria apylinkės teismas atmetė Tarnybos prašymą išduoti teismo leidimą paimti nelydimą nepilnametį užsieniečių iš jo tėvų ar kitų jo atstovų pagal įstatymą. Prašymas taip pat buvo atmestas motyvuojant, kad Tarnyba neįrodė įstatyminio pagrindo (CK 3.254 str. 1 p.) leidimui paimti vaiką iš jo tėvų, kadangi nepateikė įrodymų, kad vaiko tėvai būtų buvę Lietuvos Respublikoje ir dingę bei jų būtų ieškoma.

Pastaruoju metu, vykdant užsienio migrantų perkėlimo procesą ar keičiant jų apgyvendinimo vietas, Tarnybą pasiekia nuolat kintanti ir galimai netiksli informacija apie užsienio migrantų laikino apgyvendinimo vietose esančius nelydimus nepilnamečius užsieniečius ir užsieniečių migrantų šeimas su vaikais. VVTAIT negauna informacijos apie asmenis, save pristatančius nepilnamečiais, bet dėl kurių amžiaus VSAT turi abejonių, kyla pavojus, kad laikino apgyvendinimo vietose galimai netinkamai užtikrinamos vaikų teisės ir teisėti interesai. Paaiškėjus aplinkybei, kad VSAT informuoja VVTAIT apie nustatytus nelydimus nepilnamečius tik po to atliktų amžiaus nustatymo tyrimų, VVTAIT papildomai kreipėsi į VSAT ir Migracijos departamentą 2021-09-27 raštu Nr. S-2651 „Dėl bendradarbiavimo vykdant procedūrinius veiksmus su nelydimais nepilnamečiais užsieniečiais ir dėl informacijos teikimo apie užsieniečių migrantų šeimas su vaikais“, prašydama nuolat laiku teikti informaciją apie procedūrinius veiksmus su nelydimais nepilnamečiais užsieniečiais ir informaciją apie užsieniečių migrantų šeimas su vaikais.

11. VVTAIT 2021-09-10 raštu pateiktoje medžiagoje apie VVTAIT specialistų apsilankymus užsieniečių migrantų apgyvendinimo vietose nurodyta, jog:

- Tarnybos atstovų apsilankymo užsieniečių migrantų apgyvendinimo vietose metu nebuvo nustatyta kritinių situacijų, dėl kurių būtų kilusi grėsmė užsieniečių migrantų vaikų su šeimomis ar nelydimų nepilnamečių užsieniečių gyvybei ar sveikatai, tačiau buvo fiksuota, kad kai kuriose apgyvendinimo vietose vaikų, įskaitant nelydimus nepilnamečius užsieniečius, saugumas užtikrinamas iš dalies, kadangi tik maža dalis apgyvendinimo vietų yra stebima visą parą iš vidaus, dauguma apgyvendinimo vietų saugomos iš išorės ir/arba stebimos vaizdo kamerų, nėra nuolat budinčių ir vaikų priežiūrą bent iš dalies užtikrinančių asmenų, socialinių darbuotojų ar pan. Anketose nurodyta, kad visose apgyvendinimo vietose, kuriose yra galimų nelydimų nepilnamečių arba nustatytų nelydimų nepilnamečių, dėl kurių vis dar vyksta administracinė procedūra dėl jų perkėlimo į PPC, jie buvo apgyvendinti kartu su vienišais suaugusiais asmenimis. Anketose fiksuotas didžiausias iššūkis – tinkamos apgyvendinimo sąlygos, kurias sudėtinga užtikrinti esant susiklosčiusiai situacijai. Dalyje apgyvendinimo vietų užsieniečių migrantų vaikai su šeimomis ir nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai gyvena palapinėse, dalis – negyvenamosios paskirties patalpose, kurios pritaikytos, kad būtų patenkinti būtiniausi asmenų poreikiai. Asmenys apgyvendinti didelėmis grupėmis, ne visur įrengtos pertvaros, užtikrinančios privatumą.

- Alytaus apskrities VTAS Varėnos rajone atstovė 2021-09-06 pateikė atnaujintus duomenis (2021-09-06 Tarnybinis pranešimas Nr. 11TSD-997) pagal Kabelių, A. Barausko užkardų, Vydenių apgyvendinimo vietos atsakingų asmenų suteiktą informaciją. Kabelių užkarde gyvena 16 vaikų, iš kurių 11 nelydimų nepilnamečių užsieniečių <...>. Nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai ir užsieniečių migrantų vaikai su savo šeimomis gyvena užkardos patalpose ir šildomame angare. Drabužių, avalynės ir patalynės pakanka. Sudėtinga situacija dėl vaikų maitinimo, nes vaikai maitinami šiltu maistu tik 2 kartus per savaitę. Buvusios Vydenių pagrindinės mokyklos patalpose šiuo metu gyvena 38 nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai, vyresni kaip 16 metų amžiaus. Planuojama artimiausiu metu dešimčiai jų nustatinėti biologinį amžių. 3 vaikai iki 16 metų amžiaus perkelti į Pabėgėlių priėmimo centrą. Vaikai 2 kartus per dieną gauna šiltą maistą. Patalpose yra įrengta virtuvėlė (mikrobangų krosnelės, indai, virduliai). Gyventojai aprūpinti apatiniais drabužiais, šiltais viršutiniais drabužiais, avalyne, tačiau trūksta šiltų vyriškų drabužių ir avalynės.

12. Iš VVTAIT pateiktų Anketų dėl vaikų apsaugos nuo smurto užsieniečių apgyvendinimo vietose bei tarnybinių pranešimų:

- 2021-08-19 Anketoje Nr. 3TSD-2039 nurodoma, jog *Adutiškio pasienio užkarde* gyvena 1 nelydimas nepilnamečis (bendrai 76 gyventojai, 30 vaikų), jo motina sulaukyta Varėnoje, organizuojamas nepilnamečio perkėlimas, apgyvendinant nepilnamečį kartu su motina. <...> į užkardą atvyksta medikų komanda, visi norintys užsieniečiai apžiūrimi medikų, skiepijami. Lietuvos Caritas teikia higienos priemones, šiltesnę avalynę <...>; Raudonasis Kryžius taip pat prisideda pasirūpinant baziniais užsieniečių poreikiais <...>. Anketoje, pažymima (+ ženklu Taip), jog apgyvendinimo vietoje paskirtas asmuo/asmenys, kurie nuolat rūpinasi vaiku (nelydimu nepilnamečiu) ir jį prižiūri, siekiant užtikrinti jo saugumą, nurodoma, jog nepilnamečis apgyvendintas kartu su kitais pavieniais vyrais, kuriuos jis pažįsta, jokios realios grėsmės nepilnamečiui nekyla; pasak pasienio užkardos vado, asmenys, kurie savo elgesiu kėlė įtarimų, kad galimai galėtų kelti grėsmę kitiems užkarde gyvenantiems užsieniečiams, ir nesilaikė nustatytų taisyklių, buvo perkelti į kitą apgyvendinimo vietą. *Adutiškio pasienio užkarde* asmenys gyvena palapinėse, užkardos patalpose; pasak užkardos vado, dirbantys specialistai yra informuoti, kaip atpažinti smurtą prieš vaikus, patyrusius smurtą, ir tinkamai reaguoti;

- 2021-08-23 Anketoje Nr. 11TSD-934 nurodoma, jog *Alytaus aeroklubo* administraciniame pastate gyvena 5 nelydimi nepilnamečiai (amžius jiems nenustatytas), viso 71 asmuo. Tris kartus per dieną vežamas karštas maistas. <...> asmenys gyvena 4-10 asmenų grupėmis, tačiau nepilnamečiai nėra atskirti atskiroje patalpoje, asmenų apsigyvenimas grupėmis nėra prižiūrimas ar kontroliuojamas; <...> asmens, galinčio prižiūrėti nepilnamečių saugumą, nėra; yra saugoma tik teritorijos išorė, taip pat stebėjimo kameromis fiksuojama lauko aplinka teritorijos viduje; duomenų apie agresyvius, netinkamai besielgiančius asmenis apgyvendinimo vietoje nėra; prausimosi grafiko ar nepilnamečių lydėjimo tvarkos apgyvendinimo įstaigoje nėra, apgyvendinimo įstaigoje yra viena

patalpa prausimuisi, kurioje yra 5 dušai, kiekvienas iš jų tarpusavyje nėra atskirti ar pridengti; persirengti privačiai gyvenamosiose patalpose nėra, nes gyvenama patalpose grupėmis; budintis darbuotojas nurodė, jog specialių apmokymų nebuvo, tačiau žino, ką reikia daryti sužinojus apie smurto prieš nepilnamečių atvejį;

- 2021-08-23 Anketoje Nr. 11TSD-925 nurodoma, jog *A. Barausko pasienio užkardoje* yra 2 nelydimi nepilnamečiai (nėra duomenų, ar jų amžius patvirtintas), bendras apgyvendintų asmenų skaičius – 100, 36 iš jų vaikai; nelydimi nepilnamečiai apgyvendinti su artimais giminaičiais, kurie jais rūpinasi; pareigūnų teigimu, konfliktų tarp užsieniečių nekyla, vaikai nėra skriaudžiami; kelios šeimos su vaikais gyvena konteinerio tipo nameliuose, kitos šeimos su vaikais ir vieniši asmenys gyvena salėje pačios užkardos pastate; persirengiant nepilnamečiams gyvenamosiose patalpose nėra galimybių užtikrinti privatumo, ypatingai tiems, kurie gyvena užkardos salėje; vietoje dirbantys pasieniečiai turi žinių, kaip atpažinti įvairias smurto formas, kaip tinkamai reaguoti, siekiant apsaugoti vaiką, pareigūnai teigė pastebėję, kad tėvai nenaudoja fizinių bausmių <...>;

- 2021-08-20 Anketoje Nr. 11TSD-918 nurodoma, jog *Druskininkų pasienio užkardoje* užsieniečiai apgyvendinti palapinėse (8-12 asmenų), dideliame angare (apie 80 asmenų); nelydimi nepilnamečiai gyvena bendrame angare; maistas – sausas davinyš kartą per parą, vaikams – taip pat sausas davinyš; NVO aprūpina vaisiais, daržovėmis; su vaikais užimtumas nevykdomas; kiek yra nelydimų nepilnamečių – nežinoma (nurodoma „neskaičiuojama, nežino, yra keli“); kiek iš jų amžius ne/patvirtintas „nepateikta duomenų“, komentaruose nurodoma: „neskaičiuojama, užima laiką“; nėra atskirai paskirto darbuotojo, kurie nuolat rūpintųsi nelydimu nepilnamečiu; Anketos skiltyje dėl asmenų, galimai keliančių grėsmę vaikams, nurodoma, jog dėl grėsmės niekas nesiskundė, visi žino, kur kreiptis <...>, į patalpas laisvai patekti gali kiti gyventojai; nelydimi nepilnamečiai rengiasi bendrame angare, atskirų patalpų nėra; konflikto metu nėra galimybės izoliuoti vaikų nuo suaugusiųjų; vietoje dirbantys pareigūnai apmokyti kaip elgtis (yra instrukcijos), esant smurto prieš vaiką atvejui;

- 2021-08-23 Anketoje Nr. 11TSD-924 nurodoma, jog *Kabelių pasienio užkardoje* apgyvendinti 11 nelydimų nepilnamečių, iš viso – 102 asmenų, 39 – vaikai; nėra duomenų, kiek iš nelydimų nepilnamečių ne/patvirtintas amžius; migrantams du kartus atvežamas šiltas maistas; šeimos su vaikais neturi galimybių gyventi mažesnėmis grupėmis, visi gyvena didelėje palapinėje; apgyvendinimo vietoje nėra paskirtas asmuo/asmenys, kurie nuolat rūpintųsi nelydimais nepilnamečiais; Anketoje, pažymint skiltį „jei yra NN, ar jie gyvena su asmenimis, kurie galimai galėtų kelti vaikams grėsmę“, pažymima „iš dalies“: nelydimi nepilnamečiai gyvena kartu su suaugusiais nelegaliais migrantais; gyvenamojoje vietoje nėra galimybės saugiai persirengti;

- 2021-08-20 Anketoje Nr. 11TSD-921 nurodoma, jog *Kapčiamiesčio užsieniečių apgyvendinimo vietoje* (buvę globos namai) gyvena 1 nelydimas nepilnamečis (nurodoma, jog jam spalio 18 d. sukaks 18 metų), iš viso – 81 asmuo, 22 - vaikai; maistą 3 kartus per dieną atveža restoranas „Gojus“; nelydimas nepilnamečis gyvena su vyrais, nors atvykęs su seserimi; skiltyje, ar nelydimi nepilnamečiai gyvena su asmenimis, kurie galimai galėtų kelti grėsmę vaikams, pažymima „iš dalies“, nurodoma, jog iki šiol nebuvo jokių nesusipratimų; vaikų privatumas užtikrinamas; skiltyje „ar vietoje dirbantys specialistai yra informuoti/apmokyti, kaip atpažinti smurtą prieš vaikus, tinkamai reaguoti“, pažymima „ne“: apmokintų specialistų nėra, tačiau jei būtų poreikis, panaudotų žinias iš gyvenimiškos patirties;

- 2021-08-20 Anketoje Nr. 11TSD-920 nurodoma, jog *Kapčiamiesčio pasienio užkardoje* yra 13 nelydimų nepilnamečių (amžius nustatytas pagal jų žodžius), bendras asmenų skaičius – 82, iš jų vaikų – 36; užsieniečiai gyvena palapinėse (po 10), pastato viename kambaryje apgyvendinta viena šeima su neščia moterimi; sausas davinyš duodamas vieną kartą per dieną, vaikai turi žaislų, kuriuos atvežė patys pareigūnai, Raudonojo Kryžiaus atstovai <...>, teritorijoje yra krepšinio aikštelė, kurioje nuolat žaidžia vaikai; nelydimi nepilnamečiai gyvena su jų nurodytais giminaičiais <...>; pareigūnai išklausę ne vienus mokymus smurto atpažinimo tema bei įgytas žinias pritaikytų tinkamam reagavimui;

- 2021-08-19 Anketoje Nr. 11TSD-6-716 nurodoma, jog *Kazitiškio užsieniečių apgyvendinimo vietoje* yra apgyvendinti 123 užsieniečiai, 28 - vaikai, 1 nelydimas nepilnametis (apsilankymo dieną įteiktas sprendimas dėl perkėlimo į PPC nuo 20121-08-19), nelydimas nepilnametis, kuris nurodė, jog jam 16 metų, sakė, kad „ne visada gauna maisto ir rūbų, nes gyventojai pasiskirstę į gruputes, grupių lyderiai ima maistą ir rūbus visai grupei ir dalina, sakė, kad jis lėtesnis, nenori grūstis, muštis, todėl kartais lieka be maisto; vaikas atrodė pasimetęs, galimai išsigandęs, matyti, kad jaučiasi nesaugiai“; 3 asmenims nustatytas amžius kaip pilnamečių, tačiau jie „vizualiai atrodo ir patys tvirtina, kad yra nepilnamečiai“; „rentgeno nuotraukos patvirtino, kad jie yra 18-20 m., tačiau asmenys nurodo, kad yra 16-17 m., dokumentų neturi, Kabulas likęs be interneto ryšio, giminės negali atsiųsti fotografuotų dokumentų, patvirtinančių amžių“, „dar besilankant stovykloje kai kurių asmenų artimieji pradėjo siųsti šių nepilnamečių dokumentų nuotraukas, kuriose matyti, kad jie yra nepilnamečiai“; „atvykus viešosios tvarkos pareigūnai informavo, kad prieš kelias minutes vyko muštynės tarp skirtingų grupių atstovų; nurodė, jog nuolat juntama įtampa dėl galinčių kilti riaušių, naktį buvo mėginama pabėgti išdaužus stiklą, buvo susižeidusių“, „mokyklos pastatas, aptverta nedidelė teritorija, už teritorijos ribų yra didelė pieva, tačiau vaikų žaisti į ją neišleidžia, nes teritorijos didinimas pareikalautų didesnių viešosios saugos tarnybos pajėgų“. Apgyvendinimo vietoje periodiškai nesilanko joks gydytojas, nėra budinčio gydytojo paslaugos; GMP į iškvietus nereaguoja; viešojo saugumo tarnybos pareigūnas vizito metu kvietė GMP, per 1,5 val. niekas neatvyko“, „vaikų sudėtinga emocinė ir galimai psichinė sveikata, daug verkiančių, norinčių išeiti už teritorijos ribų, vaikams nėra veiklos, nėra erdvės žaidimams, aptverta teritorija labai maža“. Apsilankymo metu nelydimas nepilnametis užsienietis gyvena kambaryje kartu su kitais 17 asmenų, vyrų. Asmenys apgyvendinti kambaryje, kuriame pastatytos dviaukštės lovos. Apgyvendinimo vietoje nėra paskirta atsakingo asmens, prižiūrinčio nelydimus nepilnamečius ar besirūpinančio šeimų su vaikais poreikiams, priežiūra, socialinėmis paslaugomis. Apgyvendinimo vietoje tik nuolat budi iš išorės saugodami teritoriją viešosios tvarkos pareigūnai; nėra socialinio darbuotojo, kuris galėtų įvertinti ir atliepti apgyvendintų asmenų poreikius, įvertinti smurto riziką, konsultuoti ir / ar suteikti pagalbą, nėra jokio asmens, kuris organizuotų užimtumą vaikams. Apgyvendinimo vieta neatitinka vaikų interesų: itin mažai vietos, nėra vietos žaidimams, judėjimui; vaikų emocinė būklė labai sudėtinga: pakankamai mažose patalpose apgyvendinta daug skirtingų žmonių, apsilankymo metu buvo labai triukšminga: visi kalba garsiai, vaikai verkia ir pan.; pirmo aukšto grindys nuolat užliejamos iš sanitarinių mazgų, tai dar labiau mažina judėjimo galimybes teritorijoje; manytina, jog vaikai patiria labai daug streso ir įtampų, sudėtinga vaikų emocinė sveikata;

- 2021-08-18 Anketoje Nr. 6-715 nurodoma, jog *Linkmenų užsieniečių apgyvendinimo vietoje* yra apgyvendinti 66 užsieniečiai, 15 - vaikų, 15 nelydimų nepilnamečių (iš jų 1 nelydimam nepilnamečiui patvirtintas amžius); skiltyje apie NVO, savanorius nurodoma, jog labai trūksta socialinės veiklos, reikia vertėjų, užimtumo, psichologų, socialinių darbuotojų; visi gyvena vienoje erdvėje (sporto salėje), <...> vaikai atskirai (didesniu atstumu nuo kitų amžiaus grupių ir vienišų); yra galimybė išeiti į lauką (tvora aptvertą mažą kiemą) nedidelėmis iki 10 asmenų grupelėmis; socialinių darbuotojų trūksta, iš socialinių darbuotojų, bendruomenės, niekas neateina; apgyvendinimo vietoje nėra paskirto atsakingo, prižiūrinčio asmens, tačiau teritorija stebima ne tik iš išorės, bet ir iš vidaus; merginos iš Afrikos (dalis jų yra nelydimos nepilnametės ir laukia amžiaus nustatymo tyrimo) buvo informavusios VSAT pareigūnę, kad joms nepatinka arabų vyrų dėmesys; apgyvendinimo vietoje nėra dirbančių specialistų, socialinio darbuotojo ar psichologo ar kito darbuotojo, kurie galėtų vertinti apgyvendintų asmenų poreikius, smurto riziką;

- 2021-08-19 Anketoje Nr. 3TSD-2045 nurodoma, jog *VSAT Užsieniečių registracijos centre* gyvena 545 užsieniečiai, iš jų 61 – vaikas, 8 nelydimi nepilnamečiai (5 jų amžius patvirtintas, 3 amžius nenustatytas); nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai apgyvendinti atskiroje palapinėje visi kartu; nelydimų nepilnamečių apgyvendinimo vietoje yra paskirti centro socialiniai darbuotojai, kurie rūpinasi vaikais ir užtikrina jų saugumą; Anketos skiltyje apie darbuotojų apmokymą, kaip atpažinti smurtą prieš vaikus nurodoma, jog Centre dirba socialiniai darbuotojai, psichologai, medikai, kurie stebi situaciją ir bendrauja su vaikais;

- 2021-08-20 Anketoje Nr. 3TSD-2052 nurodoma, jog *G. Žagunio pasienio užkardoje* apgyvendinti 92 užsieniečiai, 16 vaikų, 2 nelydimi nepilnamečiai; Anketoje nėra išsamios informacijos apie vaikų apgyvendinimo sąlygas;

- Anketoje (data ir numeris nenurodyti) nurodoma, jog *Pabėgėlių priėmimo centre (Rukloje)* apgyvendinta 216 užsieniečių, iš jų 101 vaikas, 16 nelydimų nepilnamečių (14 amžius patvirtintas, 2 nenustatytas); Centro direktoriaus įsakymu yra paskiriamas asmuo, kuris nuolat rūpinasi vaikais, jų saugumu, poreikių tenkinimu; nelydimi nepilnamečiai apgyvendinami atsižvelgiant į jų amžių, kilmės šalį, religines pažiūras; darbuotojai nuolat dalyvauja smurto prevencijos mokymuose; dalyvavo tikslinėje paskaitoje apie smurto atpažinimą artimoje aplinkoje; bendradarbiaujama su Jonavos rajono socialinių paslaugų centru;

- 2021-08-20 Anketoje Nr. 3TSD-2050 nurodoma, jog *Tribonių pasienio užkardoje* apgyvendinti 40 užsieniečių, 8 vaikai, 2 nelydimi nepilnamečiai; vienas nelydimas nepilnametis apgyvendintas šeštoje palapinėje, pastarasis atrodė išblyškęs, kalbėjo vangiai, atrodė nusilpęs, apie išsakytas vaiko problemas pranešta Tribonių pasienio užkardos vadui; apgyvendinimo vietoje nėra paskirto asmens, kuris nuolat rūpintųsi nelydimu nepilnamečiu vaiku, jį prižiūrėtų, siekiant užtikrinti jo saugumą; vaikai gyvena grupėje su vienišais vyrais; Anketoje skiltyje dėl kartu gyvenančių asmenų, kurie galimai galėtų nelydimiems nepilnamečiams kelti grėsmę, pažymima „iš dalies“; palapinėse trūksta privatumo; vietoje dirbantys specialistai yra informuoti / apmokyti, kaip atpažinti smurtą prieš vaikus; nepilnamečiai neturi nei poilsio, nei žaidimų erdvių, kuriose galėtų leisti laiką; vaikai maitinami tik sausu maisto daiviniu; vaikai neturi šiltų rūbų, gyvena palapinėse, kuriose nėra sudarytos tinkamos sąlygos;

- 2021-08-23 Anketoje Nr. TSD-938 nurodoma, jog *Verebiejų užsieniečių apgyvendinimo vietoje* yra apgyvendinti 23 vaikai, nėra žinoma, kiek iš jų nelydimi nepilnamečiai (Migracijos departamento Kontrolės skyriaus vedėja nurodė, kad šiuo metu tokios informacijos neturi, ji dar tik renkama; Alytaus rajono savivaldybės atstovas nurodė, kad tokių duomenų neturi);

- 2021-08-23 Anketoje Nr. TSD-923 nurodoma, jog *Vydenių užsieniečių apgyvendinimo vietoje* gyvena 146 užsieniečiai, 48 jų – nelydimi nepilnamečiai (duomenų, kokiam skaičiui asmenų amžius patvirtintas, nėra, tačiau nurodoma, kad 7 jų prisistatė esantys 13-15 metų amžiaus, 41 – vyresni nei 15 metų amžiaus); karštas maistas tiekiamas du kartus per dieną; vaikai su suaugusiaisiais gyvena bendrose patalpose, pirmajame aukšte gyvena mergaitės ir moterys; antrajame – berniukai ir vyrai; nėra paskirto asmens, kuris nuolat rūpintųsi, prižiūrėtų vaikus; pastato teritorija yra erdvi, atvira, iš visų pusių saugoma pareigūnų, nakties metu teritorija apšviesta; pastato viduje nėra nuolat būnančio, stebinčio asmens, todėl gali būti nesaugu;

- 2021-09-21 tarnybiniame pranešime Nr. 3TSD-2282 dėl nelydimų nepilnamečių, nurodoma, jog *G. Žagunio pasienio užkardoje* yra apgyvendintas vienas nelydimas nepilnametis, kuris gyvena vienoje grupėje su suaugusiaisiais.

- 2021-09-22 tarnybiniame pranešime Nr. 3TSD-2290 dėl nelydimų nepilnamečių, nurodoma, jog *VSAT Užsieniečių registracijos centre* yra apgyvendinti 8 nelydimi nepilnamečiai (1 mergina, 7 vaikinai). Prie dviejų nelydimų nepilnamečių pažymėta „laikinoji rūpyba“ 2021-07-30 raštas Nr. 4GD-7637, 2021-09-01 raštas Nr. 4GD-8414. Mergina gyvena pastate, vaikinai visi kartu gyvena palapinėje, kurioje yra geležinės lovos, čiužiniai, miegmaišiai, pastatyti šildytuvai; klausimą dėl apgyvendinimo sprendžia Migracijos departamentas; dėl visų nurodytų nepilnamečių amžiaus nustatymo vyksta tyrimas.

12. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje gauti teismų praktikos, sprendžiant dėl nelydimų nepilnamečių globos bei leidimų paimti vaikus iš įstatyminių atstovų, pavyzdžiai (teismų nutartys), iš kurių matyti, jog:

- Utenos apylinkės teismas 2021-08-23 nutartimi *patenkino VVTAĮT Utenos apskrities VTAS prašymą dėl teismo leidimo nustatyti laikinąją globą (rūpybą)* nelydimam nepilnamečiui užsieniečiui. Teismas manė, jog nelydimio nepilnamečio užsieniečio laikinosios globos (rūpybos) nustatymas Lietuvos Respublikoje jo teisių ir interesų nepažeis, todėl išduotinas leidimas nustatyti laikinąją globą (rūpybą).

- Utenos apylinkės teismas 2021-09-08 nutartimi *atsisakė priimti VVTAIT Utenos apskrities VTAS prašymą dėl teismo leidimo nustatyti laikinąją globą (rūpybą) išdavimo*. VTAS prašė išduoti teismo leidimą nustatyti laikinąją globą (rūpybą) nelydimam nepilnamečiui prieglobsčio prašytojui, nurodė, jog mano būtina steigti globą ir nepaėmus nelydimo nepilnamečio iš įstatyminių atstovų.

- Alytaus apylinkės teismas 2021-08-20 nutartimi *atsisakė priimti VVTAIT Alytaus apskrities VTAS prašymą dėl teismo leidimo nustatyti laikinąją globą (rūpybą) išdavimo*, kaip nenagrinėtiną teisme. VTAS prašė išduoti teismo leidimą nustatyti globą, nes nelydimas nepilnametis, kurio tėvai nežinomi, ar nežinia kur esantys, turi tokią pačią teisę į tinkamą jo teisių ir teisėtų interesų apsaugą ir atstovavimą, nurodė, jog nėra pagrindo paimti vaiką iš jo atstovų. Tačiau pagal teisinį reglamentavimą, vaikui laikinoji globa yra skiriama tik gavus teismo leidimą <...>. Teismas konstatavo, jog sisteminė CK bei VTAPI analizė leidžia teismui daryti išvadą, kad teismo leidimas reikalingas tais atvejais, kai sprendžiama paimti vaiką iš tėvų ar jų atstovų pagal įstatymą, tuo tarpu vaiko laikinoji globa (rūpyba) nustatoma savivaldybės administracijos direktoriaus sprendimu, taigi, pareiškėjas, spręsdamas, jog reikalinga tinkamai užtikrinti nelydimo nepilnamečio užsieniečio prieglobsčio prašytojo teises ir interesus, nustatant jam laikiną globą (rūpybą), privalo kreiptis į savivaldybės administraciją su nurodymu nustatyti vaikui laikinąją globą (rūpybą) ir paskirti konkretų atstovą. Teismas darė išvadą, jog pareiškėjo prašymas dėl teismo leidimo nustatyti laikinąją globą (rūpybą) išdavimo nenagrinėtinas teisme civilinio proceso tvarka, todėl jį atsisakytina priimti.

- kitoje civilinėje byloje Alytaus apylinkės teismas 2021-08-20 nutartimi taip pat *atsisakė priimti VVTAIT prašymą dėl teismo leidimo nustatyti laikinąją globą (rūpybą) išdavimo*, kaip nenagrinėtiną teisme (motyvai analogiški, kaip išdėstyti aukščiau esančioje byloje).

- Kauno apylinkės teismas 2021-07-19 nutartimi *paliko VVTAIT prašymą išduoti teismo leidimą paimti nepilnametį iš jo tėvų nenagrinėtu*. Teismo nuomone, pareiškėjas, prašydamas išduoti leidimą nepilnamečio atskirymui nuo tėvų, privalo pateikti duomenis, kurių visuma nekeltų abejonių dėl vaiko, kurio atskirymui prašoma išduoti leidimą, amžiaus, jo tikslaus vardo ir pavardės bei tikslių tėvų duomenų, kad neatsitiktų tokia situacija, kai nuo tėvų, kurie galimai tokie net neegzistuoja, atskiriamas pilnametis vaikas arba asmuo, kurio ir vardas, ir/ar pavardė, gimimo data faktiškai yra kitokie nei būtų nurodyta teismo nutartyje. Teismas pareiškimą paliko nenagrinėtą ir pareiškėjui išaiškino, jog nutartis neužkerta kelio ištaisius trūkumus (prašymas neatitinka procesiniam dokumentui keliamų turinio reikalavimų ir (ar) nepridėti įrodymai) paduoti teismui naują prašymą.

- Kauno apygardos teismas 2021-08-23 priėmė nutartį civilinėje byloje pagal VTTAIT atskirąjį skundą, kuriuo *paliko nepakeistą* Kauno apylinkės teismo 2021-07-12 *nutartį* civilinėje byloje pagal VTTAIT prašymą išduoti teismo leidimą paimti vaiką iš jo tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą. Pirmosios instancijos teismas *atmetė pareiškėjo prašymą išduoti teismo leidimą* paimti vaiką iš jo tėvų, teismas padarė išvadą, kad pareiškėjas neįrodė įstatyminio pagrindo leidimui paimti vaiką iš jo tėvų, kadangi jokių įrodymų, kad vaiko tėvai būtų buvę Lietuvos Respublikoje ir dingę bei jų ieškoma byloje nepateikta. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, VTTAIT nepriėmė sprendimo paimti vaiką iš jo tėvų, todėl pirmosios instancijos teismas negalėjo šio pareiškėjo veiksmo įvertinti ir jo patvirtinti išduodant leidimą dėl vaiko paėmimo; <...> atmesdamas pareiškėjo prašymą dėl leidimo paimti vaiką išvadavimo, pirmosios instancijos teismas iš esmės teisingai išsprendė klausimą; <...> konstatavus laikinosios globos nustatymo pagrindą (CK 3.254 str. 2 p.), vaiko laikinojo globėjo paskyrimo klausimas gali būti išspręstas laikantis Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatuose nustatytos tvarkos ir be vaiko paėmimo iš šeimos procedūros taikymo.

- Kauno apygardos teismas 2021-08-25 priėmė nutartį civilinėje byloje pagal VTTAIT atskirąjį skundą dėl Kauno apylinkės teismo 2021-07-12 nutarties civilinėje byloje pagal VTTAIT prašymą *išduoti teismo leidimą paimti vaiką* iš jo tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą, *skundo netenkino*. Pirmosios instancijos teismas nustatė, jog pareiškėjas neįrodė įstatyminio pagrindo leidimui paimti vaiką iš jo motinos išduoti; teismo vertinimu, CK 3.254 straipsnio nuostatos nedraudžia pareiškėjui kreiptis dėl laikinosios globos (rūpybos) nustatymo. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, VTTAIT sprendimas paimti vaiką iš jo tėvų nėra priimtas, todėl pirmosios instancijos teismas negali šio pareiškėjo veiksmo įvertinti ir jo patvirtinti išduodant leidimą dėl vaiko paėmimo. Teismo

vertinimu, vaiko laikinojo globėjo paskyrimo klausimas gali būti išspręstas laikantis Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatuose nustatytos tvarkos ir be vaiko paėmimo iš šeimos procedūros taikymo.

- Kauno apygardos teismas 2021-08-30 priėmė nutartį civilinėje byloje pagal VVTAIT atskirąjį skundą dėl Kauno apylinkės teismo 2021-07-23 nutarties civilinėje byloje pagal VVTAIT prašymą išduoti teismo leidimą paimiti vaiką iš jo tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą, *skundo netenkino*. Pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, jog pareiškėjas neįrodė įstatyminio pagrindo leidimui paimiti vaiką iš jo tėvų, teismas pažymėjo, kad CK 3.254 straipsnio nuostatos nedraudžia pareiškėjui kreiptis dėl laikinosios globos (rūpybos) nustatymo. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, realaus vaiko paėmimo iš jo tėvų nebuvo, nes vaikas Lietuvos Respublikoje atsidūrė nelydimas, be teisėtų atstovų, taigi darytina išvada, kad šiuo atveju spręstinas klausimas, ar susidarius tokiai situacijai, kai Lietuvos Respublikoje atsiduria nelydimas nepilnametis užsienietis, būtina vaiko paėmimo iš jo teisėtų atstovų procedūra, kuriai būtinas teismo leidimas; <...> tiek VTAPI 36⁵ str., tiek CK 3.254 straipsnis reglamentuoja socialinius santykius, kuomet vykdoma reali vaiko paėmimo iš jo teisėtų atstovų procedūra, ir, priimant sprendimus dėl tokio realaus vaiko ir jo teisėtų atstovų išskyrimo, galimi vaiko teisių pažeidimai, todėl tokius sprendimus turi revizuoti teismas; <...> šiuo atveju pareiškėjo sprendimas paimiti nepilnametį iš jo tėvų nėra priimtas. Be to, VTAPI 36⁵ str. 1 dalyje nėra imperatyviai nustatyta, jog VVTAIT privalo paimiti vaiką iš jo tėvų. Teismo vertinimu, vaiko laikinojo globėjo paskyrimo klausimas gali būti išspręstas laikantis Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatuose nustatytos tvarkos ir be vaiko paėmimo iš šeimos procedūros taikymo; šios procedūros netaikymas nepažeis vaiko interesų, nes išsprendus laikinojo globėjo paskyrimo klausimą nelydimam nepilnamečiui užsieniečiui bus užtikrinta teisė į pagalbą ir apsaugą.

13. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė nuo 2021 m. liepos mėn. diskutavo su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjais dėl teismų formuojamos skirtingos praktikos sprendžiant nelydimų nepilnamečių globos klausimus teismuose – vieni teismai išduoda leidimus dėl vaiko paėmimo iš atstovų pagal įstatymą, kiti šių leidimų neišduoda, dar kiti teismai išduoda leidimus nustatyti globą, kiti tokius leidimus išduoti atsisako; matydama teisės aktų reikalavimus neatitinkančios praktikos formavimąsi, vaiko teisių apsaugos kontrolierė kreipėsi į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą bei prašė bendradarbiauti, organizuojant susitikimą, galimai rengiant metodines rekomendacijas, formuojant vienodą praktiką šioje srityje ir taip užtikrinant nelydimo nepilnamečio atstovo paskyrimą.

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga kartu su Lietuvos Aukščiausiuoju Teismu 2021-10-26 organizavo praktinę diskusiją nelydimų nepilnamečių teisių užtikrinimo klausimams aptarti. Diskusijoje dalyvavo daugiau nei 20 dalyvių iš įvairių institucijų - Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, apylinkių teismų teisėjai, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos atstovai, VVTAIT, VRM, VSAT bei Migracijos departamento specialistai. Susitikimo metu buvo aptarta valstybės institucijų bei teismų netinkamai taikyta praktika, sprendžiant klausimus dėl nelydimo nepilnamečio užsieniečio teisės į tinkamą atstovavimą užtikrinimo, suformuluota pozicija dėl tolimesnės praktikos, galimybių tobulinti teisės aktus.

14. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė kreipėsi į Valstybinę teismo medicinos tarnybą bei prašė informuoti kiek amžiaus nustatymo tyrimų atlikta (pateikta išvadų dėl asmens nepilnametystės ar pilnametystės) 2021 metais bei atskirai po 2021-07-02, kuomet paskelbta ekstremalioji padėtis dėl masinio užsieniečių antplūdžio; kiek asmenų ne/pripažinti nepilnamečiais; kokių institucijų prašymu buvo atlikti minėti tyrimai; ar Valstybinėje teismo medicinos tarnyboje gaunamas nelydimo nepilnamečio, dėl kurio atliekamas tyrimas, bei jo atstovo sutikimas (kokia forma); su kokiomis kliūtimis susiduriama Valstybinėje teismo medicinos tarnyboje, atliekant amžiaus nustatymo tyrimus bei kokiomis priemonėmis būtų galima spręsti šiuos iššūkius; per kiek laiko nuo rentgenodiagnostinio tyrimo duomenų gavimo pateikiamos eksperto išvados dėl amžiaus; teismo medicinos tarnybos vertinimu, koks yra amžiaus nustatymo tyrimo tikslumas, kokias kitas priemones (tyrimus, brandos vertinimą, kt.) būtų galima pasitelkti nustatant asmens amžių; kokios galimybės ginčyti išvadą dėl amžiaus nustatymo.

Valstybinė teismo medicinos tarnyba (toliau – VTMT) 2021-10-26 raštu informavo:

14.1. VTMT Medicinos kriminalistikos laboratorijoje atliekami osteologiniai identifikaciniai tyrimai - lyties, biologinio amžiaus, kūno ilgio bei kitų grupinių ir individualių identifikacinių požymių nustatymas, asmens biologinio amžiaus nustatymas pagal vaizdinę medžiagą ir kt. Tyrimai atliekami vadovaujantis europine teismo medicinos praktika ir VTMT patvirtintomis metodikomis - vadybos sistemos standartinės veiklos procedūra (MK-O-01) SVP-8 „Gyvų asmenų amžiaus nustatymas“.

14.2. Kaip ir kitiems tyrimams, asmens biologinio amžiaus nustatymo tyrimui taikomi bendri kokybės reikalavimai - jis turi būti tikslus, mokslškai pagrįstas, greitas ir priimtinos kainos. Kaip nurodo mokslinė literatūra ir ja pagrįstos rekomendacijos (pvz., Vokietijos teisės medicinos draugijos teismo amžiaus nustatymo darbo grupės rekomendacijos), šiuos reikalavimus geriausiai atitinka būtent skeletinio brendimo įvertinimas, atliekant radiologinius tyrimus, nes kiti galimi tyrimai (pvz., fizinė kūno apžiūra ir lytinės brandos požymių nustatymas) yra arba mažiau tikslūs, arba brangesni, sudėtingesni, arba invaziniai (pvz. odontologinis tyrimas, įskaitant panoraminę dantų rentgenografiją, dantino asparagino rūgšties racemizacijos laipsnis) bei reikalaujantys daugiau laiko.

14.3. Asmens amžius vertinant skeletinį brendimą nustatomas vadovaujantis teismo medicinos ir klinikinės radiologijos vadovėliuose pateikiamais antrinių kaulėjimo taškų susiformavimo ir jų susiliejimo su pagrindiniu kaulu chronologijos standartais: vertinamos asmens abiejų plaštakų ir riešų (atspindi 12-18 m. amžių), peties sąnario srities (atspindi 18-22 m. amžių) ir raktikaulių krūtinkaulinių galų / slankstelių (atspindi 18-25 m. amžių) rentgenogramos. Skeletinės brandos metodu nustatomas biologinis asmens amžius nėra tolygus kalendoriniam asmens amžiui, todėl nustatant amžių galima paklaida, kuri šiam metodui išreiškiama metų intervalu - kada kaulėjimo procesas reprezentatyviai populiacijos imčiai prasideda ir baigiasi. Veiksniai, galintys nulemti skirtumus: individuali variacija, populiaciniai skirtumai (šiuo atveju jie nėra esminiai, nes Azijos kilmės žmonėms galutinis skeleto sukaulėjimas vyksta labai artimame chronologiniame amžiuje), socialinis statusas (žemesnio socialinio statuso žmonių procesai gali vėluoti, tokiu atveju galima sisteminė paklaida tiriamiesiems nustatant jaunesnį negu chronologinis amžių). Galima amžiaus paklaida +/- 2 metai. Ši paklaida įvertinama nustatant konkretaus asmens biologinį amžių ir pateikiama tyrimo išvadoje.

14.4. Tyrimui turi būti pateikiamos dvi rentgeno nuotraukos: 1) priekinė abiejų plaštakų; 2) priekinė krūtinės, apimanti pečius ir raktikaulio krūtinkaulinius galus. Nesant galimybės atlikti minėtų sričių rentgenogramų ar įtariant jaunesniu nei 12 metų amžiaus asmenis, būtina konsultuotis su VTMT specialistais dėl galimybės nustatyti amžių vertinant kitų kūno sričių kaulėjimo taškus (pasirinktinai atliekant dantų, stuburo slankstelių, dubens, kojų kaulų rentgenogramas) ar atlikti asmens medicininę apžiūrą, lytinio brendimo požymių ir antropometrinių duomenų įvertinimui. Rentgeno nuotraukos gali būti pateikiamos dviem būdais: 1) skaitmeninės rentgeno nuotraukos elektroniniu paštu; 2) originalios nuotraukos rentgeno filme. Atlikus tyrimą gautos rentgeno filmo nuotraukos gražinamos jas pateikusiam užsakovui. Elektroniniu paštu gautos nuotraukos saugomos VTMT Medicinos kriminalistikos archyve (elektroninėse laikmenose ir/ar kompiuterių standžiuosiuose diskuose).

14.5. Amžiaus nustatymo tyrimai VTMT atliekami vykdant VSAT ir Migracijos departamento prašymus/užduotis. Asmens biologinio amžiaus nustatymas atliekamas skubos tvarka, kaip reikalauja Lietuvos Respublikoje nustatytų nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, amžiaus nustatymo, apgyvendinimo ir kitų procedūrinių veiksmų tvarkos aprašas⁴. Išvados paprastai pateikiamos per 48 valandas nuo tyrimo objektų (rentgenogramų) gavimo Medicinos kriminalistikos laboratorijoje. Dėl itin padidėjusios tyrimų apimtys po 2021-07-01, jų atlikimo terminai užsitęsė, kadangi šios rūšies tyrimus atlieka tik vienas teismo medicinos ekspertas turintis kvalifikaciją osteologinių tyrimų atlikimui. Iki šių metų antro pusmečio nelydimų nepilnamečių amžiaus nustatymo tyrimų apimtys buvo nedidelės, todėl poreikio turėti daugiau

---

⁴ Patvirtintas 2014 m. balandžio 23 d. vidaus reikalų ministro, socialinės apsaugos ir darbo, sveikatos apsaugos ministrų įsakymu Nr. A1-229/IV-289/V-491 .

darbuotojų šiems tyrimams atlikti nebuvo. Šiuo metu rengiamas antras teismo medicinos ekspertas, turintis kvalifikaciją biologinio amžiaus nustatymo tyrimų atlikimui. Pabrėžiama, kad be minimumo biologinio amžiaus nustatymo tyrimų šie ekspertai atlieka ir kitus, teisėsaugos institucijų paskirtus tyrimus, kurių dauguma taip pat turi būti atliekami skubos tvarka.

14.6. Asmenų, kurie prisistato kaip nelydimi nepilnamečiai ar jų atstovų sutikimai atlikti biologinio amžiaus nustatymo tyrimą VTMT nėra gaunami, o su tyrimo objektais gaunamas aukščiau minėtų institucijų užduotis ar pavedimus VTMT privalo vykdyti.

14.7. VTMT nežinomi atvejai, kad būtų skundžiami/ginčijami tyrimo rezultatai dėl nustatyto asmenų, kurie prisistato kaip nelydimi nepilnamečiai, amžiaus. Ginčai, jei tokie būtų, gali būti nagrinėjami teismo proceso metu, atliekant pakartotinius tyrimus pagal papildomai pateiktą medžiagą.

14.8. VTMT taip pat pateikė informaciją apie VTMT Medicinos kriminalistikos laboratorijoje atliktų asmens biologinio amžiaus nustatymo tyrimų dinamiką nuo 2012 metų, iš kurios matyti, jog per metus nuo 2012 metų buvo tirta iki 214 asmenų.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 viso	po 2021 07 02
Tyrimų skaičius	0	2	23	16	3	4	4	2	0	34	33
Tiriamųjų asmenų skaičius	0	2	43	43	3	5	4	3	0	214	212
Iš jų nustatyta:											
Nepilnamečiai, iki 18 metų	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	12
Asmenys patenkantys į nepilnamečių kategoriją įvertinus galimą amžiaus paklaidą +/-2 m. ⁵										21	21
Pilnamečiai, >18 m.	0	2	43	43	3	5	4	3	0	181	179
tyrimo trukmė, vidurkis, d.d.	1-2									3,73	
tyrimo trukmė, min. d.d.										1	
tyrimo trukmė, max d.d.										11	

15. Iš Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje surinktos tyrimo medžiagos, stebėsenos informacijos bei to, kas nurodyta pažymos 1 – 14 punktuose, **darytinos išvados:**

15.1. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas nustato kontrolieriaus įgaliojimus, teises bei pareigas. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 11 straipsnio 1 punkte nustatyta, jog vaiko teisių apsaugos kontrolierius kontroliuoja ir prižiūri, kaip yra įgyvendinamos Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių, Europos Sąjungos teisės aktų, Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsaugą, nuostatos Lietuvoje; 12 straipsnio 1 dalies 1 punktą numato, jog vaiko teisių apsaugos kontrolierius, turėdamas informacijos apie galimus vaiko teisių ir teisėtų interesų pažeidimus,

⁵ Įvertinus rentgenogramose matomus skeletinio brendimo požymius, nustatomas jų pasireiškimo vidutinis amžius – 18-19 metų, tačiau įvertinus galimą amžiaus nustatymo paklaidą (+/- 2 metai), šie asmenys traktuojami kaip galimi nepilnamečiai, t.y. apatinė jų biologinio amžiaus amplitudės riba yra mažiau 18 metų.

nenurodytus skunduose (gavęs informaciją žodžiu, elektroniniu paštu, pastebėjęs visuomenės informavimo priemonėse), turi teisę savo iniciatyva pradėti tyrimą.

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatyme išsamiai reglamentuotos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus teisės ir pareigos, kompetencija savo iniciatyva pradėti tyrimus, teisė nustatyti tyrimo ribas bei tinkamus tyrimo būdus. Vienas principų, kuriais vadovaujasi vaiko teisių apsaugos kontrolierius savo veikloje yra vaiko teisių ir jo teisėtų interesų prioritetiškumo principas, t.y. priimdamas sprendimus, susijusius su vaiku, atsižvelgia į jų poveikį vaiko gerovei.

Šis tyrimas pradėtas, atsižvelgus į stebėsenos metu gaunamą informaciją, sudarančią prielaidas manyti apie galimai pažeidžiamas nelydimų nepilnamečių užsieniečių teises bei teisėtus interesus. Informacija susijusi su nelydimų nepilnamečių apgyvendinimo bei kitų materialinių sąlygų užtikrinimo, globos nustatymo, amžiaus nustatymo sprendimais jiems atvykus į Lietuvos Respubliką nuo 2021 m. liepos mėnesio bei paskelbus ekstremaliąją situaciją dėl masinio užsieniečių antplūdžio. Pažymėtina, jog pažymos surašymo metu (lapkričio mėn.) visi nelydimi nepilnamečiai buvo apgyvendinti Ruklos PPC, kur sudarytos pagal poreikius tinkamos apgyvendinimo sąlygos bei teikiamos reikalingos paslaugos. Tyrimas nėra atliekamas dėl PPC esančių sąlygų bei teikiamų paslaugų nelydimiems nepilnamečiams.

15.2. Vaikai yra ypatinga visuomenės grupė, kurios teisės ir teisėti interesai privalo būti užtikrinami. Vaikai dėl jų fizinio ir psichinio nebrandumo yra reikalingi ypatingos apsaugos ir globos, kokios reikia jo gerovei.

Įvairių migracijos procesų paveikti vaikai: ieškantys prieglobsčio, ekonominiai - socialiniai migrantai, lydimi tėvų ar keliaujantys vieni nelydimi nepilnamečiai – pirmiausia yra vaikai ir, kaip teisių turėtojai, turi gauti deramą apsaugą bei pagalbą iš į Vaiko teisių konvencijos valstybės narės jurisdikciją patekusių institucijų. Vaiko teisių konvencija taikoma visiems keliaujantiems vaikams, nežiūrint jų kelionės tikslo ar sąlygų – ekonominės migracijos, prieglobsčio, šeimos susijungimo ar kitų tikslų.

Nelydimais nepilnamečiais remiantis tarptautiniais teisės aktais laikomi vaikai, kurie buvo atskirti (atsiskyrę) nuo abiejų tėvų ar giminaičių ir kuriais nesirūpina pagal įstatymus ar papročius atsakingu laikomas suaugusysis. Remiantis UTPI, nelydimas nepilnametis – nepilnametis užsienietis, kuris atvyko į Lietuvos Respubliką be tėvų ar kitų teisėtų atstovų arba kuris, atvykęs į Lietuvos Respubliką, liko be jų tol, kol tie asmenys pradeda veiksmingai juo rūpintis. Remiantis 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, nelydimas nepilnametis – nepilnametis, į valstybių narių teritoriją atvykęs nelydimas pagal atitinkamos valstybės narės teisę ar praktiką už jį atsakingo suaugusio asmens ir ten esantis tol, kol toks asmuo ima jį faktiškai prižiūrėti; šiai kategorijai priklauso nepilnametis, kuris liko be palydos po to, kai atvyko į valstybių narių teritoriją;

15.3. Vaiko teisių konvencija – pagrindinis teisinis instrumentas, nustatantis vaiko apsaugos principus. Vaiko teisių konvencijos 2 straipsnis nustato, jog valstybės dalyvės gerbia ir garantuoja visas šioje Konvencijoje numatytas teises kiekvienam vaikui, priklausančiam jos jurisdikcijai, be jokios diskriminacijos, nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų arba teisėtų globėjų rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos ar kitokių pažiūrų, tautybės ar socialinės kilmės <...> ar kokių nors kitų aplinkybių.

Vaiko teisių konvencijos 22 straipsnis įpareigoja valstybes ypatingai rūpintis vaikais – pabėgėliais ir vaikais, pageidaujanciais gauti pabėgėlio statusą, nepriklausomai nuo to, ar juos lydi, ar nelydi tėvai ar koks nors kitas asmuo – užtikrinti deramą apsaugą ir humanitarinę pagalbą vaikui naudojantis taikytinomis teisėmis, išdėstytomis šioje Konvencijoje ir kituose tarptautiniuose žmogaus teisių arba humanitarinės pagalbos dokumentuose, kurių šalimis yra nurodytos valstybės.

Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 20 straipsnis nustato pareigojimą ypatingai rūpintis vaiku, netekusiu šeimos, ir užtikrinti jo gyvenimą kitoje tinkančioje jam / jai šeimoje arba visuomeninėje įstaigoje, besirūpinančioje vaikais. Pastarasis straipsnis skelbia, jog vaikas, kuris laikinai arba visam laikui netekęs savo šeimos aplinkos arba kuris dėl savo interesų negali būti toje aplinkoje, turi teisę į ypatingą apsaugą.

Vaiko teisių konvencijos 3 straipsnio 1 dalis įtvirtina geriausių vaiko interesų principą: imantis bet kokių vaiką liečiančių veiksmų, nesvarbu, ar tai darytų valstybinės ar privačios įstaigos, užsiimančios socialiniu aprūpinimu, teismai, administracijos ar įstatymų leidimo organai, svarbiausia vaiko interesai. Vaiko interesų sąvokos tikslas – užtikrinti, kad vaikas galėtų visiškai ir veiksmingai pasinaudoti Konvencijoje pripažintomis teisėmis, taip pat garantuoti vaiko holistinį vystymąsi. Remiantis Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto Bendruoju komentaru Nr. 14 (2013) Dėl vaiko teisės pirmiausia atsižvelgti į jo (jos) interesus, vaiko interesų vertinimas turi būti darbo tvarkos taisyklė, t.y., priimant sprendimą, kuris darys įtaką konkrečiam vaikui, vaikų grupei ar visiems vaikams, sprendimo priėmimo procesas turėtų apimti galimo tokio sprendimo poveikio (teigiamo ar neigiamo) susijusiam vaikui ar vaikams vertinimą. Vaiko geriausių interesų užtikrinimo principas turi būti lydinčiuoju ne tik vertinant vaiko poreikius, tačiau ir veiksmų eigai, kuri taikoma šio vaiko atžvilgiu, atitinkamai jo pradiniam identifikavimui kaip nelydimo.

Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetas, kuris savo pastabomis, komentarais ir rekomendacijomis dėl valstybių ataskaitų paaiškina ir nukreipia, kaip įgyvendinti politiką ir praktiką, kad būtų plėtojamos ir saugomos vaikų teisės, Bendrajame komentare Dėl nelydimų ir atskirtų vaikų, esančių ne savo kilmės šalyje⁶, atkreipia dėmesį į ypač pažeidžiamą nelydimų ir atskirtų vaikų padėtį, aprašo daugialypius iššūkius, su kuriais susiduria valstybės ir veikėjai, siekdami užtikrinti, kad tokie vaikai galėtų naudotis savo teisėmis, ir pateikia rekomendacijas dėl šių vaikų apsaugos, globos ir tinkamo elgesio su jais, remiantis visa Vaiko teisių konvencijoje pateikta teisine sistema. Konvencijoje numatyti įsipareigojimai dėl nelydimų ir atskirtų vaikų taikomi visiems valdžios (vykdomosios, įstatymų leidžiamosios ir teisminės valdžios) padaliniams; jie apima *įsipareigojimą priimti teisės aktus, sukurti administracines struktūras, atlikti būtinus tyrimus, vykdyti informavimo, duomenų rinkimo ir visapusiško mokymo veiklas*, siekiant paremti tokias priemones. Tokie teisiniai įsipareigojimai yra ir neigiami, ir teigiami, todėl valstybės privalo ne tik susilaikyti nuo priemonių, kuriuose pažeidžia tokių vaikų teises, bet taip pat imtis priemonių užtikrinti galimybę naudotis tokiomis teisėmis be jokios diskriminacijos. Teigiamas tokių apsaugos įsipareigojimų aspektas taip pat apima reikalavimą, kad valstybės imtųsi visų reikiamų priemonių, siekdamas kuo anksčiau identifikuoti nelydimus ar atskirtus vaikus, taip pat ir pasienyje, organizuoti paiešką ir, jei įmanoma, ir atitinka vaiko interesus, kuo greičiau suvienyti atskirtus ir nelydimus vaikus su jų šeimomis.

15.4. Vaiko teisių Komitetas kartu su Migrančių darbuotojų komitetu savo Bendrajame jungtiniame komentare⁷ dėl Valstybių įsipareigojimų dėl vaiko žmogaus teisių tarptautinės migracijos kontekste visose šalyse pasisakė, jog kai vaikai yra nelydimi, jie turi teisę į specialią apsaugą ir paramą alternatyvios globos bei apgyvendinimo forma pagal Jungtinių Tautų Gaires dėl alternatyvios globos; *toks globėjo paskyrimas turi būti atliktas kaip įmanoma skubiau bei veikia kaip esminė procedūrinė garantija užtikrinant pagarbą geriausiems vaiko interesams*.

15.5. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje Nr. 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (Priėmimo sąlygų direktyva) numatyta, jog <...> *nacionalinės valdžios institucijos pirmiausia turėtų pasirūpinti specialiu priėmimo poreikių turinčių asmenų priėmimu, kad užtikrintų, jog toks priėmimas būtų specialiai pritaikytas jų specialioms priėmimo poreikiams tenkinti; <...> su sulaikytais prašytojais turėtų būti elgiamasi visapusiškai gerbiant jų žmogaus orumą, o jų priėmimas turėtų būti konkrečiai pritaikytas jų poreikiams tokioje situacijoje tenkinti; Valstybės narės visų pirma turėtų užtikrinti 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 37 straipsnio taikymą; gali būti atveju, kai praktiškai nebus įmanoma sulaikius iš karto užtikrinti tam tikras priėmimo garantijas, <...> tačiau bet koks nukrypimas nuo tų garantijų turėtų būti laikinas ir turėtų būti taikomas tik šioje direktyvoje nustatytais aplinkybėmis; nukrypimai turėtų būti taikomi tik išimtinėmis aplinkybėmis ir turėtų būti tinkamai pagrindžiami, atsižvelgiant į*

⁶ Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto 2005 m. rugsėjo 1 d. Bendrasis komentaras Nr. 6 Dėl nelydimų ir atskirtų vaikų, esančių ne savo kilmės šalyse. CRC/GC/2005/6.

⁷ Jungtinių Tautų Migrančių darbuotojų bei jų šeimų teisių bei Vaiko teisių komitetų 2017 m. lapkričio 16 d. Bendrasis Jungtinis Komentaras dėl valstybių įsipareigojimų dėl vaiko žmogaus teisių tarptautinės migracijos kontekste kilmės, tranzito, tikslo ir sugrąžinimo šalyse, CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23.

kiekvieno atvejo aplinkybes, įskaitant taikomo nukrypimo mastą, jo trukmę ir jo poveikį atitinkamam prašytojui. Direktyvoje taip pat skelbiama, jog nusprendamos dėl apgyvendinimo sąlygų, valstybės narės turėtų atsižvelgti į vaiko interesus.

Remiantis Direktyva 2013/33/ES dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo, valstybės narės atsižvelgia į specifinius pažeidžiamų asmenų, pavyzdžiui, nepilnamečių, nelydimų nepilnamečių, <...> poreikius nacionalinės teisės aktuose, kuriais įgyvendinama ši direktyva (21 str.). Valstybės narės, įgyvendindamos su nepilnamečiais susijusias šios direktyvos nuostatas, pirmiausia atsižvelgia į vaiko interesus. Valstybės narės užtikrina, kad nepilnamečiai turėtų tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jų fiziniams, protiniams, dvasiniams, moraliniams ir socialiniams vystymuisi (23 str.).

15.6. Remiantis UTPI 32 str. 2 d., nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai, neatsižvelgiant į jų buvimo Lietuvos Respublikos teritorijoje teisėtumą, turi šias teises:

- 1) būti aprūpinti nemokama gyvenamąja patalpa bei būti išlaikomi Lietuvos Respublikoje socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka;
- 2) mokytis pagal bendrojo ugdymo arba profesinio mokymo programą (programas) švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka;
- 3) nemokamai gauti būtinąją medicinos pagalbą sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka;
- 4) nemokamai gauti socialines paslaugas socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka;
- 5) naudotis valstybės garantuojama teisine pagalba, jeigu Lietuvos Respublikos įstatymai nenumato kitaip;
- 6) susisiekti su Lietuvos Respublikos nevyriausybinų ar tarptautinių organizacijų atstovais.

15.7. Dėl nelydimų nepilnamečių nustatymo bei su tuo susijusių procedūrų

Kaip minėta anksčiau, tarptautiniai instrumentai įpareigoja valstybes imtis visų reikiamų priemonių, siekiant kuo anksčiau identifikuoti nelydimus vaikus bei priimti su jų apsauga susijusius sprendimus.

Europos Komisija Komunikate Europos Parlamentui ir Tarybai „Vaikų migrantų apsauga“⁸ pasisakė, jog vaikų migrantų priėmimo sąlygos apima ne tik saugų ir tinkamą apgyvendinimą, bet ir visas reikiamas paramos paslaugas, kuriomis užtikrinama vaiko interesų apsauga ir gerovė, pavyzdžiui, nepriklausomo atstovavimo paslaugos, taip pat galimybė naudotis švietimo paslaugomis, sveikatos priežiūros paslaugomis, psichologinė ir socialinė parama, su laisvalaikiu ir integracija susijusios priemonės <...>. Komunikate nurodoma, jog vaikai ne visada perduodami (arba ne visada skubiai perduodami) nacionalinėms vaikų apsaugos institucijoms ir (arba) jiems ne visada taikomi (arba ne visada skubiai taikomi) nacionaliniai nukreipimo mechanizmai, nors tai padaryti būtina. Komisija ragina valstybes nars užtikrinti, kad už vaiko apsaugą atsakingas asmuo dalyvautų nuo pat tapatybės nustatymo ir registravimo etapo pradžios.

Visais atvejais VSAT pareigūnams šalies viduje tenka identifikuoti asmenį, norintį pateikti į šalį bei prisistatantį save nepilnamečiu. Identifikavimas svarbus tuo aspektu, kad nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai priskirtini pažeidžiamų asmenų grupei bei jiems taikomos specialios garantijos.

Atsižvelgiant į tai, jog 2021 metais atvykę į Lietuvą, kai kurie nelydimi nepilnamečiai pradinėje stadijoje neprašė prieglobsčio (tyrimo pažymos surašymo metu visi nelydimi nepilnamečiai buvo pateikę prieglobsčio prašymus), aptartini teisės aktai, numatantys tiek prieglobsčio prašytojų, tiek neprašančių prieglobsčio nelydimų nepilnamečių nustatymą, apklausų vykdymą bei VVTAIT įtraukimą.

Lietuvos Respublikoje nustatytų nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, amžiaus nustatymo, apgyvendinimo ir kitų procedūrinių veiksmų tvarkos aprašas⁹ reglamentuoja Lietuvos Respublikoje nustatytų nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, apklausos vykdymo, amžiaus nustatymo, šeimos narių ar kitų teisėtų atstovų paieškos, atstovo skyrimo ir atstovavimo pasibaigimo, jų apgyvendinimo Pabėgėlių priėmimo centre,

⁸ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Vaikų migrantų apsauga“. COM(2017) 211.

⁹ Patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro, vidaus reikalų ministro, sveikatos apsaugos ministro 2019 m. rugsėjo 18 d. įsakymu Nr. A1-538/1V-780/V-1067.

sveikatos priežiūros paslaugų teikimo, teisinės padėties nustatymo tvarką. Remiantis Aprašu, VSAT pareigūnai, nustatę Lietuvos Respublikoje esantį nelydimą nepilnametį užsienietį arba perėmę nelydimą nepilnametį užsienietį iš kitos institucijos ar įstaigos, atlieka šiuos veiksmus:

1) pildydami nustatytos formos pranešimą nedelsdami telefonu ir elektroninės ryšio priemonėmis informuoja apie nelydimą nepilnametį užsienietį VVTAIT įgaliotą teritorinį skyrių, kurio teritorijoje nustatytas nelydimas nepilnametis užsienietis, VVTAIT, PPC <...>;

4) atlieka nelydimo nepilnamečio užsieniečio apklausą, užpildydami nelydimo nepilnamečio užsieniečio apklausos lapą. Apklausoje turi dalyvauti asmuo, teikiantis valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, ir, jeigu reikia, vertėjas. VVTAIT įgalioto teritorinio skyriaus atstovo dalyvavimas nelydimo nepilnamečio užsieniečio apklausoje būtinas. Informaciją apie nustatytą nelydimą nepilnametį užsienietį Tarnybos įgalioto teritorinio skyriaus atstovui pateikia VSAT. Apklausoje metu nelydimas nepilnametis užsienietis supažindinamas su savo teisėmis, nurodytomis Įstatymo 32 straipsnio 2 dalyje, ir apklausos tikslu <...>.

Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašas¹⁰ numato, jog Aprašo 25 punkte nurodyti veiksmai, susiję su nelydimu nepilnamečiu prieglobsčio prašytoju, atliekami dalyvaujant įgaliotam atstovui bei vaikų teisių apsaugos institucijos atstovui; vaikų teisių apsaugos institucijos atstovą kviečia prašymą suteikti prieglobstį priėmusi institucija. Minėtame punkte reglamentuoti prašymą suteikti prieglobstį priimančios institucijos įgalioto valstybės tarnautojo veiksmai (prieglobsčio prašytojo asmens ir daiktų apžiūra, asmens tapatybės ir kelionės maršruto nustatymas, bylos sukūrimas, nufotografavimas, pirminė prieglobsčio prašytojo apklausa, kt.).

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytus teisės aktus, tiek nustacius nelydimą nepilnametį prieglobsčio prašytoją, tiek nelydimą nepilnametį neprašantį prieglobsčio, turi būti informuojama VVTAIT; šios institucijos specialisto dalyvavimas nelydimo nepilnamečio apklausoje būtinas. Teigiama praktika laikytina, jog VVTAIT parengė atmintinę VTAS dėl veiksmų su nelydimais nepilnamečiais ir 2021-06-03 raštu Nr. S-1503 „Dėl bendradarbiavimo vykdant procedūrinius veiksmus su nelydimais nepilnamečiais užsieniečiais“ informavo apie tai VSAT (pažymos 10.2. p.).

Kaip minėta anksčiau pažymoje, į Lietuvos Respubliką nuo 2021 m. liepos pateko apie 250 nelydimais nepilnamečiais prisistačiusių asmenų, tačiau VVTAIT nurodė, jog atstovai kviešti į 165 jų apklausas. VVTAIT teigimu, prasidėjus masiniam užsieniečių antplūdžiui 2021 m. birželio–liepos mėnesiais, VVTAIT atstovai buvo kviečiami į visas nelydimais nepilnamečiais užsieniečiais prisistatančių asmenų apklausas, vėliau Tarnybos atstovai buvo kviečiami į apklausas tik po atlikto amžiaus nustatymo tyrimo, t. y. informacija, kad yra atvykusių nelydimų nepilnamečių užsieniečių, pasiekdavo VTAS tik po to, kai būdavo tyrimu patvirtinta, kad asmuo nepilnametis (pažymos 10.4. p.).

Kaip nurodė VRM rašte vaiko teisių apsaugos kontrolieri (pažymos 5 p.), VSAT 2021-07-16 organizavo susitikimą su VVTAIT, kurio metu VSAT informavo apie neteisėtai valstybės sieną kirtusius užsieniečius, kurie prisistato nepilnamečiais, tačiau labai dažnai kyla pagrįstų abejonų dėl jų amžiaus, minėto pasitarimo metu buvo *suderinta*, kad, kai kyla pagrįstų abejonų dėl užsieniečio, prisistačiusio nepilnamečiu, amžiaus, VSAT, vadovaudamasi UTPI 123 straipsnio 1 punktu, organizuoja amžiaus nustatymo tyrimo atlikimą; VSAT, *gavusi išvadą*, kad užsienietis yra laikomas nepilnamečiu (nelydimu nepilnamečiu), visais atvejais *informuoja* VVTAIT ir jos teritorinius padalinius, kurie toliau rūpinasi atstovo nelydimam nepilnamečiui skyrimu.

Minėtas atsakymas parodo, jog VSAT, pažeidžiant teisės aktų nuostatas, priėmė sprendimą taikyti praktiką nesilaikant teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių nelydimų nepilnamečių teisių garantijas; tam tikrą laikotarpį VSAT informuodavo VVTAIT apie nelydimą nepilnametį tik po atlikto amžiaus nustatymo tyrimo, gavusi išvadą. Tokie VSAT veiksmai užkirto kelią VVTAIT dalyvauti nelydimu nepilnamečiu prisistatančio asmens apklausoje, spręsti jo atstovavimo klausimą įstatymų nustatyta tvarka. Pažymėtina, jog tarptautinėje teisėje suformuotas nepilnametystės

¹⁰ Patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. vasario 24 d. įsakymu Nr. 1V-131 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2021-07-28).

prezumpcijos principas, jog nepilnamečiu prisistatantis jaunuolis turi būti laikomas nepilnamečiu, kol neįrodyta jo pilnametystė ir jam turi būti taikomos atitinkamos teisinės garantijos. Nelydimam nepilnamečiui turi būti taikomos garantijos ir iki amžiaus tyrimo atlikimo (veiksmuose dėl jo turi dalyvauti atstovas, apklausose VVTAIT atstovai, kt.), o abejonės dėl jo amžiaus neturi nulemti taikytinų garantijų apimties.

Kaip nurodė VVTAIT 2021-10-01 rašte kontrolieriui, VVTAIT 2021-08-26 organizavo pasitarimą su VSAT ir Migracijos departamento atstovais aptarti aktualius klausimus, sutarta, kad visa reikalinga informacija apie nelydimus nepilnamečius užsieniečius VVTAIT bus teikiama nedelsiant, tačiau dalis reikalingos informacijos Tarnybos nepasiekia, dėl ko Tarnyba susiduria su informacijos trūkumu ir ne visada gali atlikti būtinus veiksmus, taip pat VVTAIT kreipėsi į VSAT ir Migracijos departamentą 2021-09-27 raštu Nr. S-2651 „Dėl bendradarbiavimo vykdant procedūrinius veiksmus su nelydimais nepilnamečiais užsieniečiais ir dėl informacijos teikimo apie užsieniečių migrantų šeimas su vaikais“, prašydama nuolat laiku teikti informaciją apie procedūrinius veiksmus su nelydimais nepilnamečiais užsieniečiais ir informaciją apie užsieniečių migrantų šeimas su vaikais (pažymos 10 p.).

Atsižvelgiant į išdėstytą, vaiko teisių apsaugos kontrolierė vertina, jog buvo nesilaikoma teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių nelydimų nepilnamečių teisių garantijas, VVTAIT ne visuomet buvo informuojami apie nustatytus nelydimus nepilnamečius bei kviečiami į nelydimų nepilnamečių apklausas, dėl šių veiksmų nelydimiems nepilnamečiams taip pat laiku negalėjo būti paskirtas globėjas.

15.8. Dėl nelydimų nepilnamečių materialinių ir kitų priėmimo sąlygų

Remiantis Direktyva 2013/33/ES dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo, valstybės narės užtikrina, kad tarptautinės apsaugos prašytojai turėtų galimybę naudotis materialinėmis¹¹ priėmimo sąlygomis.

Remiantis UTPI, materialinės priėmimo sąlygos – būsto, maisto ir aprangos suteikimas prieglobsčio prašytojams Lietuvos Respublikoje ir (arba) socialinių išmokų skyrimas šioms reikmėms, taip pat piniginė pašalpa.

15.8.1. Apgyvendinimas

Direktyvos 2013/33/ES 18 straipsnyje, numatančiame materialinių priėmimo sąlygų sudarymo būdus, numatyta, kad kai būstas suteikiamas natūra, tai turėtų būti viena iš toliau nurodytų formų ar jų derinys: a) patalpos prašytojams apgyvendinti, kol yra nagrinėjamas prie valstybės sienos arba tranzito zonose pateiktas tarptautinės apsaugos prašymas; b) apgyvendinimo centrai, kuriuose užtikrinamas tinkamas gyvenimo lygis; c) privatūs namai, butai, viešbučiai ar kitos prašytojų apgyvendinimui pritaikytos patalpos (1 d.); *valstybės narės atsižvelgia į amžiaus ir lyties aspektus, taip pat į pažeidžiamų asmenų padėtį*, kiek tai susiję su prašytojais, esančiais 1 dalies a ir b punktuose nurodytose patalpose ir apgyvendinimo centruose (3 d.); Valstybės narės a ir b punktuose nurodytose patalpose ir apgyvendinimo centruose imasi reikiamų smurto ir smurto dėl lyties, įskaitant seksualinę prievartą ir priekabiavimą, prevencijos priemonių (4 d.).

Direktyvos 2013/33/ES 24 straipsnio 2 d. numatyta, jog *nelydimi nepilnamečiai apgyvendinami*: a) su suaugusiaisiais giminaičiais; b) globėjų šeimose; c) apgyvendinimo centruose, specialiai pritaikytuose priimti nepilnamečius; d) kituose nepilnamečiams gyventi tinkančiuose būstuose. 16 metų ir vyresnius nelydimus nepilnamečius valstybės narės gali apgyvendinti suaugusiems prašytojams skirtuose apgyvendinimo centruose, *jeigu tai atitinka jų interesus*, kaip nustatyta 23 straipsnio 2 dalyje. Su nelydimais nepilnamečiais dirbantys asmenys turi būti dalyvavę reikiamuose mokymuose, susijusiuose su jų poreikiais, ir toliau juose dalyvauti, bei būti susaistyti nacionalinėje teisėje numatytų konfidencialumo taisyklių dėl bet kokios atliekant pareigas gautos informacijos.

Direktyvos 11 straipsnyje, numatančiame pažeidžiamų asmenų ir specialiųjų priėmimo poreikių turinčių prašytojų sulaikymą, numatyta, jog jeigu sulaikomi pažeidžiami asmenys, valstybės

¹¹ Remiantis direktyva, materialinės priėmimo sąlygos – priėmimo sąlygos, į kurias įeina būsto, maisto ir aprangos suteikimas natūra arba finansinių išmokų pavidalu arba talonais, arba naudojant visus tris būdus, ir dienpinigiai;

narės užtikrina nuolatinę stebėseną ir tinkamą paramą, atsižvelgiant į jų ypatingą padėtį, įskaitant jų sveikatą; nepilnamečiai sulaikomi tik kraštutiniu atveju bei nustačius, kad negalima veiksmingai taikyti kitų švelnesnių alternatyvių priemonių; toks sulaikymas trunka trumpiausią laikotarpį ir dedamos visos pastangos, kad sulaikyti nepilnamečiai būtų paleisti ir apgyvendinti nepilnamečiams tinkamuose būstuose; sulaikytiems nepilnamečiams sudaromos sąlygos užsiimti laisvalaikio veikla, įskaitant pagal amžių jiems tinkamus žaidimus ir pramogas (nuo šios nuostatos galima nukrypti tinkamai pagrįstais atvejais valstybės narės pagrįstu kuo trumpesniu laikotarpiu, kai prašytojas sulaikomas sienos perėjimo punkte arba tranzito zonoje); nelydimi nepilnamečiai sulaikomi tik išimtinėmis aplinkybėmis; dedamos visos pastangos, kad sulaikyti nelydimi nepilnamečiai būtų kuo greičiau paleisti; kiek tai įmanoma, nelydimi nepilnamečiai apgyvendinami įstaigose, kurių darbuotojai ir patalpos yra tinkami, atsižvelgiant į jų amžiaus asmenų poreikius; jeigu sulaikomi nelydimi nepilnamečiai, valstybės narės užtikrina, kad jie būtų apgyvendinti atskirai nuo suaugusiųjų asmenų.

Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse numato, jog nelydimi nepilnamečiai, jei tai įmanoma, apgyvendinami institucijose, kurių darbuotojai ir patalpos yra tinkami atsižvelgiant į jų amžiaus asmenų poreikius (17 str. „Nepilnamečių ir šeimų sulaikymas“, 4 d.).

Pažymėtina, jog remiantis Vaiko teisių konvencijos 18 straipsniu, valstybės narės turi bendrąjį įsipareigojimą užtikrinti institucijų, įstaigų bei paramos paslaugų vystymą vaikams.

Taigi, iš esmės tarptautiniai teisės aktai numato nelydimų nepilnamečių apgyvendinimą specialiai nepilnamečiams pritaikytuose būstuose, sulaikymo atveju – atskirai nuo suaugusių asmenų.

Nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai paprastai būdavo apgyvendinami Ruklos Pabėgėlių priėmimo centre, o paskelbus ekstremaliąją situaciją dėl masinio užsieniečių antplūdžio, nelydimi nepilnamečiai galėjo būti apgyvendinami ir kitose apgyvendinimo vietose. Nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sprendimu apgyvendinami socialinės apsaugos ir darbo ministro, vidaus reikalų ministro ir sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka (UTPI 32 str. 5 d.). Remiantis poįstatyminiais teisės aktais, nelydimi nepilnamečiai prieglobsčio prašytojai Centre apgyvendinami Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos sprendimu.

2021-07-13 pakeitus Užsieniečių teisinės padėties įstatymą, numatyta, jog paskelbus karo padėtį, nepaprastąją padėtį, taip pat ekstremaliąją situaciją ar ekstremalųjį įvykį dėl masinio užsieniečių antplūdžio, gali būti laikinai ir proporcingai ribojamos šio straipsnio 1 dalyje nurodytos prieglobsčio prašytojų teisės, jeigu jų negalima užtikrinti dėl objektyvių ir pagrįstų priežasčių, *išskyrus teisę į materialines priėmimo sąlygas*, būtinosios medicinos pagalbos teikimą ir valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, o pažeidžiamiesiems asmenims – ir teisė naudotis jų specialiuosius poreikius atitinkančiomis priėmimo sąlygomis. Išnykus šioje dalyje nurodytoms priežastims, pažeidžiamiesiems asmenims šio straipsnio 1 dalyje nurodytos prieglobsčio prašytojų teisės užtikrinamos prioriteto tvarka (71 str. 1¹ d.). Įstatymo pakeitimais taip pat nustatyta, jog paskelbus karo padėtį, nepaprastąją padėtį, taip pat ekstremaliąją situaciją ar ekstremalųjį įvykį dėl masinio užsieniečių antplūdžio, nelydimas nepilnamečis prieglobsčio prašytojas *gali būti apgyvendinamas ir kitose apgyvendinimo vietose* (79 str. 4 d.).

Tyrimo metu nustatyta, jog paskelbus ekstremaliąją situaciją 2021 m. liepos mėn. dėl masinio užsieniečių antplūdžio nelydimi nepilnamečiai buvo apgyvendinti įvairiose apgyvendinimo vietose – VSAT pasienio užkardose (Adutiškio, Kabelių, Druskininkų, A. Barausko, Kapčiamiesčio, G. Žagunio, Tribonių, Tverėčiaus), valstybės bei savivaldybių apgyvendinimo vietose (Alytaus aeroklubo pastate, Kazitiškio mokykloje, Linkmenų mokykloje, Vydenių mokykloje, Kapčiamiesčio globos namuose, Rūdninkų stovykloje, Užsieniečių registracijos centre, PPC).

Tik 2021 m. rugpjūčio 14 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro valstybės lygio ekstremalios situacijų operacijų vadovo sprendimas Nr. 10V-31 dėl užsieniečių apgyvendinimo vietų administravimo, vidaus tvarkos ir procedūrinių veiksmų atlikimo taisyklių,

kuriuo buvo nustatyta apgyvendinimo vietos administruojančio asmens skyrimas, jo funkcijos ir kiti klausimai, susiję su apgyvendinimo vietų administravimu. Nustatyta, jog administruojantis asmuo rūpinasi priėmimo sąlygų sukūrimu ir palaikymu, organizuoja užsieniečių apgyvendinimą apgyvendinimo vietose, organizuoja užsieniečių maitinimą, pan. Apraše numatyta, jog esant galimybėms, apgyvendinimo vietose laikomasi šių apgyvendinimo kriterijų: vyrai apgyvendinami atskirai nuo moterų, vienos šeimos nariai apgyvendinami kartu, *nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai ir pažeidžiami asmenys apgyvendinami atskirai nuo kitų užsieniečių*. Nepaisant minėto OV sprendimo, nėra informacijos, kad buvo imtasi veiksmų, sprendžiant dėl nelydimų nepilnamečių apgyvendinimo atskirai nuo kitų užsieniečių (išskyrus tik URC, PPC). Taip pat pastebėtina, jog VVTAIT pateiktais duomenimis, lankantis kai kuriose laikino apgyvendinimo vietose pareigūnai (atsakingi asmenys, VSAT Migracijos skyriaus specialistai) neturėjo tikslios informacijos apie nelydimų nepilnamečių skaičių ar negalėjo jos pateikti apsilankymo metu.

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos specialistai, lankydami¹² įvairiose užsieniečių migrantų apgyvendinimo vietose, nustatė, kad kai kuriose apgyvendinimo vietose vaikų, įskaitant nelydimus nepilnamečius užsieniečius, saugumas užtikrinamas iš dalies, kadangi tik maža dalis apgyvendinimo vietų yra stebima visą parą iš vidaus, dauguma apgyvendinimo vietų saugomos iš išorės ir/arba stebimos vaizdo kamerų, nėra nuolat budinčių ir vaikų priežiūrą bent iš dalies užtikrinančių asmenų, socialinių darbuotojų ar pan. Anketose nurodyta, kad visose apgyvendinimo vietose, kuriose yra galimų nelydimų nepilnamečių arba PPC, jie buvo apgyvendinti kartu su vienišais suaugusiais asmenimis, kai kuriose apgyvendinimo vietose jie gyveni apie du mėnesius su kitais vyrais ir moterimis, kurie jiems buvo svetimi. Anketose fiksuotas didžiausias iššūkis – tinkamos apgyvendinimo sąlygos, kurias sudėtinga užtikrinti esant susiklosčiusiai situacijai. Dalyje apgyvendinimo vietų užsieniečių migrantų vaikai su šeimomis ir nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai gyveno palapinėse, angaruose, dalis – negyvenamosios paskirties patalpose, kurios pritaikytos, kad būtų patenkinti būtiniausi asmenų poreikiai. Asmenys apgyvendinti didelėmis grupėmis, ne visur įrengtos pertvaros, užtikrinančios privatumą (pažymos 11 p.).

Kaip minėta anksčiau, remiantis UTPI 71 str. 1¹ d., paskelbus ekstremaliąją situaciją dėl masinio užsieniečių antplūdžio, Įstatymu taip pat buvo įtvirtinta galimybė pažeidžiamiems asmenims riboti naudojimąsi jų specialiuosius poreikius atitinkančiomis priėmimo sąlygomis, tačiau – išskyrus materialines sąlygas. Įstatymu nustatyta, jog išnykus šioje dalyje nurodytoms priežastims, pažeidžiamiems asmenims šio straipsnio 1 dalyje nurodytos prieglobsčio prašytojų teisės užtikrinamos prioriteto tvarka, tačiau pažymėtina, jog kai kuriems nelydimiems nepilnamečiams teisė naudotis jiems taikytinoms apgyvendinimo garantijomis buvo apribota neproporcingai ilgai – kai kurie nelydimi nepilnamečiai į PPC, kaip tinkamą nepilnamečiams apgyvendinimo vietą, buvo perkelti spalio mėn. viduryje, išbuvę pasienio užkardose ar kitose apgyvendinimo vietose beveik 3 mėnesius, pvz., spalio 1 d. iš Vydenių mokyklos į PPC perkeltas nelydimas nepilnamečis, čia gyvenęs nuo liepos 4 d., iš Kabelių pasienio užkardos nelydimi nepilnamečiai perkelti spalio 13 d., gyvenę nuo liepos 10 d., pastebėtina, kad Kabelių pasienio užkardoje užsieniečiai buvo apgyvendinti angare (pažymos 7, 8 p.). Su pavėluotais nelydimų nepilnamečių perkėlimo sprendimais susijęs ir nepilnamečių formalus ugdymo klausimas – jis pradėtas teikti nuolatinėse užsieniečių apgyvendinimo vietose nuo spalio 4 d., tačiau kai kurie nepilnamečiai čia perkelti po šios datos.

Atskirtų vaikų Europoje Programos pranešime¹³ pripažįstama, jog gali būti rizika apgyvendinti suaugusiuosius (asmenis, kurių amžius yra ginčytinas ir kurie gali būti suaugę) su vaikas vaikams skirtuose centruose, tačiau neabejotina rizikingiau apgyvendinti vaikus su suaugusiais vietose, skirtose suaugusiems migrantams; patalpos ar priėmimo centrai, kuriuose apgyvendinami atskirti vaikai yra bendrai geriau reguliuojami ir saugesni nei administracinio sulaikymo centrai ar centrai

¹² Lietuvos Respublikos Vyriausybės Ekstremalių situacijų komisijos 2021-07-09 protokoliniu sprendimu nuspręsta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai „<...> užtikrinti vaiko teisių apsaugos specialistų apsilankymus užsieniečių apgyvendinimo vietose, ypač kur yra nelydimų nepilnamečių, <...>“ įvertinti vaikų apsaugą nuo smurto užpildant nustatytos formos Anketas dėl vaikų apsaugos nuo smurto užsieniečių apgyvendinimo vietose

¹³ Atskirtų vaikų Europoje programa. Pranešimas dėl amžiaus nustatymo atskirtų vaikų kontekste Europoje, 2012.

suaugusiems prieglobsčio prašytojams; būtų tikslingiau apgyvendinti tuos vaikus, kurių amžius ginčytinas specialiuose tų pačių institucijų flanguose vaikams, laukiantiems amžiaus nustatymo rezultatų.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė 2021-09-10 raštu kreipėsi į Vidaus reikalų ministeriją, Valstybės sienos apsaugos tarnybą bei Migracijos departamentą dėl nelydimų nepilnamečių užsieniečių situacijos bei su jais susijusių sprendimų atkreipdama dėmesį, jog nelydimi nepilnamečiai, kaip ypatingai pažeidžiamų keliaujančių vaikų grupė, susiduria su didesne rizika tapti smurto, išnaudojimo ar seksualinio piktnaudžiavimo aukomis; valstybė yra įsipareigojusi ypatingai rūpintis vaiku, netekusiu šeimos bei imtis visų būtinų priemonių siekiant užtikrinti tinkamą nelydimo ar atskirto vaiko geriausių interesų atstovavimą; atkreipė dėmesį, jog tuo metu pasienio užkardose vis dar buvo apgyvendinti nelydimi nepilnamečiai, Rūdninkų migrantų stovykloje buvo apgyvendintas mažametis ir galimai daugiau nelydimų nepilnamečių bei prašė kaip įmanoma greičiau informuoti apie priimtus sprendimus dėl nelydimų nepilnamečių užsieniečių perkėlimo.

Atsižvelgdama į tai, jog naujai Lietuvos Respublikos Seimui pateiktame Užsieniečių teisinės padėties įstatymo Nr. IX-2206 dėl 2, 3, 5, 26, 32, 40, 50, 67, 71, 76, 77, 79, 113, 125, 126, 130¹, 136, 138, 139, 140 straipsnių pakeitimo, 69 straipsnio ir IX¹ skyriaus pripažinimo netekusiu galios ir įstatymo papildymo X² skyriumi projekte, 140¹⁷ straipsnyje ir toliau siūloma nustatyti, jog „nelydimas nepilnametis prieglobsčio prašytojas apgyvendinamas šio Įstatymo 79 straipsnio 4 dalyje nurodytose ar kitose apgyvendinimo vietose“, vaiko teisių apsaugos kontrolierė teikė pastabas minėtam UTPĮ projektui, kuriose tarp kitų pastabų, atkreipė dėmesį į nelydimiems nepilnamečiams taikomas garantijas, Priėmimo sąlygų direktyvoje Nr. 2013/33/ES numatytas nelydimų nepilnamečių apgyvendinimo vietas bei iš esmės siūlo numatyti nelydimus nepilnamečius apgyvendinti tik vietose, kurios pritaikytos priimti nelydimus nepilnamečius bei atliepti jų specifinius poreikius, nepaprastosios padėties ar ekstremalios situacijos metu paliekant galioti bendrąsias nuostatas dėl nelydimų nepilnamečių apgyvendinimo UTPĮ 79 straipsnio 4 dalyje (Pabėgėlių priėmimo centre arba pas giminaičius, atstovą).

15.8.2. Maitinimas, aprūpinimas

UTPĮ nustato nelydimo nepilnamečio užsieniečio teises būti aprūpintam nemokama gyvenamąja patalpa bei būti išlaikomam Lietuvos Respublikoje socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka, mokytis, nemokamai gauti socialines paslaugas socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka, kt. (UTPĮ 32 str.).

Maitinimas yra viena iš materialinių priėmimo sąlygų. Tai susiję su bendriausiu valstybių įsipareigojimu pagal Vaiko teisių konvenciją užtikrinti gyvenimo sąlygas vaikams, atitinkančias jų fizinį, protinį, dvasinį vystymąsi (3 str.), teisę į gyvybę, išgyvenimą bei vystymąsi (6 str.).

Tyrimo metu nustatyta (vaiko teisių apsaugos kontrolieriui lankantis apgyvendinimo vietose, gavus informaciją pasitarimų metu, gavus informaciją iš VVTAIT), jog maitinimo organizavimas įvairiose apgyvendinimo vietose skyrėsi iš esmės – vienose vietose dar liepos mėnesį buvo pradėtas tiekti šiltas maistas, kitose vietose ilgą laiką užsieniečiams buvo teikiamas sauso maisto paketas. Pvz., Kabelių pasienio užkardoje rugsėjo mėnesį užsieniečiai buvo maitinami šiltu maistu tik 2 kartus per savaitę, Vydenių mokykloje – nuo liepos mėnesio – 2 kartus per dieną, Druskininkų pasienio užkardoje 2021-08-20 užsieniečiai dar buvo maitinami sausu daviniu.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierės vertinimu, sauso maisto davinys yra tik trumpalaikis sprendimas organizuojant maitinimą, ir nors sauso maisto davinys galimai atitiko rekomenduojamo paros maistinių medžiagų ir energijos normas, turėtų būti ieškoma kitų ilgalaikių sprendimų, kaip užtikrinti sveikatai palankią vaikų mitybą. Pastebėtina, jog remiantis Vaikų maitinimo organizavimo tvarkos aprašu, numatančiu vaikų maitinimo, vykdomo ugdymo programas vykdančiose įstaigose, vaikų poilsio stovyklose, teikiančiose apgyvendinimo paslaugas, vaikų stacionariuose socialinių paslaugų įstaigose, reikalavimus, galima būtų vadovautis kaip standartu: kiekvieną dieną vaikai turi gauti šilto maisto, kiekvieną dieną turi būti patiekta daržovių ir vaisių (rekomenduojama sezoninių, šviežių).

Taip pat nustatytas ne vienodas aprūpinimo drabužiais ir avalyne patenkinimo lygis, pvz., 2021-09-06 VVTAIT lankymosi metu nustatytas šiltų vyriškų drabužių ir avalynės trūkumas Vydenių mokykloje. Vaiko teisių apsaugos kontrolierės lankymosi migrantų užsieniečių apgyvendinimo vietose metu, gyventojų buvo išreškiamas poreikis šiltiems drabužiams (ypač baigiantis šiltajam sezonui, rugpjūčio mėn.), vėliau šis poreikis buvo patenkintas, ypač nevyriausybinių organizacijų parama. Tačiau apgyvendinimo vietose galimai nebuvo (pradiniame etape) sistemškai fiksuojama suteikta parama (kas ką, kiek gavo, ko trūksta), pvz., VVTAIT Kazitiškio užsieniečių apgyvendinimo vietoje užfiksavo, jog nelydimas nepilnametis, kuris nurodė, jog jam 16 metų, sakė, kad „ne visada gauna maisto ir rūbų, nes gyventojai pasiskirstę į grupuotes, grupių lyderiai ima maistą ir rūbus visai grupei ir dalina“.

15.8.3. Paslaugos

Remiantis Vaiko teisių konvencijos 3 straipsniu, valstybės narės rūpinasi, kad tiek už vaikų globą ar apsaugą atsakingos įstaigos, tarnybos ir organai, ypač saugumo, sveikatos apsaugos sritys, jų darbuotojų skaičius bei tinkamumas, tiek kompetentinga jų priežiūra atitiktų kompetentingų organų nustatytas normas.

Kaip minėta, UTPĮ nustato nelydimo nepilnamečio teisę gauti socialines paslaugas socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka. Tačiau pažymėtina, jog nelydimiems nepilnamečiams nuolatinės socialinės paslaugos buvo (galėjo būti) teikiamos tik PPC ir Užsieniečių registracijos centre, nes pasienio užkardose bei savivaldybių apgyvendinimo vietose šių darbuotojų įdarbinta nebuvo. Nėra tikslių duomenų, ar Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sudarytos mobiliosios komandos, startavusios pačioje 2021 m. rugpjūčio pabaigoje, teikė nuolatinės reikalingas paslaugas nelydimiems nepilnamečiams.

Teigiama praktika laikytina tai, jog 2021-09-13 VVTAIT direktoriaus įsakymu Nr. BV-277 „Dėl darbo organizavimo ekstremalios situacijos metu“ buvo pavesta VTAS ne rečiau kaip 1 kartą per savaitę organizuoti ir vykdyti užsieniečių apgyvendinimo vietų, kuriose yra nelydimų nepilnamečių užsieniečių, lankymą, taip pat pavesta organizuoti mobiliosios komandos darbą su nelydimais nepilnamečiais užsieniečiais, pasitelkiant vertėjus (esant tam tikroms aplinkybėms). Tačiau pažymėtina, jog tai neatstojo poreikio nuolatinių darbuotojų buvimui, paslaugų teikimui nelydimų nepilnamečių apgyvendinimo vietose.

Remiantis Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, su nelydimais nepilnamečiais dirbantys asmenys turi būti dalyvavę reikiamuose mokymuose, susijusiuose su jų poreikiais, ir toliau juose dalyvauti, bei būti susaistyti nacionalinėje teisėje numatytų konfidencialumo taisyklių dėl bet kokios atliekant pareigas gautos informacijos (24 str. 4 d.), sulaikymo atveju, kiek tai įmanoma, nelydimi nepilnamečiai apgyvendinami įstaigose, kurių darbuotojai ir patalpos yra tinkami, atsižvelgiant į jų amžiaus asmenų poreikius (11 str. 3 d.).

Remiantis Europos Pagrindinių teisių agentūros atliktais tyrimais, socialinių darbuotojų vaidmuo darbe su nelydimais nepilnamečiais yra reikšmingas jų gerovei ir vystymuisi, taip pat jų psichiniam ir fiziniams atsigavimui¹⁴. Respondentai pripažino vaikų ir socialinių darbuotojų savitarpio santykių svarbą; institucijose gyvenantys vaikai pasikliovė socialinio darbuotojo teikiama emocine ir praktine kasdiene parama. Pasak Europos Pagrindinių teisių agentūros, nelydimiems vaikams taikoma priežiūra turi būti panaši į teikiamą vaikams piliečiams, įskaitant atitinkamą kvalifikuotų darbuotojų santykį. Darbuotojams turi būti teikiamas specialus tęstinis mokymas, siekiant atliepti atskirtų prieglobsčio prašančių vaikų poreikius.

Remiantis Nelydimų nepilnamečių prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo Pabėgėlių priėmimo centre taisyklėmis¹⁵, kiekvienam nelydimam nepilnamečiam prieglobsčio prašytojui Centras sudaro sąlygas naudotis socialinio darbuotojo, o prireikus – ir psichologo paslaugomis. Centras sudaro galimybę nevyriausybiniams organizacijoms, teikiančioms pagalbą pabėgėliams, susisiekti su Centre

¹⁴ FRA. Separated, asylum-seeking children in European Union Member States. 2011.

¹⁵ Taisyklės patvirtintos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005-02-12 įsakymu Nr. 1V-31/A1-28.

gyvenančiais nelydimais nepilnamečiais prieglobsčio prašytojais ir įgyvendinti socialinio švietimo ir pagalbos projektus.

Tyrimo metu nustatyta, jog apgyvendinimo vietose nebuvo paskirtų nuolat budinčių ir vaikų priežiūrą bent iš dalies užtikrinančių asmenų, socialinių darbuotojų, pan. Nors daugelyje apgyvendinimo vietų VVTAIT nebuvo užfiksuota kritinių situacijų dėl nelydimų nepilnamečių nesaugumo (smurto, negebėjimo pasirūpinti savimi), tačiau kai kurios VVTAIT aprašytos situacijos rodo, jog nelydimų nepilnamečių poreikiais, nesant atsakingo asmens, kuris galėtų įvertinti ir atliepti poreikius, nebuvo pasirūpinta – pvz., 2021-08-19 Kazitiškio užsieniečių apgyvendinimo vietoje VVTAIT užfiksavo, jog nelydimas nepilnamečis, kuris nurodė, jog jam 16 metų, sakė, kad „ne visada gauna maisto ir rūbų, nes gyventojai pasiskirstę į gruputes, grupių lyderiai ima maistą ir rūbus visai grupei ir dalina, sakė, kad jis lėtesnis, nenori grūstis, muštis, todėl kartais lieka be maisto; vaikas atrodė pasimetęs, galimai išsigandęs, matyti, kad jaučiasi nesaugiai“, „prieš kelias minutes vyko muštynes tarp skirtingų grupių atstovų; nurodė, jog nuolat juntama įtampa dėl galinčių kilti riaušių, naktį buvo mėginama pabėgti išdaužus stiklą, buvo susižeidusių“.

Pastebėtina, jog darbuotojų buvimas bei kvalifikacija reikšminga ir valstybės įsipareigojimui smurto prevencijos užkardymo srityje – remiantis Priėmimo sąlygų direktyva, valstybės nurodytose patalpose ir apgyvendinimo centruose imasi reikiamų smurto ir smurto dėl lyties, įskaitant seksualinę prievartą ir priekabiavimą, prevencijos priemonių (18 str. 4 d.). VVTAIT užfiksavo, jog Linkmenų apgyvendinimo vietoje merginos iš Afrikos (dalis jų yra nelydimos nepilnamečės ir laukia amžiaus nustatymo tyrimo) buvo informavusios VSAT pareigūnę, kad joms nepatinka arabų vyrų dėmesys; apgyvendinimo vietoje nėra dirbančių specialistų, socialinio darbuotojo ar psichologo ar kito darbuotojo, kurie galėtų vertinti apgyvendintų asmenų poreikius, smurto riziką. VVTAIT 2021-08-20 užfiksavo, jog Tribonių pasienio užkardoje vienas nelydimas nepilnamečis apgyvendintas šeštoje palapinėje, pastarasis atrodė išblyškęs, kalbėjo vangiai, atrodė nusilpęs, apie išsakytas vaiko problemas pranešta Tribonių pasienio užkardos vadui; apgyvendinimo vietoje nėra paskirto asmens, kuris nuolat rūpintųsi nelydimu nepilnamečiu vaiku, jį prižiūrėtų, siekiant užtikrinti jo saugumą; vaikai gyvena grupėje su vienišais vyrais.

15.8.4. Vaikų laisvalaikis

Žaidimų, poilsio, laisvalaikio veikla svarbi kiekvieno vaiko gyvenime, tačiau dažnai šios teisės įgyvendinimas, turintis reikšmės vaikų gerovei ir vystymuisi, nėra pakankamas.

Remiantis Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, valstybės narės užtikrina, kad nepilnamečiai turėtų galimybę užsiimti laisvalaikio veikla, įskaitant pagal amžių jiems tinkamus žaidimus ir pramogas, 18 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose nurodytose patalpose ir apgyvendinimo centruose, taip pat veiklą gryname ore.

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriui lankantis įvairios apgyvendinimo vietose nustatytos skirtingos sąlygos vaikams žaisti, būti gryname ore. Kai kuriuose apgyvendinimo vietose, apgyvendintų asmenų, tame tarpe ir vaikų, judėjimą riboja apgyvendinimo vietą juosianti segmentinė tvora, suteikiant užsieniečiams tik minimalų praėjimą nuo palapinių į sanitarines patalpas (konteinerius), kitose apgyvendinimo vietose buvo galimybės laisvai judėti apgyvendinimo vietos teritorijoje, leisti laisvalaikį lauke (pvz., Kapčiamiesčio pasienio užkardoje buvo krepšinio aikštelė), naudotis sporto sale (pvz., Vydenių mokykloje). VVTAIT užfiksavo, jog Kazitiškio apgyvendinimo vietoje yra „mokyklos pastatas, aptverta nedidelė teritorija, už teritorijos ribų yra didelė pieva, tačiau vaikų žaisti į ją neišleidžia, nes teritorijos didinimas pareikalautų didesnių viešosios saugos tarnybos pajėgų“, „vaikų sudėtinga emocinė ir galimai psichinė sveikata, daug verkiančių, norinčių išeiti už teritorijos ribų, vaikams nėra veiklos, nėra erdvės žaidimams, aptverta teritorija labai maža“. Linkmenų apgyvendinimo vietoje VVTAIT užfiksavo, jog „labai trūksta socialinės veiklos, reikia vertėjų, užimtumo, psichologų, socialinių darbuotojų; visi gyvena vienoje erdvėje (sporto salėje), yra galimybė išeiti į lauką (tvora aptvertą mažą kiemą) nedidelėmis iki 10 asmenų grupelėmis <...>“; Tribonių pasienio užkardoje nepilnamečiai neturi nei poilsio, nei žaidimų erdvių, kuriose galėtų leisti laiką.

Pažymėtina, jog vaiko teisių apsaugos kontrolierės pažymos surašymo metu nelydimi nepilnamečiai jau buvo apgyvendinti Ruklos PPC, kur jų laisvalaikio bei užimtumo sąlygos iš esmės skiriasi nuo buvusių laikinose užsieniečių apgyvendinimo vietose.

15.9. Globos nustatymas

Tarptautiniais instrumentais valstybės įpareigojamos imtis visų būtų priemonių siekiant užtikrinti nelydimo ar atskirto vaiko geriausių interesų atstovavimą. Vaiko globėjo paskirtis apibrėžiama pirmiausia per jo įgaliojimų turėjimą dalyvauti planuojant ir priimant sprendimus, susijusius su vaiku. Veiksmai, tokie kaip kompetentingo globėjo paskyrimas kuo greičiau, veikia, kaip pagrindinė procedūrinė apsaugos priemonė, siekiant užtikrinti nelydimo vaiko interesus¹⁶. Pasak Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto, <...> toks vaikas turėtų būti nukreiptas dėl prieglobsčio ar kitų procedūrų tik, kai bus paskirtas globėjas; <...> valstybės, vadovaudamosi Konvencija ir kitais tarptautiniais įsipareigojimais, turėtų paskirti globą ar patarėją iš karto, kai identifikuoja nelydimą vaiką; <...> būtina konsultuotis su globėju ir jį informuoti apie visus su vaiku susijusius veiksmus.

Jungtinių Tautų Vaiko teisių bei Migrantų darbuotojų komitetas Bendrame jungtiniame komentare¹⁷ dėl valstybių įsipareigojimų dėl vaiko žmogaus teisių tarptautinės migracijos kontekste pabrėžia, jog valstybės narės turi užtikrinti, kad vaikai būtų nedelsiant identifikuojami pasienio kontrolės ir kitose migracijos procedūrose, ir jog su kiekvienu, kuris teigia esantis vaikas, būtų elgiamasi, kaip su vaiku, jis nedelsiant nukreipiamas vaiko teisių apsaugos institucijai ar kitoms atitinkamoms tarnyboms, jam būtų paskiriamas globėjas, jei jis yra nelydimas ar atskirtas.

Europos Sąjungos teisė taip pat įtvirtina nuostatas, susijusias su globėjo (atstovo) paskyrimu tarptautinės pagalbos prašytojams, kurie nėra lydimi tėvų.

Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2013/33/ES dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo 24 straipsnis numato, jog valstybės narės kuo skubiau imasi priemonių, kad užtikrintų, jog atstovas atstovautų ir padėtų nelydimam nepilnamečiui pasinaudoti šioje direktyvoje nustatytais teisėmis ir vykdyti pareigas. Nelydimas nepilnametis nedelsiant informuojamas apie atstovo paskyrimą.

Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2013/32/ES, dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos taip pat numato nelydimiems nepilnamečiams suteiktas garantijas (Direktyvos 25 str.) – valstybės narės:

- nedelsdamos imasi priemonių užtikrinti, kad nelydimam nepilnamečiui atstovautų ir padėtų atstovas, kad nepilnametis galėtų naudotis teisėmis ir vykdyti pareigas, numatytas šioje direktyvoje. Nelydimam nepilnamečiui nedelsiant pranešama apie atstovo paskyrimą;

- Valstybės narės gali neskirti atstovo, jeigu nelydimas nepilnametis greičiausiai sulauks 18 metų anksčiau nei bus priimtas pirmosios instancijos sprendimas;

Europos Tarybos Ministrų komitetas pabrėžė, kad efektyvi globos sistema yra svarbi nelydimo nepilnamečio vaiko apsaugos priemonė migracijoje ir kad globėjai turi reikšmingą vaidmenį apsaugant vaiko teises bei geriausias vaiko interesus. Savo 2019 m. Rekomendacijoje¹⁸ valstybėms narėms dėl efektyvios globos sistemos nelydimiems ir atskirtiems vaikams migracijos kontekste, Ministrų komitetas rekomendavo valstybėms narėms užtikrinti visapusišką ir nuoseklų priemonių mechanizmą dėl globos nelydimiems ir atskirtiems vaikams, įvertinti savo teisėkūrą, politiką ir praktiką, bei, jei būtina, imtis priemonių bei skirti išteklių užtikrinti rekomendacijai. Rekomendacijoje Ministrų komitetas suformulavo devynis principus, apimančius tokius aspektus, kaip globėjo paskyrimas, teisinė atsakomybė, bendradarbiavimas, kt. Remiantis išdėstytais principais, valstybės turi užtikrinti, kad nelydimas vaikas turi be pagrįsto delsimo paskirtą globėją, valstybės turi imtis priemonių, įgalinančių globėjus informuoti, padėti, paremti ir atstovauti nelydimą

¹⁶ Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto 2005 m. rugsėjo 1 d. Bendrasis komentaras Nr. 6 Dėl nelydimų ir atskirtų vaikų, esančių ne savo kilmės šalyse. CRC/GC/2005/6.

¹⁷ Jungtinių Tautų Migrantų darbuotojų bei jų šeimų teisių bei Vaiko teisių komitetų 2017 m. lapkričio 16 d. Bendrasis Jungtinis Komentaras dėl valstybių įsipareigojimų dėl vaiko žmogaus teisių tarptautinės migracijos kontekste kilmės, tranzito, tikslo ir sugražinimo šalyse, CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23.

¹⁸ 2019 m. gruodžio 11 d. Ministrų Komiteto Rekomendacija CM/Rec(2019)11 valstybėms narėms dėl efektyvios globos sistemos nelydimiems ir atskirtiems vaikams migracijos kontekste.

vaiką jį liečiančiuose procesuose, saugoti jo teises ir geriausias interesus bei veikti kaip grandis tarp vaiko ir valdžios, agentūrų bei kitų asmenų. Remiantis rekomendacija, kiekvienas nelydimas nepilnametis turi teisę į specialią apsaugą ir paramą, teikiamą kompetentingų institucijų ir įstaigų bei gauti globėjo paramą bei pagalbą. Globėjas tarp kitų pareigų turi užtikrinti, kad vaikas turėtų galimybę dalyvauti procedūrose ir sprendimų priėmimo procese, susijusiuose su jo statusu, teisių realizavimu, įskaitant procesus, susijusius su jo identifikavimu, amžiumi, teikiant pagalbą visuose procesuose, užtikrinti, kad vaikui būtų prieinamas adekvatus apgyvendinimas, sveikatos apsauga, lavinimas bei kitos profesionalios pagalbos paslaugos, bendradarbiauti su kompetentingomis institucijomis užtikrinant geriausias vaiko interesus, pvz., identifikavimo ir amžiaus nustatymo procesuose, ieškant šeimos, padėti vaikui suvokti savo teises, imtis veiksmų esant smurto atvejais bei teikiant reikalingą pagalbą, organizuoti teisinę pagalbą, kt.

Užsieniečių teisinės padėties įstatyme nustatyta, jog nelydimiems nepilnamečiams užsieniečiams, neatsižvelgiant į jų buvimo Lietuvos Respublikos teritorijoje teisėtumą, jų buvimo Lietuvos Respublikos teritorijoje laikotarpiu Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka *nedelsiant skiriamas atstovas*; jeigu atstovu paskiriamas juridinis asmuo, jis paskiria atsakingą asmenį, kuris atlieka nelydimo nepilnamečio užsieniečio atstovo pareigas (UTPI 32 str. 1 d.).

Taigi, remiantis tiek tarptautiniais, tiek nacionaliniais teisės aktais, globėjas nelydimam nepilnamečiui turi būti paskiriamas netrukus, kai nelydimas vaikas yra nustatomas, neatsižvelgiant į tai, ar institucijos papildomai reikalauja įvertinti jo amžių.

Tyrimo metu nustatyta, jog globėjas nelydimiems nepilnamečiams nebuvo paskirtas nedelsiant, kaip to reikalauja tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai – tiek galimai dėl to, jog ne visais atvejais VVTAIT, kuri organizuoja vaiko globos nustatymo procedūras, buvo informuota apie nustatytą nelydimą nepilnametį iš VSAT (būdavo informuojama tik po amžiaus nustatymo tyrimo rezultatų gavimo), tiek dėl netinkamo teisės aktų nuostatų nustatant globą taikymo. Iš PPC administracijos gauta informacija, jog vaikui globa (rūpyba) buvo nustatoma tik tuomet, kai jis atvyksta į PPC; pokalbių su PPC administracija, stebėsenos lankymosi migrantų apgyvendinimo vietose metu negauta informacijos, jog nelydimiems nepilnamečiams laikinosiose apgyvendinimo vietose atstovautų globėjas (PPC). Pastebėtina, jog kai kurie nelydimi nepilnamečiai pasienio užkardose ar kitose apgyvendinimo vietose gyveno apie 2-3 mėnesius, šių nelydimų nepilnamečių neatstovavo globėjas, taip pat amžiaus nustatymo procedūros buvo atliktos be atstovo privalomo sutikimo (toliau pažymoje). Taip pat paminėtina, jog šie nelydimi nepilnamečiai buvo apgyvendinti su jiems nepažįstamais suaugusiais asmenimis, o apgyvendinimo vietose (išskyrus PPC ir URC) nebuvo darbuotojų, kurie rūpintųsi nelydimų nepilnamečių poreikiais. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė kėlė klausimą, kiek laiko užtrunka globos nustatymo procedūros, VVTAIT informavo, jog kreipiantis į teismą dėl leidimo paaimti vaiką iš jo atstovų (vieno iš jų), globos nustatymo procedūra trukdavo iki 8 darbo dienų (išskyrus tuos atvejus, kai nutartis buvo skundžiama); tais atvejais, kai nustačius nelydimą nepilnametį užsienietį ir atlikus vaiko teisių pažeidimo veiksmus, nesikreipiama į teismą dėl leidimo paaimti vaiką iš jo atstovų (vieno iš jų), globos / rūpybos nustatymo procedūra trunka iki 3 darbo dienų; Utenos apskrities VTAS nurodė, kad vienam nelydimam nepilnamečiui užsieniečiui ši procedūra truko iki dviejų mėnesių, kadangi buvo sustabdytas klausimas dėl globėjo / rūpintojo skyrimo iki bus atlikta amžiaus nustatymo ekspertizė (pažymos 10.9. p.). Abejonių dėl įstatyminės nuostatos dėl „atstovo skyrimo nedelsiant“ įgyvendinimo kelia galimai VVTAIT taikyta praktika, jog atstovo skyrimo (globos nustatymo) procedūra sustabdoma iki bus atliktas amžiaus nustatymo tyrimas (pažymos 10.9. p.), todėl kyla abejonių, kuomet VVTAIT laiko poreikį nustatyti globą – nuo nelydimo nepilnamečio nustatymo ar nuo asmens amžiaus nustatymo tyrimo rezultatų patvirtinimo, jog toks asmuo yra nepilnametis.

Atsižvelgiant į išdėstytą, vaiko teisių apsaugos kontrolierė daro išvadą, jog globėjas nelydimam nepilnamečiui nebuvo paskiriamas nedelsiant, kaip to reikalauja tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai, globos nustatymo procesas truko pernelyg ilgą laiką tarpą po nelydimo nepilnamečio nustatymo, minėtais veiksmais (neveikimu) buvo pažeista vaiko teisė į tinkamą jo atstovavimą.

Savalaikis atstovo (globėjo) nepaskyrimas turi įtakos nelydimo nepilnamečio teisių užtikrinimui sprendžiant klausimus dėl prieglobsčio prašymo pateikimo, amžiaus nustatymo, kt.

Taip pat pastebėtina, jog VVTAIT kilo iššūkių nustatant globą dėl galimai netinkamo teisės aktų nuostatų taikymo. Globos nustatymo nelydimiems nepilnamečiams atvejais reikšmingas specialusis įstatymas – UTPI, kuris numato, jog nedelsiant turėtų būti skiriamas atstovas. Skubaus atstovo (globėjo) skyrimo reikalauja ir tarptautiniai teisės aktai.

Globos nustatymo vaikui pagrindai nustatyti Civilinio kodekso 3.254 straipsnyje, kai:

1) tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų yra dingę ir jų ieškoma (kol teismas tėvus pripažins nežinia kur esančiais arba paskelbs mirusiais);

2) tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų laikinai negali rūpintis vaiku dėl abiejų tėvų ar vieno iš jų ligos, suėmimo, bausmės atlikimo ar kitų svarbių priežasčių;

3) tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų nesirūpina, nesidomi vaiku, netinkamai auklėja, naudoja smurtą arba kitaip piknaudžiauja tėvų valdžia ir dėl to kyla pavojus vaiko fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi ir saugumui.

Tyrimo metu nustatyta skirtinga VVTAIT teritorinių padalinių praktika, sprendžiant dėl nelydimo nepilnamečio globos – nustatyta, kad VVTAIT kreipiasi į teismus ne tik dėl leidimų paimti nelydimą nepilnamečių, atvykusį į Lietuvos teritoriją be tėvų ar kitų teisėtų atstovų, bet ir dėl leidimų nustatyti nelydimam nepilnamečiui užsieniečiui globą. Atsižvelgiant į tai, susiklostė skirtinga teismų praktika (pažymos 12 p.). Buvo atvejų, kai teismai VVAIT pareiškimus dėl leidimo globai tenkino, tačiau pastebėtina, jog tokios rūšies teismo leidimai nėra numatyti įstatymuose, įstatymai nereikalauja teismo leidimo nustatyti vaikui globą. Dažniausiai teismai atsisakydavo priimti prašymus dėl teismo leidimų paimti nelydimą nepilnamečių iš jo atstovų ar leidimų nustatyti laikinąją globą (rūpybą) išdavimo (arba palikdavo prašymą nenagrinėti), bent keliais atvejais apeliacinės instancijos teismai paliko pirmosios instancijos teismų sprendimus nepakeistais, VVTAIT skundų netenkindavo.

Vertinant VTAS kreipimusis dėl teismo leidimo paimti nelydimą nepilnamečių iš jo atstovų pagal įstatymą, atkreiptinas dėmesys, jog pagal nelydimo nepilnamečio apibrėžimą – nelydimas nepilnamečių atvyksta į užsienio valstybę be tėvų ar kitų teisėtų atstovų, todėl nėra subjekto, iš kurio turėtų būti paimamas vaikas, tad VVTAIT veiksmai kreipiantis į teismus dėl leidimo paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą nebuvo tinkamai įvertinti, teisminiais ginčais buvo vilkinamas vaiko atstovo skyrimo procesas.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė kartu su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo organizavo praktinę diskusiją teisės aktų taikymo praktikos užtikrinant vaiko teisės turėti atstovą ir vienodos praktikos šioje srityje formavimo klausimais. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų vertinimu, būtinybė paskirti globėją nelydimam nepilnamečiui yra tarptautinė garantija, nereikalaujanti įrodinėti globos pagrindų teisme bei kreiptis dėl leidimo paimti vaiką iš šeimos.

Atsižvelgiant į išdėstyta, vaiko teisių apsaugos kontrolierė daro išvadą, jog, organizuojant globą bei globėjo paskyrimą nelydimiems nepilnamečiams, buvo netinkamai taikomos CK bei VTAPI nuostatos, teisminiais ginčais buvo vilkinamas vaiko atstovo skyrimo procesas.

15.10. Amžiaus nustatymas

Vaiko teisių konvencija numato, jog vaiku laikomas bet kuris asmuo iki 18-os metų (1 str.). Ši aplinkybė sukuria svarbų poreikį patvirtinti asmens tapatybę kartu su amžiumi, nes tai apibrėžia, ar bei kaip ilgai asmuo turės teises, numatytas Vaiko teisių konvencijoje ir kituose dokumentuose. Asmens amžius migracijos kontekste turi esminę reikšmę, taikant apsaugos nuostatas, suteikiama galimybė teisėtai likti šalyje, gauti saugų apgyvendinimą, turėti globėją, kt., arba kitaip – būti sulaikytu, deportuotu, kt. Galimai todėl dalis jaunuolių pateikia melagingus duomenis apie savo amžių, nurodydami esantys vaikais, siekiant gauti apsaugos priemones, skiriamas vaikams. Nepaisant to, ir vaikų, dėl kurių amžiaus kyla abejonių, teisės turi būti ginamos.

Atskirtų vaikų Europos programos pranešime nurodoma, jog nelydimi vaikai gali keliauti dėl įvairių priežasčių (jie siekia tarptautinės apsaugos dėl pagrįstos baimės būti persekiojamiems ar apsaugos jų šalyje trūkumo nuo žmogaus teisių pažeidimų, jie galimai buvo išnaudojimo aukomis, gali keliauti siekiant išvengti skurdo sąlygų, kt.). Daugelis šių vaikų neturi galiojančių identifikacijos

ar gyvenamosios vietos dokumentų, nes jie gali būti pamesti ar konfiskuoti prieš ar per jų kelionę, gali būti, jog vaikų gimimai nebuvo užregistruoti ir jie neturi dokumentų, kurie gali patvirtinti jų amžių, kitais atvejais vaikai keliauja su tapatybės ar gyvenamosios vietos dokumentais, bet jų galiojimu abejojama Europos institucijų, kurie dažnai nepasikliauja šiuose dokumentuose nurodyta vaiko tapatybe bei amžiumi¹⁹. Atskirtų vaikų Europos programos pranešime nurodoma, jog Europos valstybėse naudojami įvairūs metodai amžiaus nustatymui: fizinis ištyrimas (seksualinės brandos vertinimas, dantų apžiūra; antropometrinis vertinimas); radiologiniai testai (riešo, dantų, raktikaulio rentgenologinis tyrimas), praktinis stebėjimas (pradedant nuo elementaraus – pvz., migracijos pareigūnų vizualinio vertinimo, iki psichologinių ir socialinių peržiūrų, atliekamų apmokytų profesionalų). Taip pat kartais naudojami metodai, kaip dokumentinių įrodymų, anamnezės duomenų patikrinimas ir neradiologiniai kaulų vystymosi atvaizdų analizės metodai. Europos valstybės naudoja aukščiau nurodytus metodus individualiai arba kartu, tačiau visi šie metodai yra plačiai kritikuojami, nes dažnai jie neatsižvelgia į etnines variacijas, pagrįsti sena medžiaga, yra invaziniai ar procedūra žalinga asmeniui, kuriam nustatomas amžiaus, turi paklaidos ribas, todėl jie nėra tikslūs naudojimui. Dėl amžiaus nustatymo metodo netikslumo, asmenims klaidingai nustatomas amžius bei jie netenka specialios apsaugos.

Pažymėtina, jog Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 2020-09-18 pateikė nuomonę dėl nelydimų nepilnamečių migrantų apsaugos Europoje (2020/C 429/04), kurioje pakartojo raginimą valstybėms narėms užtikrinti, kad neteisėtai atvykę vaikai būtų saugomi visų pirma kaip vaikai pagal nacionalines vaikų apsaugos sistemas, ragina Europos Komisiją parengti direktyvą dėl nelydimų nepilnamečių užsieniečių apsaugos, kuri labiausiai atitiktų vaiko interesus; EESRK ragina valstybes nares įvertinti, ar asmuo yra nepilnametis, remiantis įrodymų visuma, visų pirma, suinteresuotojo asmens pareiškimais, pateiktais civilinės būklės dokumentais, kompetentingų specialistų pokalbiais su suinteresuotuoju asmeniu ir, prireikus, civilinės būklės dokumentų autentiškumo patikrinimu. Kadangi kaulų tyrimai tikrai nėra patikimi, EESRK ragina tiesiog paprasčiausiai juos sustabdyti. EESRK mano, kad apytiksliai metodai neturėtų būti naudojami vien todėl, kad nėra patikimo patikrinimo metodo. Komitetas taip pat pažymi, kad įvairiose ir sudėtingose situacijose, su kuriomis susiduria nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai, būtina laikytis daugiadalykio (teisinio, psichologinio, medicininio ir socialinio), visapusiško ir kompleksinio požiūrio. EESRK primena, kad tarptautinės institucijos ir ekspertai²⁰ ne tik labai nesutaria dėl daugelyje valstybių atliekamo kaulų tyrimo mokslinio patikimumo, bet ir kritikuoja šią praktiką dėl to, kad neužtikrinamas vaiko privatumas, gali kilti pavojus jo sveikatai (naudojant rentgeno spindulius) ir gali pasitaikyti klaidų.

EASO Praktinėse gairėse dėl amžiaus nustatymo²¹ nurodoma, jog nėra amžiaus vertinimo metodo, kuris suteiktų tikslus asmens chronologinio amžiaus duomenis, dabartiniai metodai gali tik apytikriai apskaičiuoti amžių, todėl vietoj sąvokos „amžiaus nustatymas“ turėtų būti vartojamos sąvokos „amžiaus (apytikris) apskaičiavimas“. <...> Metodai naudojant spinduliuotę (riešo, raktikaulio, dubens, dantų rentgenas) kelia riziką dėl galimai žalingų padarinių asmens sveikatai, todėl pirmiausia turėtų būti naudojami mažiau invaziniai metodai (ne medicininiai – tolimesnis įrodymų vertinimas, interviu dėl amžiaus, psichologinis vertinimas), o jei reikalinga pasitelkti medicininis metodus, turi būti teikiama pirmenybė metodams, nenaudojant spinduliuotės (dantų apžiūra, magnetinio rezonanso tyrimas, fizinio vystymosi tyrimas). Pvz., Prancūzijoje, nuo 2016 metų remiantis Vaiko teisių apsaugos įstatymu, rentgeno tyrimo naudojimas yra apribotas kaip amžiaus nustatymo metodas.

¹⁹ Atskirtų vaikų programos Europoje Pranešimas dėl amžiaus nustatymo atskirtų vaikų kontekste Europoje, 2012. Prieiga <https://www.refworld.org/>

²⁰ Belgijos nacionalinė gydytojų sąjunga (2010 m. vasario 20 d. nuomonė) ir Prancūzijos nacionalinė medicinos akademija pasmerkė šių tyrimų patikimumą. Prancūzijos ombudsmenas (pranc. Défenseur des Droits) smerkia kaulų tyrimų atlikimą (2016 m. vasario 26 d.). Šiuo klausimu taip pat platformos „Mineurs en exil“ (Belgija) ataskaita „L'estimation de l'âge des MENA en question: problématique, analyse et recommandations“, 2017 m. rugsėjis.

²¹ European Asylum Support Office Practical Guide of age assessment. Second edition. 2018.

Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2013/32/ES, dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos numato, jog Valstybės narės, nagrinėdamos tarptautinės apsaugos prašymą, gali skirti medicininį patikrinimą nelydimų nepilnamečių amžiui nustatyti, kai po bendrų pareiškimų ar kitų svarbių požymių valstybės narės turi abejonių dėl prašytojo amžiaus. Jei po to valstybės narės vis dar turi abejonių dėl prašytojo amžiaus, jos daro prielaidą, kad prašytojas yra nepilnametis. Kai skiriamas medicininis patikrinimas, valstybės narės užtikrina, kad:

a) nelydimi nepilnamečiai būtų informuoti prieš nagrinėjant jų tarptautinės apsaugos prašymą ta kalba, kurią jie supranta arba pagrįstai galima daryti prielaidą, kad supranta, apie galimybę nustatyti jų amžių medicininio patikrinimo būdu. Turi būti pateikta informacija apie patikrinimo būdus ir galimas medicininio patikrinimo rezultatų pasekmes tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimui, taip pat apie pasekmes, jeigu nelydimas nepilnametis atsisakytų atlikti medicininį patikrinimą;

b) nelydimi nepilnamečiai ir (arba) jų atstovai sutiktų, kad būtų atliktas medicininis patikrinimas atitinkamų nepilnamečių amžiui nustatyti, ir

c) sprendimas atmesti nelydimo nepilnamečio, atsisakiusio atlikti medicininį patikrinimą, tarptautinės apsaugos prašymą nebūtų pagrįstas tik tuo atsisakymu (25 str. 5 d.).

Tarptautinėje praktikoje suformuotas principas, jog amžiaus nustatymo procedūra turi būti vykdoma kaip paskutinė priemonė, kai yra pagrįstų abejonių dėl amžiaus, bei kai kitomis priemonėmis nebuvo įmanoma nustatyti asmens amžiaus. Pastebėtina, jog Lietuvoje, paskelbus ekstremaliąją situaciją dėl masinio užsieniečių antplūdžio, amžiaus nustatymo tyrimai buvo skirti beveik 85 procentams asmenų, prisistačiusių nelydimais nepilnamečiais.

Atsižvelgiant į tarptautinių organizacijų ir tarptautinių vaiko teisių apsaugą reglamentuojančių dokumentų formuojamus ir reikalaujamus nelydimų nepilnamečių apsaugos standartus²², pažymėtina, kad nelydimų nepilnamečių teisių ir interesų apsauga pirmiausia turi būti orientuota į apsaugą ir globą, o tik vėliau į procedūrinių atskirų klausimų įvertinimą (įskaitant ir amžiaus nustatymą). Taip pat turi būti remiamasi multidisciplininiu požiūriu, taikomose procedūrose turi būti siekiama subalansuoti fizinius, vystymosi, psichologinius, aplinkos ir kultūrinius faktorius.

UTPI 123 str. numato, jog amžiaus nustatymo tyrimas atliekamas, kai yra pagrįstų abejonių dėl užsieniečio nurodyto amžiaus; amžiaus nustatymo tyrimas turi būti atliktas užsieniečio, kurio amžius nustatomas, sutikimu; nepilnamečio užsieniečio amžiaus nustatymo tyrimas atliekamas tik gavus jo teisėto atstovo arba atstovo sutikimą; amžiaus nustatymo tyrimas atliekamas pateikus informaciją užsieniečiui, kurio amžius nustatomas, suprantama kalba apie patikrinimo procedūrą ir galimus rezultatų padarinius bei gerbiant asmens orumą ir pasirenkant mažiausiai invazinius tyrimus.

Amžiaus nustatymo procedūrinius veiksmus, priklausomai, ar nepilnametis prašo prieglobsčio, reglamentuoja anksčiau minėti Lietuvoje nustatyti nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, amžiaus nustatymo, apgyvendinimo ir kitų procedūrinių veiksmų tvarkos aprašas bei Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašas.

Nors tiek įstatymas, tiek poįstatyminiai aktai nustato, jog nustatant biologinį amžių pasirenkami mažiausiai invaziniai tyrimai, poįstatyminiuose aktuose reglamentuotas pagrindinis rentgenografinis tyrimas. Prieglobsčio neprašančių nelydimų nepilnamečių atžvilgiu, *nesant galimybės atlikti rentgenogramų*, VSAT turi konsultuotis Valstybinės teismo medicinos tarnybos specialistais dėl galimybės asmens amžių nustatyti kitais metodais (naudojant kitų kūno sričių rentgenogramas, vertinant asmens lytinio brendimo požymius, antropometrinius duomenis ir (ar) kt.). Prieglobsčio prašytojų nelydimų nepilnamečių atveju (o 2021 metais atvykę nelydimi nepilnamečiai galiausiai visi paprašė prieglobsčio), kitų alternatyvų nėra nustatyta. Taigi amžiaus nustatymo tyrimas iš esmės remiasi medicininiais duomenimis, nėra tarpdisciplininis.

Pažymėtina, jog 2013 metais rengiant Lietuvoje nustatyti nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, amžiaus nustatymo, apgyvendinimo ir kitų procedūrinių veiksmų

²² Atskirtų vaikų programos Europoje Pranešimas dėl amžiaus nustatymo atskirtų vaikų kontekste Europoje, 2012; Jungtinių Tautų vaiko teisių komiteto Bendrasis komentaras Nr. 6 dėl nelydimų ir atskirtų vaikų, esančių ne savo kilmės šalyje, 2005; EASO Gairės dėl nelydimų nepilnamečių priėmimo sąlygų: veikimo standartai ir rodikliai, 2018; kt.

tvarkos aprašą, vaiko teisių apsaugos kontrolierė siūlė numatyti, jog procedūra būtų tarpdisciplininė (daugiaplanė), atliekant ne tik medicininį vertinimą, tačiau remiantis ir apklausos ir (ar) galimo psichologinio įvertinimo rezultatais, įtraukiant kvalifikuotus ir patyrusius specialistus (jų komandą).

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog poįstatyminiai teisės aktai skirtingai, priklausomai nuo to, ar nelydimas nepilnametis prašo prieglobsčio, reglamentuoja amžiaus nustatymo tyrimo rezultatų svorį laikant asmenį ne/pilnamečiu – nelydimo nepilnamečio prieglobsčio prašytojo atveju, jeigu, atlikus amžiaus nustatymo tyrimą, abejonės dėl prieglobsčio prašytojo amžiaus išlieka, toks prieglobsčio prašytojas laikomas nepilnamečiu (Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašo 147 p.); taigi yra teorinė galimybė po amžiaus nustatymo tyrimo laikyti asmenį nepilnamečiu (praktikoje ji sunkiai, tačiau yra įgyvendinta kelių asmenų atžvilgiu, toliau pažymoje). Tačiau nelydimo nepilnamečio, neprašancio prieglobsčio, atveju, nustatyta, jog „kai tyrimo dėl amžiaus nustatymo išvadoje nurodyta iki dvejų metų paklaida, asmuo laikomas nepilnamečiu, jei nurodyto biologinio amžiaus diapazono apatinė riba yra iki 18 metų amžiaus“ (Lietuvos Respublikoje nustatytų nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, amžiaus nustatymo, apgyvendinimo ir kitų procedūrinių veiksmų tvarkos aprašas, 19 p.). Toks skirtingas reglamentavimas (galimai ir praktika), kelia abejonų diskriminacijos aspektu. Primintina, jog remiantis Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2013/32/ES, jog „jei po to valstybės narės vis dar turi abejonų dėl prašytojo amžiaus, jos daro prielaidą, kad prašytojas yra nepilnametis“.

Pastebėtina, jog tyrimo atlikimo metu gauti duomenys apie tai, jog bent jau 3 asmenų, prisistatančių nelydimais nepilnamečiais, atveju, valstybės institucijų (VVTAIT, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos) atstovai iškėlė abejonas dėl asmenų laikymo pilnamečiais po amžiaus nustatymo procedūros (rentgenodiagnostinio tyrimo), kurios metu jie buvo pripažinti pilnamečiais, specialistų lankymosi metus įvertinus jų brandą, išvaizdą, jų pasakojimus apie gyvenimą su tėvais namuose bei mokymąsi, nuoseklius tvirtinimus apie gimimo datą; VTAS kreipusis į VSAT Migracijos skyrių buvo gauta informacija bei pozicija, jog kiti užsieniečio amžiaus nustatymo tyrimo būdai Lietuvos Respublikos teisės aktuose, reglamentuojančiuose užsieniečių teisinę padėtį Lietuvoje, nėra numatyti (10.7 p.). Tyrimo metu gauta informacija, jog dėl dviejų aukščiau VVTAIT minėtų asmenų VSAT buvo gautos šių asmenų tapatybę patvirtinančios dokumentų nuotraukos, iš kurių matyti, jog asmenys yra nepilnamečiai. Kaip nurodė VRM rašte kontrolieriui (pažymos 4.4), PPC buvo apgyvendinti 3 užsieniečiai, kurie pagal eksperto išvadas yra pilnamečiai, tačiau pagal šių užsieniečių telefonuose esančias dokumentų nuotraukas galimai yra nepilnamečiai. Šie pavyzdžiai iliustruoja apie tarpdisciplininės procedūros poreikį, galimą rentgenodiagnostinių tyrimų netikslumą, poreikį dar prieš amžiaus nustatymo tyrimą nelydimam nepilnamečiui turėti globėją, kuris atstovautų jo interesus, taip pat apie poreikį skundo mechanizmo.

Atkreiptinas dėmesys, jog kaip pažymėjo ir Valstybinė teismo medicinos tarnyba, skeletinės brandos metodu nustatomas biologinis asmens amžius nėra tolygus kalendoriniam asmens amžiui, todėl nustatant amžių galima paklaida. Praktikoje paklaida išreiškiama metų intervalu, tačiau pastebėtina, jog tyrimo metu vertinamas kaulėjimo procesas vertinamas bendros populiacijos mastu, yra veiksnių, galinčių nulemti skirtumus – individuali variacija, populiaciniai skirtumai, socialinis statusas. VTMT atkreipė dėmesį, jog Azijos kilmės žmonės galutinis skeleto sukaulėjimas vyksta labai artimame chronologiniame amžiuje, tačiau pastebėtina, jog Lietuvoje buvo nustatyta ir daug iš Afrikos valstybių atvykusių nelydimų nepilnamečių (beveik pusė nelydimų nepilnamečių, pažymos 1 p.), tiek asmenų, kurie jais prisistatė.

EASO Praktinėse gairėse dėl amžiaus nustatymo²³ nurodoma, jog dėl šiandien naudojamų metodologijų netikslumo ir potencialai invazinio pobūdžio, ypatingai svarbus abejonų asmens naudai taikymo principas per visą amžiaus nustatymo procedūrą. Tinkamas šio principo taikymas turi institucijas įpareigoti interpretuoti neįtikinamus rezultatus pareiškėjo naudai, *indubio pro refugio* arba *in dubio pro minore*.

²³ European Asylum Support Office Practical Guide of age assessment. Second edition. 2018.

Kaip minėta, tiek tarptautiniai, tiek nacionaliniai teisės aktai nustato, jog amžiaus nustatymo tyrimas atliekamas tik gavus nepilnamečio užsieniečio ir jo teisėto atstovo arba atstovo sutikimą, tačiau iš vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje surinktos medžiagos matyti, jog identifikuojant nelydimus nepilnamečius, atvykusius į Lietuvos Respubliką paskelbus ekstremaliąją situaciją dėl masinio užsieniečių antplūdžio, nebuvo laikomasi minėtų procedūrinių garantijų. Nelydimiems nepilnamečiams amžiaus nustatymo tyrimas buvo nustatomas nesant paskirto atstovo (globėjo), kaip to reikalauja tiek UTPI, tiek tarptautiniai teisės aktai, t.y. sprendžiant dėl nelydimų nepilnamečių apsaugos nebuvo chronologiškai siekiama jiems užtikrinti globą bei atstovavimą. Kaip nurodė PPC (kuris galėjo būti paskirtas globėju), jis neturi duomenų dėl amžiaus nustatymo tyrimo inicijavimo nelydimiems nepilnamečiams VSAT apgyvendinimo vietose (pažymos 9.5. p.).

Tyrimo metu objektyviai neturėta galimybių patikrinti, ar gaunamas nelydimų nepilnamečių susitikimas amžiaus nustatymo tyrimui. VRM informavo, jog prieš darant amžiaus nustatymo tyrimą, užsieniečiai yra raštu jiems suprantama kalba informuojami apie šį tyrimą ir gaunamas jų raštiškas sutikimas (pažymos 4.3. p.). Pastebėtina, jog teisės aktai, nors numato, jog amžiaus nustatymo tyrimui reikalingas asmens sutikimas – tokio sutikimo forma nėra reglamentuota teisės aktuose.

Vaiko teisių Komitetas kartu su Migrantų darbuotojų komitetu savo Bendrajame jungtiniame komentare²⁴ dėl Valstybių įsipareigojimų dėl vaiko žmogaus teisių tarptautinės migracijos kontekste visose šalyse pasisakė, jog vaikai turi turėti galimybę teikti skundus teismams, administraciniams teismams ar kitoms institucijoms, kurios yra lengvai joms pasiekiamos, pvz., vaikų apsaugos ar jaunimo institucijoms, mokykloms ir nacionalinėms žmogaus teisių institucijoms, ir gauti profesionalų kompetentingų asmenų atstovavimą. Atskirtų vaikų programos Europoje Pranešime taip pat pabrėžiama, jog turi būti išlaikyta teisė skusti amžiaus nustatymo rezultatus bei apskundimas turėtų stabdomą poveikį amžiaus nustatymo rezultatams (pvz., administraciniam sulaikymui, deportacijai, kt.). Anksčiau minėtas Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas taip pat rekomenduoja, kad <...> būtų numatyta galimybė pateikti apeliaciją dėl veiksmingo ir greito jų sustabdymo. EASO Praktinėse gairėse dėl amžiaus nustatymo²⁵ nurodoma, jog tais atvejais, kai nėra atskiros teisės apskusti amžiaus nustatymo sprendimo kaip tokio, turi būti suteikiama galimybė ginčyti rezultatą teisiniu būdu ar kaip dalį bendrame apsaugos prašymo svarstyme; šiame procese asmuo turėtų turėti atstovą ar teisinę pagalbą; nurodoma, jog 8 ES šalys sudaro atskirai galimybę ginčyti amžiaus vertinimo sprendimą, 9 ES šalys – galimybę ginčyti amžiaus vertinimo sprendimą kaip sprendimo dalį dėl tarptautinio prašymo, dvi ES šalys nesuteikia jokių teisinių galimybių ginčyti amžiaus vertinimo rezultatus; sprendimas dėl amžiaus nustatymo turi būti motyvuotas ir raštiškas.

Pažymėtina, jog 2013 metais rengiant Lietuvoje nustatytų nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, amžiaus nustatymo, apgyvendinimo ir kitų procedūrinių veiksmų tvarkos aprašą, vaiko teisių apsaugos kontrolierė siūlė aprašo projekte išspręsti klausimą dėl atlikto tyrimo apskundimo procedūros ir teikiamos pagalbos sprendžiant apskundimo klausimą, numatant, kokiais galimais papildomais tyrimais (esant sutikimui) ar gautais objektyviais duomenimis (dokumentais) galėtų būti peržiūrėtas jau atliktas amžiaus nustatymas.

Taip pat atkreiptinas dėmesys į tyrimo metu nustatytus ilgus nelydimų nepilnamečių amžiaus nustatymo tyrimų atlikimo veiksmus, lėmusius jų padėtį. Kaip informavo Valstybinė teismo medicinos tarnyba, dėl padidėjusio poreikio atlikti amžiaus nustatymo tyrimus 2021 m. antrajame pusmetyje, tyrimų terminai užsitęsė – anksčiau tyrimai būdavo atliekami per 1-2 darbo dienas, o per 2021 metus tyrimo trukmė siekė ir nuo 1 iki 11 dienų, vidutiniškai 3,73 darbo dienų. Šios rūšies tyrimus VTMT atlieka tik vienas teismo medicinos ekspertas, turintis kvalifikaciją osteologinių tyrimų atlikimui; iki šių metų antro pusmečio nelydimų nepilnamečių amžiaus nustatymo tyrimų apimtys buvo nedidelės – pagal VTMT pateiktus duomenis, kasmet buvo atliekama iki 5 tyrimų, išskyrus 2014-2015 metus, kuomet tirta po 43 asmenis. Iš VTMT gautos informacijos yra žinoma,

²⁴ Jungtinių Tautų Migrantų darbuotojų bei jų šeimų teisių bei Vaiko teisių komitetų 2017 m. lapkričio 16 d. Bendrasis Jungtinis Komentaras dėl valstybių įsipareigojimų dėl vaiko žmogaus teisių tarptautinės migracijos kontekste kilmės, tranzito, tikslo ir sugrąžinimo šalyse, CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23.

²⁵ European Asylum Support Office Practical Guide on age assessment. Second edition. 2018.

jog šiuo metu rengiamas antras teismo medicinos ekspertas, turintis kvalifikaciją biologinio amžiaus nustatymo tyrimų atlikimui. Iš tyrimo metu gautos informacijos (bendraudant su VSAT pareigūnais, apgyvendinimo vietas administruojančiais atstovais) yra žinoma, jog nustačius nelydimą nepilnamečių (nelydimu nepilnamečiu prisistačiusį asmenį), amžiaus nustatymo tyrimai nebuvo paskiriami netrukus po pagrįstų abejonių dėl amžiaus kilimo, taip galimai neapkraunant VTMT eile prašymų dėl amžiaus nustatymo, o po tam tikro laiko – kaip parodė tyrimas – netgi po kelių mėnesių nuo apgyvendinimo pasienyje (kitose vietose).

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, objektyviai vertindama susiklosčiusią situaciją dėl iš esmės padidėjusio krūvio dėl didelio užsieniečių srauto į Lietuvos Respubliką, mano, jog nelydimų nepilnamečių apgyvendinimo, globėjo skyrimo bei kitų jiems teikiamų garantijų užtikrinimas dėl nesamos galimybės greitai atlikti VTMT tyrimą neturėjo būti atidėtas tokį ilgą laikotarpį. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, manydama, jog ateityje medicininių nelydimų nepilnamečių užsieniečių amžiaus nustatymo tyrimų poreikis gali išlikti intensyvus bei bus paruoštas dar vienas ekspertas Valstybinėje teismo medicinos tarnyboje, tikisi, jog ateityje, nelydimiems nepilnamečiams taikytinos garantijos bus užtikrintos nuo pat tokių asmenų identifikavimo (nustatymo), o ne nuo biologinio amžiaus patvirtinimo.

Atsižvelgiant į išdėstytą dėl amžiaus nustatymo nelydimiems nepilnamečiams procedūrų, vaiko teisių apsaugos kontrolierė atkreipia suinteresuotų institucijų dėmesį į susiklosčiusią ydingą praktiką, nustatinėjant amžių, nepaskyrus atstovo bei negavus jo sutikimo, galimybės teikti skundą nebuvimo, kt. Vaiko teisių apsaugos kontrolierės vertinimu, taikytina praktika bei teisės aktai turėtų būti peržiūrėti, siekiant užtikrinti tarptautiniuose dokumentuose nustatytus standartus, įvertinta kitų šalių praktika dėl amžiaus nustatymo tyrimų metodų vertinimo, tokio tyrimo svaris visų įrodymų kontekste, pan.

15.11. Valdžios institucijos, atsakingos už migraciją ir kitas susijusias politikas, turinčias įtakos vaikų teisėms, taip pat turėtų sistemingai vertinti ir spręsti poveikio vaikams ir vaikų poreikių klausimus tarptautinės migracijos kontekste kiekviename politikos formavimo ir įgyvendinimo etape²⁶.

Remiantis UTPĮ nuostatomis, valstybės politiką užsieniečių buvimo ir gyvenimo Lietuvos Respublikoje kontrolės srityje formuoja, jos įgyvendinimą koordinuoja ir kontroliuoja Vidaus reikalų ministerija (4 str. 1 d.). Remiantis Lietuvos migracijos politikos gairėmis²⁷, Vidaus reikalų ministerija atsakinga už valstybės politiką migracijos srityje, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą, rengia migracijos srities įstatymų ir kitų teisės aktų projektus, analizuoja migracijos procesus ir organizuoja jų stebėseną, koordinuoja ir kontroliuoja valstybės politikos užsieniečių buvimo ir gyvenimo Lietuvoje kontrolės srityje įgyvendinimą ministerijai pavaldžiose įstaigose ir kt. Migracijos politikos formavime pagal kompetenciją dalyvauja ir kitos institucijos: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija atsakinga už darbo politikos sritį, užsieniečių įsidarbinimo, socialinių garantijų užtikrinimo ir užsieniečių socialinės integracijos politikos formavimo klausimus, kt.; Švietimo, mokslo ir sporto ministerija atsakinga už užsieniečių mokymosi teisinio reguliavimo kūrimą ir tobulinimą. Politikos formavime dalyvauja Užsienio reikalų ministerija, Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Migracijos politiką Lietuvoje įgyvendina Migracijos departamentas, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Pabėgėlių priėmimo centras.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 20 d. nutarimu Nr. 1503 „Dėl Valstybinio ekstremaliųjų situacijų valdymo plano patvirtinimo“ (suvestinė redakcija nuo 2021-07-31), nustatytos atsakingų bei remiančių institucijų funkcijos, gresiant ar susidarius valstybės lygio ekstremaliajai situacijai, esant masiniam užsieniečių antplūdžiui, atsakingoji institucija yra Vidaus reikalų ministerija, remiančios institucijos – Krašto apsaugos, Socialinės apsaugos ir darbo,

²⁶ Jungtinių Tautų Migrančių darbuotojų bei jų šeimų teisių bei Vaiko teisių komitetų 2017 m. lapkričio 16 d. Bendrasis Jungtinis Komentaras dėl valstybių įsipareigojimų dėl vaiko žmogaus teisių tarptautinės migracijos kontekste kilmės, tranzito, tikslo ir sugrąžinimo šalyse, CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23.

²⁷ Patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014-01-22 įsakymu Nr. 79 (suvestinė redakcija nuo 2020-02-29).

Sveikatos apsaugos, Švietimo, mokslo ir sporto, Užsienio reikalų ministerijos, savivaldybės administracijos direktoriai.

Migracijos kontekste vaikai yra ypatingai pažeidžiami. Valstybė bei institucijos privalo užtikrinti, jog tiek migracijos politikos planavimo, tiek įgyvendinimo bei sprendimų priėmimo individualiais atvejais procesuose vaikams būtų skiriamas ypatingas dėmesys, siekiant suteikti jiems galimybes naudotis teisėmis, garantuojamomis tarptautiniais bei nacionaliniais teisės aktais. Siekiant bendrų ir koordinuotų veiksmų, svarbus aktyvus bei kryptingas institucijų bendradarbiavimas vaiko apsaugos migracijoje klausimais.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, remdamasi tuo, kas išdėstyta, atsižvelgdama į tyrimo eigoje paaikšėjusias aplinkybes, ir vadovaudamasi Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 11 straipsnio 1 punktu, 12 straipsnio 1 punktu, 24 straipsnio 7 punktu,

n u s p r e n d ž i a:

1. Siūlyti už migracijos politikos formavimą atsakingoms Vidaus reikalų bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoms:

- atkreipti dėmesį į buvusią nepalankią nelydimų nepilnamečių apgyvendinimo situaciją, maitinimą, aprūpinimą, paslaugų trūkumą užsieniečių apgyvendinimo vietose bei, svarstant migrantų apgyvendinimo klausimus, atsižvelgiant į nelydimų nepilnamečių pažeidžiamumą, numatyti, jog nelydimi nepilnamečiai apgyvendinami tik specialiai pritaikytose priimti nelydimus nepilnamečius vietose (pažymos išvadų 15.8. p.);

- atkreipti ministerijų dėmesį į susiklosčiusią ydingą pavaldžių institucijų praktiką dėl nelydimų nepilnamečių nustatymo, amžiaus nustatymo, apgyvendinimo, globėjo skyrimo procedūrų bei užtikrinti, kad institucijų formuojama praktika atitiktų įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytus reikalavimus, imtis priemonių kelti darbuotojų kvalifikaciją (pažymos išvadų 15.7.- 15.10 p.);

- bendradarbiaujant su Teisingumo ministerija svarstyti klausimą dėl teisės aktų, susijusių su nelydimų nepilnamečių teisių užtikrinimu, tobulinimo (pažymos išvadų 15.8., 15.10. p.).

2. Siūlyti Valstybės sienos apsaugos tarnybai užtikrinti savalaikį kompetentingų institucijų informavimą apie nelydimą nepilnamečių bei kitas procedūrinės garantijas, įvertinant šios grupės asmenų ypatingą pažeidžiamumą (pažymos išvadų 15.7., 15.10. p.).

3. Siūlyti Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai užtikrinti, jog Tarnyboje gavus informaciją apie nelydimą nepilnamečių užsieniečių, nedelsiant būtų inicijuojama globos nustatymo procedūra (pažymos išvadų 15.9. p.).

4. Prašyti 1-3 sprendimo dalyse nurodytų institucijų informuoti vaiko teisių apsaugos kontrolierę apie priimtus sprendimus dėl pateiktų siūlymų įgyvendinimo iki 2022-01-10.

5. Pažymą pateikti Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetui kaip galinčią turėti reikšmę Komiteto vykdomos parlamentinės kontrolės procese.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė